

EAST AND
HORN OF
AFRICA
HUMAN RIGHTS
DEFENDERS
PROJECT
(EHAHRDP)

Kutetea Haki za Binadamu

Kitabu cha Marejeo kwa watetezi wa Haki za Binadamu

Toleo la pili

Kutetea Haki za Binadamu: Kitabu cha Marejeo kwa watetezi wa Haki za Binadamu (Toleo la pili) 2012

East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project
Human Rights House, Plot 1853, Lulume Rd., Nsambya
P.O Box 70356 Kampala Uganda
Phone: +256-312-256-820
Fax: +256-312-256-822
Email: program@defenddefenders.org, hshire@yorku.ca
Web : <http://www.defenddefenders.org>

Kitabu hiki kinapatikana katika lugha ya Kiingereza, Kifaransa, Kiarabu, Kiamhari, Kiswahili, na Kisomali katika mtadao
<http://www.defenddefenders.org/resource-book>

Sifa ziende kwa East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project

Kimetolewa kwa msaada wa kifedha wa Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) na Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

Toleo la kwanza lilitayarishwa na Norah Rehmer
Toleo la pili limetayarishwa na Neil Blazevic

This work is licensed under a
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.

You are free to **Share** — to copy, distribute and transmit the work under the following conditions:

Attribution: You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).

Noncommercial: You may not use this work for commercial purposes.

No Derivative Works : You may not alter, transform, or build upon this work.

EAST AND
HORN OF
AFRICA
HUMAN RIGHTS
DEFENDERS
PROJECT
(EHAHRDP)

Kutetea Haki za Binadamu

Kitabu cha Marejeo kwa watetezi wa Haki za Binadamu

Toleo la pili

Yaliyomo

Shukrani:		iii
Dibaji		1
Sura ya 1:	Vyombo vya Kimataifa na Kikanda kwa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu	2
Sura ya 2:	Watetezi wa Haki za Binadamu katika Vitisho: Mtazamo wa Usalama Ugani kwa Kazi yao	11
Sura ya 3:	Kiwewe na Mikakati ya Kukikabili kwa Watetezi wa Haki za Binadamu	19
Sura ya 4:	Kampeni za Utetezi wa Haki za Binadamu	28
Sura ya 4.5:	Vyombo vya Habari vya Kijamii kwa ajili ya Haki za Binadamu	32
Sura ya 5 :	Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu – Haja ya Utekelezaji wa Kimkakati	34
Sura ya 6 :	Kutetea Kundi la Wachache katika Tabia ya Mwenendo wa Kufanya Mapenzi	40
Kiambatanishi cha 1:	African Commission: Resolution on the Protection of Human Rights Defenders in Africa (2004)	48
	Azimio Kuhusu Haki Na Wajibu Wa Mtu Binafsi, Vikundi Na Jumuiya Mbalimbali Katika Kusimamia Na Kulinda Haki Za Binadamu Na Uhuru Wa Msingi Zinazotambuliwa Kimataifa (1998)	50
	European Union Guidelines on Human Rights Defenders (2008)	54
Kiambatanishi cha 2:	Rejea kuhusu Taratibu za Kimataifa na Kikanda	59
Kiambatanishi cha 3:	Rasilimali kwa Watetezi wa Haki za Binadamu Ulinzi na Usalama kwa Watetezi wa Haki za Binadamu	63
Kiambatanisho cha 4:	Mashirika yanayofanya kazi na watetezi wa Haki za Binadamu	70

Shukrani

Chapisho la kitabu hiki lisingewezekana bila msaada wa kifedha wa SIDA, Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi. Tunatoa shukrani pia kwa Kituo cha Kimataifa cha Utafiti wa Maendeleo cha Kanada ambacho kiligharamia toleo la kwanza.

Mwisho tunatoa shukrani kwa wote waliochangia kitabu hiki, ambao wametajwa katika sura mbalimbali, na kwa Nora Rehmer na Neil Blazevic ambao walitayarisha toleo la kwanza na la pili kwa mfuatano huo.

Dibaji

Miaka mitano imepita tangu Mradi wa Watetezi wa Haki za Binadamu Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika ulipochapisha toleo la kwanza la *Kutetea Haki za Binadamu: Kitabu cha Rejea kwa Watetezi wa Haki za Binadamu*. Baada ya hapo changamoto mpya zimeendelea kukua na kutengeneza mazingira ambayo watetezi wa haki za binadamu wanafanyia kazi.

Nchi mbalimbali zinaendelea kutumia sheria zenye vikwazo vinavyozuia uhuru wa kuendesha kazi ya haki za binadamu. Hatua dhidi ya vitisho zilizofikiria zaidi kuimarisha utekelezaji wa sheria ya uhuru wa kuamua na kutumia mabavu, pamoja na kupitiwa kwa mahakama katika upunguzaji uzito au ucheleweshaji wa kesi zinazidi kutumika ili kuzuia mbinu halali za uchunguzi na upinzani kutoka kwa watendaji wa asasi za kiraia. Ushirikiano na nchi za nje ina maana watetezi wa haki za binadamu waliolazimishwa kuingia kizuizini wanaweza kuendelea kunyanyasika hata katika nchi zao za hifadhi. Sheria zisizothibitishwa kwa ajili ya asasi zisizo za kiserikali zimekuwa zikitumika katika baadhi ya kesi, kuzuia fursa za fedha na pia shughuli za haki za binadamu, wakati sheria za vyombo vya habari mara nyingi hutafsiriwa na kutumiwa kiholela na kunyima uhuru wa kujieleza. Watetezi wa kundi la wachache katika mwenendo wa kufanya mapenzi wanaendelea kupigania wapate kutambuliwa kwamba haki za wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili na wa jinsi tata ni haki za binadamu, wakati vitisho kutoka kwa watendaji wa serikali na wasio wa serikali vimejenga pengo la uhasama kwa watetezi hawa.

Wakati changamoto hizi zinabadilika, nyenzo ambazo zipo kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu pia zimeendelezwa na kuwa za kisasa na za ufanisi zaidi. Matumizi kamili ya nyenzo hizi kwa njia ya kimkakati ni changamoto na uwezekano wa kuwapa nguvu watetezi madhubuti wa haki za binadamu.

Kujihusisha na mifumo ya kimataifa na kikanda ya haki za binadamu ni moja ya njia bora zaidi za kujenga utumbuzi wa masuala ya haki za binadamu na hata kuhitaji wadau wabeba majukumu kushughulika rasmi. Sura ya 1 ina mjadala wa njia hizi na matumizi yake ya ufanisi.

Matunzo binafsi na usalama wa kitaalamu kwa watetezi wa haki za binadamu ni muhimu ili

juhudi zao ziwe endelevu. Sura ya 2 na 3 zinahusu usimamizi wa usalama na kupunguza mfadhaiko kwa watetezi wa haki za binadamu kwa mtiririko huo.

Mikakati kwa ajili ya kuendesha kampeni inajadiliwa katika Sura ya 4, ambayo imerekebishwa kwa majadiliano ya nyenzo za vyombo vya habari vya kijamii kwa ajili ya kufikia malengo ya utetezi katika Sura ya 4.5.

Changamoto na mikakati maalum ya kutetea haki za wanawake na haki za kundi la wachache katika tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi zinashughulikiwa katika Sura ya 5 na 6 kwa mtiririko huo.

Hatimaye viambatanisho vya rejea vimerekebishwa kujumuisha machapisho yanayohusiana zaidi na mashirika yanayoshughulika na watetezi wa haki za binadamu.

Tumefurahi kuweza kufanikisha kitabu hiki kupatikana kwa Kiingereza, Kifaransa, Kiarabu, Kiswahili, Kiamhari, na Kisomalia, hivyo kufanya kiwafikie watu wengi katika kanda hii. Tunamshukuru mfadhili wetu mkuu katika mradi huu, Shirika la Ushirikiano wa Maendeleo ya Kimataifa la Uswidi.

Mradi wa watetezi wa Haki za Binadamu Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika unawashukuru kwa dhati wote waliochangia kitabu hiki cha rejea kwa maoni yao, hali kadhalika kwa kazi yao endelevu katika huduma ya haki za binadamu.

Mradi wa watetezi wa Haki za Binadamu Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika unatoa kitabu hiki kwa heshima ya wale wote walioptoteza maisha yao katika kupigania haki za binadamu. Tuungane katika kujenga maisha bora ya baadaye.

Hassan Shire Sheikh

Mkurugenzi Mtendaji / Mwenyekiti

Mradi/Mtandao wa watetezi wa Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika.

Sura ya 1:

Vyombo vya Kimataifa na Kikanda kwa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu

Sura hii inatoa historia ya nyuma ya Azimio la *Umoja wa Mataifa kuhusu Haki na Wajibu wa Watu binafsi, Makundi na Vyombo vya Jamii ili Kukuza na Kulinda Haki za Binadamu Zinazotambuliwa Kiulimwengu na Uhuru wa Kimsingi* (kwa kawaida linajulikana kama “Azimio juu ya watetezi wa haki za binadamu”) na maelezo ya jumla ya Azimio lenyewe. Pia inaelezea taratibu maalum zifuatazo za ulinzi kimataifa na kikanda kwa ajili ya watetezi wa Haki za Binadamu, madaraka na mbinu zao za kazi:

1. Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu
2. Mwandishi Maalum kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu barani Afrika
3. Miongozo ya Umoja wa Nchi za Ulaya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Wasomaji wanahimizwa kuendeleza utekelezaji wa viwango vya kimataifa vilivyomo katika Tamko la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu ambazo zinawalinda watetezi wa haki za binadamu duniani kote na kutumia na kuimarisha taratibu zilizoelezwa katika mada hii.¹

Historia ya nyuma ya Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Siku hizi, uendelezaji na ulinzi wa haki ya kutetea haki za binadamu hufanya mada yenye ongezeko la shauku duniani kote. Hata hivyo, kampeni ya kimataifa ya kuteka mawazo kimataifa juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu ilikuwa ikiandaliwa vizuri na kuwekewa malengo zaidi na zaidi wakati wa miaka ya 1980.

Barani Afrika, mfululizo wa mashauriano umekuwa na matokeo mazuri sana katika ufafanuzi

wa Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu. Kampeni za kanda ndogo na Afrika nzima zilizofanyika mwaka 1998 kabla ya kupitishwa kwa azimio hilo, zilikuwa udhahirishaji wazi wa shauku na dhamira ya asasi zisizo za kiserikali katika kutetea haki ya kutetea haki za binadamu, na kuendesha kampeni ya kuweka mazingira bora ya kufanyia kampeni kwa ajili ya watetezi barani kote. Matokeo ya kampeni hizo katika Afrika yalitolewa katika Mkutano wa Paris

¹ Makala asilia ya Musa Gassama, na marekebisha na michan-go na Rachel Nicholson.

wa Desemba 1998 na katika maandiko ya Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu.

Katika kushughulikia hali mbaya inayowakabili watetezi, kwa azimio 53/144 la tarehe 9 Desemba 1998, Mkutano Mkuu wa Umoja wa Mataifa kwa kauli moja walipitisha Azimio kuhusu watetezi wa haki za binadamu. Hii ilikuwa baada ya zaidi ya muongo mmoja wa kushawishi, kufanya kampeni na mazungumzo. Utaratibu wa kupanga miaka na matukio katika mchakato wa kuandaa rasimu ulianza mwezi Februari 1980 na kumalizika mwezi Februari 1997, na Mkutano Mkuu ulipitisha Azimio hilo tarehe 9 Desemba 1998, yaani miaka 18 ya majadiliano, zoezi la aina yake lililokwenda taratibu zaidi katika historia ya Umoja wa Mataifa!

Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

(A) Maoni ya jumla

Kupitishwa kwa Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu mwaka 1998 lilikuwa tukio muhimu. Kwa kupitisha Azimio hilo, nchi wanachama walitambua:

- hali mbaya ya watetezi wa haki za binadamu duniani kote;
- kuwepo kwa haki ya watetezi wa haki za binadamu katika kutetea haki za binadamu, na
- haja ya ushirikiano wa kimataifa katika kulinda haki hii ya kutetea haki za binadamu.

Azimio si mkataba au desturi, hivyo si chombo kinachofunga kisheria. Hata hivyo:

- Linawakilisha ushirikiano wa kimataifa wa kulinda haki za watetezi wa haki za binadamu duniani kote;
- Linatambua uhalali wa shughuli za haki za binadamu na haja ya shughuli hizi na wale wanaotekeleza shughuli hizi kulindwa;
- Linatoa mfumo wa kisheria wa kuwalinda

watetezi wa haki za binadamu;

- Linapanga viwango vya kimataifa vinavyolinda shughuli za watetezi wa haki za binadamu duniani kote;
- Linathibitisha kwamba watu binafsi, vikundi, taasisi na mashirika yasiyo ya kiserikali wana wajibu mkuu, na jukumu la kuchangia uendelezaji wa haki ya kila mtu kwa agizo la kijamii na la kimataifa ambalo, haki na uhuru ulioelezwa katika Azimio la Haki za Binadamu na vyombo vingine vya haki za binadamu vinaweza kutambuliwa kikamilifu;
- Linaelezea kwa ufasaha haki zilizopo kwa namna ambayo inaleta urahisi zaidi wa kuzitumia kwa vitendo na hali ya watetezi wa haki za binadamu. Inaeleza bayana jinsi haki zilizomo katika vyombo vikuu vya haki za binadamu zinavyotumika kwa watetezi wa haki za binadamu;
- Lina kanuni na haki zinazozingatia viwango vya haki za binadamu vinavyolindwa katika vyombo vingine ya kimataifa, kama vile haki ya uhuru wa kujieleza, vyama na mikusanyiko na haki ya uhuru wa kwenda mahali.

(B) Wajibu wa Madola na wa Kila Mtu

Azimio hili linaelezea wajibu maalum wa Nchi na majukumu ya kila mtu kuhusiana na kulinda haki za binadamu, pamoja na kueleza uhusiano wake na sheria za nchi. Nchi zina wajibu wa kutekeleza na kuheshimu masharti yote ya Azimio. Vifungu 2, 9, 12, 14 na 15 vinatoa maelekezo maalum ya wajibu wa Nchi na kuonyesha kuwa kila Nchi ina jukumu na wajibu:

Kifungu cha 2: Kila Nchi itatumia sheria hiyo, utawala na hatua nyingine kwa kadri itakavyolazimu ili kuhakikisha kuwa haki na uhuru vilivyotajwa katika Azimio la sasa vinakubaliwa kikamilifu.

Azimio hili linaisitiza kwamba kila mtu ana wajibu kwa jamii na ndani ya jamii na linatuhimiza sisi sote kuwa watetezi wa haki za binadamu. Vifungu vya 10, 11 na 18 vinatoa muhtasari wa majukumu ya kila mtu katika kuendeleza haki za binadamu, kulinda demokrasia na taasisi zake na si kukiuka haki za binadamu za watu wengine. Kifungu cha 11 kinatoa rejea maalum ya majukumu ya watu wanaotumia fani ambazo zinaweza kuathiri haki za binadamu za watu wengine, na zinawahusu hasa maafisa wa

polisi, wanasheria, majaji, nk.

(C) Wajibu wa sheria ya kitaifa

Kwa upande wa wajibu wa sheria ya kitaifa, kifungu cha 3 na 4 vinaeleza kwa muhtasari uhusiano wa Azimio hili na sheria za kitaifa na kimataifa kwa lengo la kuhakikisha utumiaji wa viwango vya kisheria vya juu zaidi iwezekanavyo vya haki za binadamu.

Kwa tafsiri ya wazi ya Azimio hili, ni muhimu kutambua kuwa kifungu cha 3 lazima daima kisomwe na kifungu cha 4.

Kifungu cha 3: Sheria ya ndani inayokubaliana na Mkataba wa Umoja wa Mataifa na wajibu mwingine wa kimataifa wa Nchi katika mada ya haki za binadamu na uhuru wa kimsingi, ni mfumo wa kisheria ambamo haki za binadamu na uhuru wa kimsingi vinapaswa kutekelezwa na kufaidiwa na ambamo, shughuli zote zilizotajwa katika Azimio la sasa kwa uendelezaji, ulinzi na matokeo yenye ufanisi ya haki hizo na uhuru lazima zitekelezwe.

Kifungu cha 4: Hakuna chochote katika Azimio la sasa ambacho kitatafsiriwa kama kinachodhoofisha au kupingana na madhumuni na kanuni za Mkataba wa Umoja wa Mataifa au kama vinavyozuia au kuhitilafiana na masharti ya Azimio la Ulimwengu la Haki za Binadamu, Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Haki za Binadamu na vyombo vingine vya kimataifa na misimamo inayohusika na mada hii.

(D) Haki na ulinzi wanaopewa watetezi wa haki za binadamu

Vifungu vya 1, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 na 13 vya Azimio hili hutoa ulinzi maalum kwa watetezi wa haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na haki zao:

Kifungu cha 1: Kila mtu ana haki, kama mtu binafsi na kwa kushirikiana na watu wengine, kuendeleza na kupigania ulinzi na ufanikishaji wa haki za binadamu na uhuru wa kimsingi katika ngazi za kitaifa na kimataifa:

- Kutafuta ulinzi na utambuzi wa haki za binadamu katika ngazi ya kitaifa na kimataifa;
- Kuendesha kazi ya haki za binadamu kwa mtu mmoja mmoja na kwa kushirikiana na watu wengine;
- Kuunda vyama na mashirika yasiyo ya kiserikali;
- Kufanya mikutano au mikusanyiko kwa amani;

- Kutafuta, kupata, kupokea na kuhifadhi taarifa zinazohusiana na haki za binadamu;
- Kujenga na kujadili mawazo na kanuni mpya za haki za binadamu na kutetea kukubalika kwake;
- Kuwasilisha maoni na mapendekezo kwa mabaraza na wakala wa serikali na mashirika yanayohusika na masuala ya umma kwa ajili ya kuboresha utendaji wake wa kazi na kuleta umakini kwa kipengele chochote cha kazi yao ambao unaweza kuzorotesha utekelezaji wa haki za binadamu;
- Kutoa malalamiko kuhusu sera rasmi na vitendo vinavyohusiana na haki za binadamu na malalamiko hayo kuchunguzwa;
- Kutoa mapendekezo na msaada wa kisheria wenye sifa za kitaalamu au ushauri na msaada mwingine katika utetezi wa haki za binadamu;
- Kuhudhuria kesi za hadhara, mashtaka na hukumu ili kutathmini uzingativu wao wa sheria ya kitaifa na wajibu wa haki za binadamu kimataifa;
- Kupata fursa na mawasiliano na mashirika yasiyo ya kiserikali na serikali mbalimbali bila kipingamizi;
- Kunufaika na ufumbuzi thabiti;
- Kutumia kihalali kazi au taaluma ya mtetezi wa haki za binadamu;
- Kuweka ulinzi wa uhakika chini ya sheria ya kitaifa katika kuonyesha hisia dhidi ya au kupinga, kwa njia ya amani, vitendo au makosa yanayodhaniwa na Serikali kwamba yanasababisha ukiukaji wa haki za binadamu;
- Kutafuta, kupokea na kutumia rasilimali kwa lengo la kulinda haki za binadamu (pamoja na kupokea fedha kutoka nje ya nchi).

(E) Hoja nyingine

Azimio linaonekana kwa baadhi ya wakosoaji kama matokeo yasiyoridhisha, kwa kuzingatia muda uliochukua nchi wanachama kukubaliana na maandiko na ukweli kwamba ina vifungu fulani ambavyo bado vinazorotesha haki za watetezi.

Madaraka ya Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Mwaka 2000, chini ya miaka miwili baada ya kupitishwa kwa Azimio hili, Tume ya Umoja wa Mataifa ya Haki za Binadamu kwa pamoja ilipitisha Azimio 2000/61 ambalo lilimtaka Katibu Mkuu kuteua Mwakilishi Maalum wa watetezi wa haki za binadamu. Huu ulikuwa utaratibu wa kwanza kuundwa katika ngazi ya kimataifa katika kulinda haki za binadamu kwa mujibu wa haki zilizotajwa katika Azimio. Bi Hina Jilani, mwanasheria maarufu wa haki za binadamu kutoka Pakistan, aliteuliwa kuwa Mwakilishi Maalum wa kwanza. Mrithi wa Tume ya Haki za Binadamu, baraza la Haki za Binadamu la Umoja wa Mataifa, liliamua kuendelea na madaraka hayo kwa muda wa miaka mitatu mfululizo mnamo mwaka 2008 (azimio 7/8) na mwaka 2011 (Azimio 16/5). Mwezi Machi mwaka 2008, Bi Margaret Sekaggya, hakimu wa Uganda na Mwenyekiti wa zamani wa Tume ya Haki za Binadamu ya Uganda, aliteuliwa kwenye madaraka, ambayo hapo ilibadilisha cheo na kuwa Mwandishi Maalum wa hali ya watetezi wa haki za binadamu.

Mwandishi Maalum hufanya shughuli katika uhuru kamili wa nchi yoyote, si mfanyakazi wa Umoja wa Mataifa na hapati mshahara. Madaraka ya Mwandishi Maalum ni kufanya shughuli kuu zifuatazo:

- Kutafuta, kupokea, kuchunguza na kushughulikia taarifa juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu;
- Kuanzisha ushirikiano na kufanya mazungumzo na Serikali na watendaji wengine wenye nia ya kuendeleza na kutekeleza kwa ufanisi Azimio hili;
- Kutoa mapendekezo ya mikakati madhubuti iliyo bora kwa kuwalinda watetezi wa haki za binadamu na kufuatilia mapendekezo hayo;
- Kuingiza mtizamo wa kijinsia katika kazi yake yote.

Baraza la Haki za Binadamu lilizisisitiza Serikali zote kushirikiana na Mwandishi Maalum na kutoa taarifa zote zinazoombwa. Mwandishi Maalum anaombwa kuwasilisha taarifa ya kila mwaka kwa Baraza hili na Baraza Kuu.

(A) Mtazamo mpana wa utekelezaji wa Azimio

Madaraka rasmi ya Mwandishi Maalum ni ya ujumla sana, yanayohitaji utambuzi wa mikakati, vipaumbele na shughuli za kutekeleza. "Ulinzi" wa watetezi wa haki za binadamu ndio suala kuu

la Mwandishi Maalum. Ulinzi unaeleweka kuwa pamoja na ulinzi wa watetezi wenyewe na ulinzi wa haki yao ya kutetea haki za binadamu.

Mkakati wa ulinzi na hatua ya kuwaunga mkono watetezi wa haki za binadamu ieleweke kama zile juhudi zote ikiwa ni pamoja na za kisiasa, kisheria na kiutendaji, ambazo husaidia kuboresha mazingira ambayo watetezi wa haki za binadamu hufanyia kazi.

Hatua za ulinzi zenye ufanisi zaidi ni zile ambazo zina matokeo ya pamoja na zile zinazoendeshwa kwa utashi wa kisiasa. Kuendeleza na kulinda haki ya kutetea haki za binadamu kimsingi hailindi tu haki ya kufanya kazi ya haki za binadamu bali pia kulinda wale wanaofanya kazi hii na kuilinda kazi yenyewe. Kwa maneno mengine, ni kuhusu kulinda haki za kisheria hali kadhalika heshima ya maumbile ya mtu na mazingira ya kazi.

(B) Mtazamo mpana wa ufafanuzi wa istilahi 'watetezi wa haki za binadamu'

Azimio halitaji mahali popote katika maandiko haya istilahi 'mtetezi wa haki za binadamu'. Linataja "Watu binafsi, Vikundi na Vyombo vya Kijamii". Bila shaka, hiki ni kigezo cha shida iliyokuwepo wakati wa mchakato wa mazungumzo na wa kuandika rasimu. Si kwamba tu kipindi ilichochukua kupitisha Azimio hili kilikuwa kirefu sana bali pia jina la Azimio linadhahirisha ugumu uliokabili mchakato mzima. Hata hivyo, kukosekana kwa ufafanuzi wa sentensi moja kungeweza kumaanisha kwamba kuna fursa kwa mshika madaraka kutumia mtazamo wa jumla na mpana kwa kundi lengwa.

Kila itakavyokuwa, masuala yafuatayo yanahitaji kubaki kwa kumfikiria atakayekuwa chini ya ulinzi wa Azimio hili.

Watetezi wa haki za binadamu hutambuliwa zaidi ya wote kutokana na kile wanachofanya na istilahi hii inaweza ikaelezewa vizuri zaidi kwa njia ya maelezo ya matendo yao na ya baadhi ya mazingira wanayofanyia kazi.

Watetezi wa haki za binadamu lazima wafafanulike na kukubalika kwa mujibu wa haki wanazotetea na kwa mujibu wa haki yao ya kufanya hivyo, ilimradi wafanye hivyo kwa njia ya amani. Jambo muhimu zaidi katika kumpambanua mtu kama mtetezi wa haki za binadamu si cheo cha mtu au jina la shirika analofanyia kazi, bali sifa bainifu ya kazi ya haki za binadamu inayofanyika. Watu wengi hutumikia kama watetezi wa haki za binadamu hata kama kazi zao za kila siku zinaelezwa katika istilahi tofauti, kwa mfano kama "maendeleo". Watu wengi hufanya kazi

kama watetezi wa haki za binadamu nje ya mazingira ya taaluma au ajira yoyote.

Katika Afrika, watetezi wa haki za binadamu ni pamoja na watu ambao wenyewe wanaweza wasijieleze hivyo, lakini ambao matokeo ya shughuli zao katika uhamasishaji au taaluma au vinginevyo huendeleza heshima ya haki za binadamu barani Afrika.

"Watetezi wa haki za binadamu" ni istilahi inayotumika kuelezea watu ambao, mtu binafsi au pamoja na watu wengine, huendeleza au kulinda haki za binadamu. Imekuwa ikitumika zaidi tangu kupitishwa kwa Azimio kuhusu watetezi wa haki za binadamu mwaka 1998. Hadi wakati huo, maneno kama vile "mwanaharakati" wa haki za binadamu, "mtaalamu", "mfanyakazi" au "kufuatilia" yamekuwa ya kawaida. Istilahi "watetezi wa haki za binadamu" inaonekana kama istilahi husika na inayofaa zaidi. Mifano ya shughuli za watetezi wa haki za binadamu ambayo kwa kawaida hutolewa si orodha kamili. Jaribio muhimu ni kama mtu anatetea haki za binadamu au la.

(C) Mtazamo wa kikanda wa utekelezaji wa Azimio

Mshika madaraka ya Umoja wa Mataifa daima alikuwa akieleza haja ya kutekeleza Azimio la Umoja wa Mataifa kwa mtazamo wa kikanda na huu ulikuwa ujumbe wa Bi Hila Jilani kwa Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu, kikao kilichofanyika Pretoria mwezi Mei, 2002. Mwitikio kutoka Amerika, Umoja wa Nchi za Ulaya na Afrika unatia moyo. Katika suala hili, changamoto ni Mashariki ya Kati na Asia ambako hakuna chombo cha kikanda kinachofanana.

Ili kuweka mtazamo huu katika vitendo, Bibi Margaret Sekaggya na mwenzake Bibi Reine Alapini-Gansou katika Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu (angalia chini) walifanya ziara ya pamoja nchini Togo mwaka 2008. Waandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa na Afrika pia walitoa taarifa ya pamoja katika vyombo vya habari. Matendo haya hufanya mapendekezo yao yajulikane na kuyapa uzito zaidi, na jitihada zinaendelea ili kuhamasisha ushirikiano kama huo kwa mapana zaidi kati ya Umoja wa Mataifa na taratibu maalum za Afrika.

(D) Mawasiliano na watetezi wa haki za binadamu

Kwanza kabisa, Mwandishi Maalum anajaribu kupatikana na watetezi wa haki za binadamu

wenyewe kwa:

- Kupatikana ili apokee taarifa kutoka kwa watetezi, ikiwa ni pamoja na madai ya ukiukwaji wa haki za binadamu uliofanywa dhidi yao na kutumia taarifa hii katika kubaini masuala yatakayoibuliwa na Madola;
- Kuhudhuria mara kwa mara matukio ya kitaifa, kikanda na kimataifa ya haki za binadamu (ikiwa ni pamoja na moja ya vikao vitatu vya Baraza la Haki za Binadamu kila mwaka), ambayo hutoa fursa ya kuwasiliana na watetezi toka duniani kote.

(E) Mawasiliano na Madola

Mwandishi Maalum hudumisha mawasiliano ya mara kwa mara na Madola kwa njia ya mikutano kama vile vikao vya Baraza la Haki za Binadamu jijini Geneva na Mkutano Mkuu jijini New York, wakati ambapo Mwandishi Maalum hutoa ripoti ya mwaka kwa Madola, hujibu maswali yao na huweza kukutana na ujumbe wa Nchi moja moja kujadili matatizo, ikiwa ni pamoja na kesi za watu binafsi. Mawasiliano maalum zaidi hufanywa kwa pande mbili katika mikutano au kwa maandishi na hii hutumika na Mwandishi Maalum kuzungumzia matatizo maalum na Nchi binafsi na kutafuta msaada wa Nchi. Kwa mfano, katika kushughulikia kesi au kupata mwaliko wa kutembelea nchi hizo.

(F) Mawasiliano na watendaji wengine muhimu

Katika mwaka, Mwandishi Maalum hukutana na watendaji wengine wengi walio muhimu kwa madaraka na shughuli zake, ikiwa ni pamoja na Mabunge ya kitaifa; mashirika baina ya serikali kikanda, na makundi ya nchi zilizo na dhamira ya kuboresha wajibu na hali ya watetezi wa haki za binadamu.

(G) Kesi za watu binafsi

Mwandishi Maalum huzungumza na Nchi, kuhusu kesi za watu binafsi za ukiukwaji wa haki za binadamu uliofanywa dhidi ya watetezi wa haki za binadamu. Taarifa juu ya kesi kama hizo hupatikana kutoka vyanzo mbalimbali, ikiwa ni pamoja na mamlaka za Madola, mashirika yasiyo ya kiserikali, mashirika ya Umoja wa Mataifa, vyombo vya habari na watetezi mmoja mmoja wa haki za binadamu.

Taarifa inapofika, Mwandishi Maalum kwanza anajaribu kuangalia kama iko ndani ya madaraka

yake. Pili, kila juhudi hufanywa ili kuamua uhalali unaowezekana wa madai ya ukiukaji wa haki za binadamu na utegemeaji wa chanzo cha habari. Tatu, Mwandishi Maalum huwasiliana na Serikali ya Nchi ambamo madai ya ukiukaji huo inasemekana ulitokea. Mawasiliano kwa kawaida hufanywa kwa njia ya hatua ya haraka au barua ya madai hutumwa kwa Waziri wa Mambo ya Nchi za Nje na nakala kwa Ujumbe wake wa Kidiplomasia kwa Umoja wa Mataifa jijini Geneva. Barua hiyo hutoa maelezo ya mwathirika, masuala ya haki za binadamu na matukio ya madai. Lengo kuu la barua hii ni kuhakikisha kwamba mamlaka za Nchi inapewa taarifa ya madai hayo mapema iwezekanavyo na kwamba wanapata nafasi ya kulifanyia uchunguzi na kukomesha au kuzuia ukiukaji wowote wa haki.

Barua za hatua ya haraka hutumika kutoa taarifa kuhusu ukiukaji unaodaiwa kuendelea au kuelekea kutokea. Lengo ni kuhakikisha kwamba mamlaka stahiki za Nchi zinajulishwa haraka iwezekanavyo juu ya hali hiyo ili waweze kuingilia kati kukomesha au kuzuia ukiukaji. Kwa mfano, tishio la kifo lililosemekana kufanywa dhidi ya mwanasheria wa haki za binadamu katika kukabiliana na kazi yake ya haki za binadamu yangeweza kushughulikiwa kwa njia ya barua ya hatua ya haraka.

Barua ya madai hutumika kuwasilisha habari kuhusu ukiukaji ambao unasemekana tayari umeshatokea na ambao athari yake kwa mtetezi wa haki za binadamu aliyeathirika haiwezi tena kubadilika. Aina hii ya barua hutumika, kwa mfano, pale ambapo taarifa humfikia Mwandishi Maalum muda mrefu baada ya ukiukaji wa haki za binadamu kufanyika na kufikia hitimisho. Kwa mfano, ambapo mtetezi wa haki za binadamu ameuawa, suala hili litawasilishwa na Nchi kwa njia ya barua ya madai. Barua za madai hulenga hasa katika kuomba mamlaka za Nchi kuchunguza matukio hayo na kuendesha mashitaka ya jinai ya wale waliohusika.

Katika aina zote mbili za barua, Mwandishi Maalum huiomba Serikali husika kuchukua hatua zote zinazofaa katika kuchunguza na kushughulikia matukio hayo ya madai na kuwasilisha matokeo ya uchunguzi na hatua zake.

(H) Ziara za Nchi

Mwandishi Maalum amepewa madaraka ya kufanya ziara rasmi katika Madola. Baadhi ya Nchi zimetoa mialiko ya kudumu kwa Taratibu Maalum zote za Umoja wa Mataifa, na wakati mwingine Mwandishi Maalum huiandikia Serikali kuomba mwaliko urefushwe. Ziara hizi hutoa fursa ya kuchunguza kwa kina wajibu na hali ya watetezi wa haki za

binadamu nchini, kutambua matatizo maalum na kutoa mapendekezo juu ya jinsi matatizo hayo yanavyoweza kutatuliwa. Kwa msingi wa madaraka yake, Mwandishi Maalum anatakiwa kuangalia kwa makini hali ya watetezi wa haki za binadamu nchini. Hata hivyo, mchakato huu unadhamiriwa kutoa tathmini huru na isiyo na upendeleo, ambayo itakuwa ya msaada kwa watendaji wote katika kuimarisha mchango wa watetezi wa haki za binadamu hali kadhalika ulinzi wao.

(I) Taarifa ya Mwaka kwa Mkutano Mkuu wa Umoja wa Mataifa na Baraza la Haki za Binadamu la Umoja wa Mataifa

Mwandishi Maalum huwasilisha taarifa ya mwaka kwa Mkutano Mkuu hali kadhalika kwa Baraza la Haki za Binadamu akielezea shughuli yake ya mwaka, ugunduzi, na mapendekezo, ikiwa ni pamoja na kesi zote alizoshughulikia na majibu yoyote kutoka kwa Mataifa tokana na hatua za haraka au barua za madai.

Tangu kuanzishwa kwa madaraka haya, wakati wa vikao vya Mkutano Mkuu na vilevile Baraza la Haki za Binadamu, washika madaraka hawa wawili hadi sasa wamekuwa na taarifa madhubuti za umma zikilaani tabia ya Madola kwa watetezi wanaofanya kazi katika ngazi ya kitaifa, zikitilia mkazo juu ya ukweli kwamba baadhi ya watetezi huwa hatarini zaidi wakati wa vipindi vya uchaguzi wa kitaifa wanapojaribu kushiriki katika mchakato wa uchaguzi wa kitaifa.

Mshika madaraka wa sasa, Bibi Margaret Sekaggya, pia ametoa taarifa juu ya masuala muhimu kuhusiana na mada hii. Mwaka 2010, taarifa yake juu ya hali ya watetezi wanawake wa haki za binadamu iligusa masuala makubwa ya tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na utambulisho wa kijinsia. Taarifa ya hivi karibuni inachukua muundo wa ufafanuzi juu ya Azimio hili, ikitoa uchambuzi wa haki zilizomo humo. Chombo hiki chenye manufaa cha kumbukumbu za watetezi wa haki za binadamu kinapatikana kwenye tovuti ya OHCHR katika:

<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/CommentarytoDeclarationondefendersJuly2011.pdf>

Maelezo ya anwani kwa kupeleka mapendekezo na kwa mawasiliano zaidi
Mwandishi Maalum juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu, Bibi. Margaret Sekaggya
k/k Ofisi ya Ubalazi wa Haki za Binadamu – Palais Wilson
Ofisi ya Umoja wa Mataifa, Geneva
CH 1211 Geneva 10
Switzerland

Kuwasilisha madai ya uvunjaji sheria dhidi ya mtetezi wa haki za binadamu:

Barua pepe: urgent-action@ohchr.org au faksi: +41(0) 22.917.90.06

Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu - Mwandishi Maalum kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Katika kikao chake cha kawaida cha 35, kilichofanyika tarehe 21 Mei – 4 Juni 2004 huko Banjul, Gambia, Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu kiliamua kumteua Kamishna Janaiba Johm, kama Mwandishi Maalum mpya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu barani Afrika. Nafasi yake ilichukuliwa na Bibi Reine Alapini-Gansou mwezi Desemba, mwaka 2005, mwanasheria kutoka Benin, ambaye alishika nafasi hiyo hadi mwaka 2009. Mheshimiwa Mohamed Khalfallah alishika nafasi hii mwaka 2010, na kufuatiwa na Bibi Lucy Asuagbor kutoka mwezi Novemba mwaka 2010 hadi mwezi Novemba mwaka 2011. Kwa sasa nafasi hii imeshikwa tena na Bibi Reine Alapini-Gansou. Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu ni chombo cha kwanza cha haki za binadamu kikanda kuunda utaratibu maalum wa kushughulikia ulinzi wa haki za watetezi.

Uamuzi wa kumteua Mwandishi Maalum wa watetezi wa haki za binadamu ni hatua ya kushughulikia hatari kubwa inayowakabili watetezi katika Afrika na haja ya kujenga msisitizo maalum ndani ya Tume ili kuchunguza, kutoa taarifa na kuchukua hatua juu ya taarifa kuhusu hali ya watetezi barani.

Tume iliamua kumkabidhi Mwandishi Maalum madaraka yafuatayo:

- Kutafuta, kupokea, kuchunguza na kuchukua hatua juu ya taarifa ya hali ya watetezi wa haki za binadamu katika Afrika;
- Kuwasilisha taarifa katika Kikao cha Kawaida cha Tume ya Afrika juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu barani Afrika;
- Kushirikiana na kuanzisha mazungumzo na nchi wanachama, Taasisi za Taifa za Haki za Binadamu, mabaraza baina ya serikali husika, mifumo ya kimataifa na ya kikanda ya ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu, watetezi wa haki za binadamu na wadau wengine;
- Kuendeleza na kupendekeza mikakati madhubuti

ya ulinzi bora kwa watetezi wa haki za binadamu na kufuatilia mapendekezo yake;

- Kuongeza ufahamu na kuhimiza utekelezaji wa Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu barani Afrika.
- Ili kutekeleza madaraka yake, Mwandishi Maalum hupokea na kuchunguza taarifa kutoka vyanzo mbalimbali, ikiwa ni pamoja na mashirika yasiyo ya kiserikali, na masuala ya rufaa za haraka kuhusu uvunaji sheria dhidi ya watetezi wa haki za binadamu katika kanda.

Tangu kuanzishwa kwa madaraka haya, Waandishi Maalum pia wamedumisha mawasiliano ya mara kwa mara na watetezi wa haki za binadamu kupitia ushiriki wao katika mikutano ya kimataifa na kikanda. Washika madaraka hawa pia walifanya ziara kadhaa za nchi, ikiwa ni pamoja na ziara ya pamoja na taarifa kwa vyombo vya habari na Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa (tazama hapo juu).

Vilevile Mwandishi Maalum amewahamasisha watu binafsi na mashirika yasiyo ya kiserikali kuwasilisha kesi kuhusiana na watetezi wa haki za binadamu kwa Tume ya Afrika. Chini ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu, Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu inapewa madaraka ya kupokea na kushughulikia mawazo kutoka kwa watu binafsi na mashirika (Kifungu cha 55). Mtu yeyote anaweza kuwasilisha ujumbe kwa Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu kukemea ukiukwaji wa haki za binadamu. Mlalamikaji au mwandishi wa ujumbe huo si lazima ahusiane na mtendewa kinyume cha haki, lakini mwathirika huyo lazima atajwe. Mawazo yote lazima yaandikwe, na kutumwa kwa Katibu au Mwenyekiti wa Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu. Hakuna fomu au muundo maalum ambao lazima ufuatwe katika kuandika mawazo hayo.

Maelezo ya anwani kwa kupeleka mapendekezo na mawasiliano zaidi:

Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu
31 Bijilo Annex Layout, Wilaya ya Kaskazini ya Kombo
Mkoa wa Magharibi
S.L.B. 673

Banjul, Gambia

Miongozo ya Umoja Ulaya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Umoja wa Nchi za Ulaya kwanza ulipitisha “Kuhakikisha Ulinzi - Miongozo ya Umoja wa Nchi za Ulaya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu” mwezi Juni 2004, na toleo jipya lilisambazwa katika

mwaka 2008. Miongozo² hii inatoa mapendekezo yanayotekelezeka kwa ajili ya kuimarisha hatua za Umoja wa Nchi za Ulaya kuunga mkono mawasiliano ya watetezi wa haki za binadamu katika balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na nchi zinazoendelea katika ngazi zote pamoja na katika mikutano ya haki za binadamu ya vyombo mbalimbali, kama vile Baraza la Haki za Binadamu la Umoja wa Mataifa. Miongozo hii ni sehemu ya jitihada za Umoja wa Nchi za Ulaya kuhimiza heshima ya haki ya kutetea haki za binadamu. Hutoa mwongozo kwa vitendo kwa ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya katika nchi zinazoendelea juu ya hatua wanazoweza kuchukua kwa niaba ya watetezi wa haki za binadamu walio hatarini, na kupendekeza njia za kuunga mkono na kusaidia watetezi wa haki za binadamu, katika mukhtadha wa Sera ya Pamoja ya Nje na Usalama ya Umoja wa Nchi za Ulaya.

Miongozo hii pia hutoa msaada kwa ajili ya Taratibu Maalum za Baraza la Haki za Binadamu la Umoja wa Mataifa, ikiwa ni pamoja na Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu, na mifumo mingine ya kikanda (kama vile Mwandishi Maalum wa Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu kuhusu watetezi wa haki za binadamu). Umoja wa Nchi za Ulaya husaidia kanuni zilizomo katika Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu.

Hatua za vitendo

a) Ufuatiliaji, utoaji taarifa na tathmini.

Wakuu wa Balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya tayari wanaombwa kutoa taarifa za mara kwa mara juu ya hali ya haki za binadamu katika nchi ambazo zimeteuliwa. Balozi mbalimbali zinatarajiwa kushughulikia hali ya watetezi wa haki za binadamu katika taarifa zao, zikibainisha hasa tukio la vitisho au mashambulizi yoyote dhidi ya watetezi wa haki za binadamu.

b) Wajibu wa Balozi za Nchi Wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya katika kuwasaidia na kuwalinda watetezi wa haki za binadamu.

Ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya (yaani, balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya) wanafanya kazi kubwa katika kutekeleza sera za Umoja wa Nchi za Ulaya kwa watetezi wa haki za binadamu. Balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na

2 Inapatikana katika <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya wanatarajiwa kwa kadri inavyowezekana, kupitisha sera makini kwa watetezi wa haki za binadamu, wakati wote wakitambua kuwa katika mazingira fulani hatua ya Umoja wa Nchi za Ulaya inaweza kusababisha vitisho au mashambulizi dhidi ya watetezi wa haki za binadamu. Kabla ya kuchukua hatua, balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya wanapaswa kushauriana na watetezi wa haki za binadamu. Taarifa mrejesho itolewe kwa watetezi wa haki za binadamu na familia zao kufuatia hatua yoyote iliyochukuliwa. Hatua ambazo balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya wanaweza kuchukua, kulingana na mazingira maalum, japo si zote, ni pamoja na:

- Kuandaa mikakati ya ndani kwa ajili ya utekelezaji wa miongozo hii, kwa kuzingatia hasa watetezi wanawake wa haki za binadamu. Balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya wanatarajiwa kuzingatia kuwa Miongozo hii inahusu watetezi wa haki za binadamu ambao huendeleza na kulinda haki za binadamu, ziwe ni za kiraia, kitamaduni, kiuchumi, kisiasa au kijamii. Balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya lazima wahusishe watetezi wa haki za binadamu na mashirika yao katika maaandalizi na ufuatiliaji wa mikakati ya ndani. Watetezi wa haki za binadamu lazima washinikize ili kuhakikisha kuwa mikakati hii ya utekelezaji ya ndani huonyesha mazingira maalum ya nchini na ina mwenendo stahiki kwa mazingira yao ya kazi;
- Kuandaa mkutano wa watetezi wa haki za binadamu na wanadiplomasia angalau mara moja kwa mwaka ili kujadili mada kama vile hali ya haki za binadamu nchini, sera ya Umoja wa Nchi za Ulaya katika mada hii, na matumizi ya mkakati wa ndani katika utekelezaji wa Miongozo ya Umoja wa Nchi za Ulaya kuhusu watetezi wa haki za binadamu;
- Kuratibu kwa karibu na kupeana taarifa juu ya watetezi wa haki za binadamu wakiwemo wale walio hatarini;
- Kudumisha mawasiliano stahiki na watetezi wa haki za binadamu ikiwa ni pamoja na kuwapokea katika balozi na kutembelea maeneo yao ya kazi (Balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za

Ulaya zinaombwa kuzingatia uteuzi wa Maafisa Ushirikiano maalum kushiriki mzigo wa jukumu hili);

- Kuwasifu wazi, watetezi wa haki za binadamu, kama na pale inapostahili, kwa njia ya kuwatangaza, ziara au mialiko stahiki;
- Pale inapofaa, kuwatembelea watetezi wa haki za binadamu walio kifungoni au kifungo cha nyumbani na kuhudhuria kesi zao kama watazamaji.

c) Kukuza heshima kwa watetezi wa haki za binadamu katika mahusiano na nchi zinazoendelea na katika mikutano ya mataifa mbalimbali.

Lengo la balozi za nchi wanachama wa Umoja wa Nchi za Ulaya na ujumbe wa Umoja wa Nchi za Ulaya lililoelezwa, ni kuzishawishi nchi zinazoendelea kutimiza wajibu wao wa kuheshimu haki za watetezi wa haki za binadamu na kuwalinda kutokana na mashambulizi na vitisho kutoka kwa watendaji wasiokuwa wa Serikali. Inapobidi, Umoja wa Nchi za Ulaya unatarajiwa kueleza umuhimu wa nchi zote kuzingatia na kufuata kanuni na viwango husika vya kimataifa, hasa Azimio la Umoja wa Mataifa, kwa lengo zima la kujenga mazingira ambayo watetezi wa haki za binadamu wanaweza kufanya kazi kwa uhuru.

Hatua zinazofaa ni pamoja na:

- Mikutano kati ya ngazi ya juu ya wawakilishi wa Umoja wa Nchi za Ulaya na watetezi wa haki za binadamu wakati wa ziara zao za nchi, na kujadili kesi za watetezi mmoja mmoja wa haki za binadamu na mamlaka zinazohusika pale inapobidi;
- Pale inapofaa, pamoja na hali ya watetezi wa haki za binadamu katika kipengele cha haki za binadamu cha mazungumzo ya kisiasa kati ya Umoja wa Nchi za Ulaya na nchi zinazoendelea na mashirika ya kikanda. Umoja wa Nchi za Ulaya utasisitiza msaada wake kwa watetezi wa haki za binadamu na kazi yao, na kujadili matatizo binafsi inapobidi;
- Kufanya kazi kwa karibu na nchi nyingine zenye mwelekeo unaofanana hasa katika Baraza la Haki za Binadamu la Umoja wa Mataifa na Mkutano Mkuu wa Umoja wa Mataifa;
- Kuendeleza uimarishaji wa mifumo ya kikanda

iliyopo kwa ajili ya ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu na uundaji wa mifumo stahiki katika kanda ambazo hakuna.

(d) Msaada wa vitendo kwa watetezi wa Haki za Binadamu ukiwemo kupitia Sera ya Maendeleo.

Kuna aina mbalimbali za mifumo ya msaada wa vitendo wanaopata watetezi wa haki za binadamu kupitia programu ya Umoja wa Nchi za Ulaya na Nchi zake wanachama kwa lengo la kusaidia maendeleo ya michakato na taasisi za kidemokrasia, na uendelezaji na ulinzi wa haki za binadamu katika nchi zinazoendelea - kama vile Chombo cha Ulaya cha Demokrasia na Haki za Binadamu.

Msaada wa vitendo kama ulivyotarajiwa chini ya Miongozo hii si msaada wa kifedha pekee. Mifano ifuatayo imejumuishwa katika Miongozo hiyo:

- Programu za haki za binadamu na kuleta demokrasia, za Umoja wa Nchi za Ulaya na nchi wanachama zinapaswa kuzingatia zaidi haja ya kusaidia maendeleo ya michakato na taasisi za kidemokrasia, na uendelezaji na ulinzi wa haki za binadamu katika nchi zinazoendelea, kati ya mambo mengine yanayowasaidia watetezi wa haki za binadamu, kupitia shughuli kama vile kampeni za kujenga uwezo na kuhamasisha umma;
- Kwa kuhimiza na kuunga mkono uimarishaji, na kazi ya vyombo vya kitaifa kwa ajili ya uendelezaji na ulinzi wa haki za binadamu, zilizoundwa kwa mujibu wa Kanuni za Paris, ikiwa ni pamoja na Taasisi za Taifa za Haki za Binadamu, Ofisi za Ombudsman na Tume za Haki za Binadamu;
- Kusaidia uimarishaji wa mitandao ya watetezi wa haki za binadamu katika ngazi ya kimataifa ikiwa ni pamoja na kuwezesha mikutano ya watetezi wa haki za binadamu;
- Kujaribu kuhakikisha kuwa watetezi wa haki za binadamu katika nchi zinazoendelea wanaweza kupata nyenzo, zikiwemo fedha, kutoka nje ya nchi;
- Kwa kuhakikisha kwamba programu za elimu ya haki za binadamu zinaendeleza, kati ya mambo

mengine, Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu.

Hitimisho

Licha ya ulinzi wanaopewa na Azimio la Umoja wa Mataifa juu ya watetezi wa haki za binadamu, na zaidi ya miaka kumi ya utekelezaji kwa vitendo, hali ya watetezi wa haki za binadamu haijaboreka. Mazingira ambayo watetezi wa haki za binadamu hufanyia kazi katika nchi nyingi yanakuwa ya uhasama zaidi na zaidi, yakikwamisha nafasi ya mazungumzo. Wale wanaotetea haki za binadamu wanaendelea kuwa katika hali ngumu kwa ujasiri wao. Kazi yao inawaweka katika hatari kubwa kibinafsi na kitaaluma, ikiwa ni pamoja na hatari kwa familia zao, rafiki zao na washirika wao.

Vyama vya kiraia havijanufaika kikamilifu kwa maudhui ya Azimio hili. Mamlaka za taifa kuendeleza utekelezaji wa Azimio bado ni changamoto kubwa.

Kuna haja ya chama cha kiraia cha Afrika kuendeleza na kukubali dhana pana ya pamoja na ufafanuzi wa istilahi 'mtetezi wa haki za binadamu' kujumuisha na wale wanaoendeleza na kulinda haki za kiraia na kisiasa, na pia wale wanaoendeleza na kulinda haki za kiuchumi, kijamii na kiutamaduni, ikiwa ni pamoja na harakati za kijamii, harakati za kupambana dhidi ya utandawazi wa kiuchumi, wanaharakati wa amani, wanaharakati wanaounga mkono demokrasia na kupambana na rushwa, harakati za haki za wanawake, wale wanaopigania kundi la wachache (ikiwa ni pamoja na wasagaji, mashoga, wafanyao mapenzi na watu wa jinsi zote mbili, wenye jinsi mbili na wenye jinsi tata) na haki za wazawa, wale wanaofanyia kazi fursa sawa za afya, elimu, maji na mazingira ya afya na haki ya maendeleo.

Kushirikiana na kujenga mtandao katika ngazi ya kitaifa, kanda ndogo na ya kanda imekuwa ikichukuliwa na watu wengi kama moja ya vyombo vya kuleta ufanisi zaidi ambavyo vyama vya kiraia vinapaswa kuvitumia katika kufanya kampeni kwa ajili ya mazingira bora ya haki za binadamu.

Juhudi za ufuatiliaji wa mikakati hiyo, pamoja na ushirikiano na mifumo ya kikanda na kimataifa kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu ni muhimu kwa kufanikisha ulinzi mkubwa zaidi, kutambulika na uhalali kwa watetezi wa haki za binadamu barani Afrika, ili kuwawezesha kufanya kazi ya haki za binadamu kwa ufanisi zaidi, na hivyo, kupanua mazingira ambayo watetezi wa haki za binadamu wanaweza kutumia haki yao ya kutetea haki za binadamu.

Watetezi wa Haki za Binadamu katika Vitisho: Mtazamo wa Usalama Ugani kwa Kazi yao

Changamoto zinazowakabili watetezi wa haki za binadamu wanaofanya kazi katika vitisho, zinafanya haja ya kuwa na mifumo madhubuti na inayoweza kubadilika kulingana na mahitaji ya usalama. Kufahamu mukhtadha wa kazi zao au “kujali”, hakuwezi kujibu maswali yote: lazima tuchukue hatua zaidi na kujadili mfumo wa usimamizi wa usalama. Katika kitabu hiki, tunapendekeza muundo wa jumla kwa ajili ya mchakato wa usimamizi wa usalama na mtazamo wa ziada kwa usimamizi wa usalama pamoja na vigezo juu ya dhana za msingi kama vile hatari, uwezekano wa kudhurika na vitisho. Tunajumuisha pia mapendekezo ya kuboresha na kukuza kiwango cha usalama kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu kufanya kazi. Mada zote hizi lazima ziyawezeshe mashirika yasiyo ya kiserikali na watetezi kuunda mikakati bora inayoendana na ongezeko la changamoto za usalama wa kazi ya haki za binadamu.³

Kutoa mawazo muhimu

Katika miaka kadhaa iliyopita, utambuzi wa jumla kuhusu hatari kubwa inayowakabili watetezi wa haki za binadamu kutokana na kazi yao umeongezeka. Hatari hiyo inaweza kugundulika kwa urahisi wakati watetezi wanapofanya kazi katika mazingira ya uhasama (hii hutokea wakati sheria za nchi zinapotoa adhabu kwa baadhi ya vipengele vya kazi ya haki za binadamu); vilevile watetezi huonekana kuwa hatarini pale sheria katika nchi yao inapoidhinisha kikamilifu kazi ya haki za binadamu, lakini kutoadhibiwa kwa wale wanaowatishia au kuwashambulia watetezi wa haki za binadamu huwa jambo la kawaida. Hali huwa mbaya zaidi mahali pakiwa na mgogoro wa kutumia silaha.

Nje ya hali chache zenye machafuko (ambapo maisha ya mtetezi yanaweza kuwa mikononi mwa maaskari katika kituo cha ukaguzi), hatuwezi kusema kuwa utumiaji nguvu dhidi ya watetezi hauna utaratibu; katika matukio mengi utumiaji nguvu kama huo huhusishwa na malengo ya jeshi la kawaida au jeshi la kisiasa kwa wavamizi. Kufahamu hali ya migogoro kiasi cha kutosha na kuelewa mantiki ya jeshi la kisiasa ni vipengele muhimu vya kusimamia usalama wa watetezi wa haki za binadamu kwa usahihi.

Kitabu hiki hakitoi “ufumbuzi wa marekebisho

kulingana na malengo” tayari kwa kutumika, bali kinachunguza mikakati iliyo muhimu katika kuboresha usimamizi wa usalama wa mtetezi. Katika miaka kadhaa iliyopita, mashirika yasiyo ya kiserikali ya ufadhili ya kimataifa, yameunda mikakati na taratibu zao za usalama kwa kuzingatia usimamizi wa usalama. Kwa kuwa yote hutokea mara nyingi sana, mikakati hii haijarekebishwa na kuhamishiwa katika ulimwengu wa mtetezi wa haki za binadamu, na hii ni kazi inayosubiri kutekelezwa.

Kwa vyovyote inabidi tufahamu kuwa, chanzo kikuu cha hatari kwa watetezi ni ukweli kwamba vitisho hivyo mara nyingi hutokea kuwa mashambulizi halisi, yaliyofanywa kwa utashi wa mashambulizi na mbinu na uhuru wa kutoadhibiwa wanaoutumia. Kwa ajili hiyo, chombo muhimu zaidi kwa kulinda watetezi ni hatua ya kisiasa kwa sababu, nje ya ushauri wa kiufundi, suala kubwa ambalo bado linahitaji kushughulikiwa ni haja ya serikali mbalimbali na vyama vya kiraia kutumia shinikizo linalohitajika na kuchukua hatua muhimu dhidi ya wale ambao siku baada ya siku huwapa vitisho, huwanyanyasa na kuwaua watetezi wa haki za binadamu.

Hata hivyo, watetezi wangepata kupata mafanikio makubwa katika usalama wao iwapo wangepuata mikakati na taratibu fulani ambazo zimefanyiwa majaribio na zinafaa. Ili kujua kwamba hii ina udhaifu, lakini ni ya manufaa, ni juhudi, sasa tunataka kuangalia mapendekezo ya kuboresha usalama wa watetezi.

Usimamizi wa salama dhidi ya taratibu za usalama

Kwa ujumla, tunaweza kusema kuwa watetezi wa haki za binadamu wengi walio katika vitisho hawana mikakati ya usalama. Hata wale wachache walio nayo (kwa kawaida katika mukhtadha wa kazi zao za mashirika yasiyo ya kiserikali), mpango wao wa usalama unaweza kuwa na mlolongo wa hatua za ulinzi, mipango ya dharura na kanuni za usalama, ambazo zinaweza kuwa na manufaa kama miongozo ya usalama bila kufahamu ukweli kuwa usalama unahitaji usimamizi wa kutosha wa ujumla, na ina maana zaidi ya mpango wa usalama. Usalama hushughulikia vipengele vyote vya kazi ya shirika lisilo la kiserikali: inahusu shughuli (yoyote inayodhamiria kuwa shirika linaweza kudhurika inaweza kuwa matokeo ya shughuli zake), pamoja

3 Makala iliyoandikwa na Luis Enrique Eguren.

na kutathmini hali inayobadilika (na hali za migogoro zinaweza kubadilika haraka), pamoja na mtiririko wa taarifa (kuweka kumbukumbu na kutathmini matukio ya usalama), na utumishi (toka kuajiri hadi kutoa mafunzo na kujenga timu), pamoja na kuandaa bajeti na kugharamia na kadhalika.

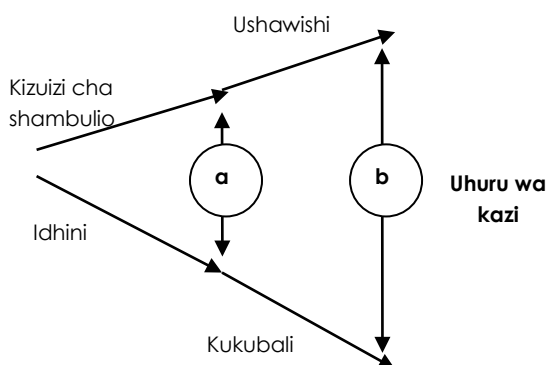
Swali linalobaki ni: jinsi gani tunaweza kufanikisha uunganishaji muhimu wa usalama katika masuala yote ya usimamizi wa kazi ya mashirika yasiyo ya kiserikali? Tunafahamu kwamba mapungufu yapo na mapungufu hayo kuhusu usalama ni sawa na yale yahasuyo kazi ya haki za binadamu: uhaba wa nyenzo, uchache wa wafanyakazi, kufanya kazi bila kujiandaa, kiwango kikubwa cha shinikizo na udhalimu, nk

Mikakati ya usalama na uhuru wa kazi: idhini/ushauri wa pambetatu

Mikakati yote ya usalama inaweza kufupishwa katika sentensi moja: kuweka uhuru wa kazi wazi. Hivyo tunahitaji kutafuta, kwa kiwango cha chini, idhini (ya serikali, ya watendaji wanaotumia silaha na vyama vya kiraia) na kukubalika kikamilifu (hatua zaidi).

Kusema kweli kwa kigezo cha usalama, uhuru wa kazi ya watetezi unahitaji ridhaa fulani toka kwa pande zinazohusika na mgogoro, hasa wale wenye silaha, na inafaa zaidi liwe ombi kutoka sehemu fulani ya sekta zilizoathirika na mgogoro huo. Ridhaa hii inaweza kuwa dhahiri (kibali rasmi kutoka kwa mamlaka) au itajitokeza bila kutajwa bayana, na itakuwa thabiti zaidi ikiwa mtendaji wa kutumia silaha ataona manufaa kutokana na kazi ya watetezi, au kuidharau kama ataona itamgharimu. Kwa hali hii, ridhaa itatolewa kwa gharama za kisiasa zilizofanywa na mashambulizi dhidi ya watetezi. Yote haya ni muhimu watetezi wanapofanya kazi katika mazingira yenye zaidi ya mtendaji mmoja anayetumia silaha.

Uhuru wa kazi unaweza kuwakilishwa kama pambetatu ambayo inahusiana na makubaliano ya idhini na ushawishi wa silaha za kuzuia mashambulizi:

Ukuzaji wa uhuru wa kazi unaweza kupatikana kwa muda (kufuatia kukubali kwake kwa njia ya mkakati wa ushawishi, ambao unapaswa kuzingatia kupanga kwa ajili ya mahitaji ya watu, taswira, taratibu, muungano, nk), au kwa kukubali kwa upande wa watendaji wenye silaha (uwiano mgumu, unaowakilishwa katika eneo "b"). Lakini kwa kawaida katika maeneo ya migogoro eneo huwa dogo kwa lile linalofuata kutokana na ridhaa ya watendaji wa kutumia silaha, mchanganyiko wa ushawishi wa kuzuia na ushawishi wa kutenda (uliopunguzwa kuwa eneo "a").

Hatari, vitisho na uwezekano wa kudhurika: Uwezo katika usalama

Hatari ni sehemu ya msingi ya kazi katika mazingira ya mgogoro. Hakuna ufafanuzi wa hatari unaokubalika sana, lakini tunaweza kusema kuwa hatari inahusu "matukio yanayoweza kutokea, hata kama hayana uhakika, ambayo yataleta madhara".⁴

Katika mazingira ya aina yoyote, watetezi hawana uwezekano sawa wa kudhurika katika ile **hatari** ya jumla kwenye tukio hilo la mgogoro.

Uwezekano wa kudhurika (uwezekano ambao mtetezi atapata shambulio na madhara ya aina yoyote) hutofautiana kutegemeana na mambo kadhaa, hivyo shirika la Umoja wa Mataifa haliwezi kudhurika sawa na shirika dogo la taifa lisilo la kiserikali.

Kiwango cha hatari ya shirika lisilo la kiserikali kinategemea **vitisho** lilivyopata na uwezekano wa kudhurika kwa vitisho hivyo, kama vinavyoweza kuonekana katika mlinganyo⁵ ufuatao:

Hatari = vitisho x uwezekano wa kudhurika

Vitisho ni uwezekano ambao mtu atamduru mtu mwingine (mwili wake, uadilifu wa mawazo yake au mali yake), kwa kitendo cha kutumia nguvu mara kwa mara kwa makusudi⁶. Tathmini ya tishio ni uchambuzi wa uelekeo wa tishio kuwa kitendo.

Shirika lisilo la kiserikali linaweza kukabiliwa na vitisho vingi vya aina mbalimbali katika mazingira ya mgogoro. Vitisho vikuu ni vile vinavyodhamiria kuweka kipingamizi au kubadilisha kazi ya shirika lisilo la kiserikali au kushawishi mwenendo wa wafanyakazi wake ('kulenga'). Kulenga inahusiana kwa karibu na kazi inayofanywa na watetezi na kwa utashi wa watendaji wenye silaha; kwa maneno

4 López y Luján (2000), uk..23

5 Ver Koenraad van Brabant y REDR en la bibliografía seleccionada.

6 Dworken (1999).

mengine, iwapo mtetezi anakuwa mlengwa au la hutegemea matokeo ya kazi yao kwa watendaji wa kutumia silaha.

Uwezekano wa kudhurika (kiwango ambacho watetezi ni rahisi kukabiliwa na hasara, uharibifu, mateso, na kifo, katika tukio la mashambulizi) hutofautiana kwa kila mtetezi au shirika lisilo la kiserikali, na pia hutofautiana kutokana na muda. Uwezekano wa kudhurika ni kipimo husika, kwa kuwa watu wote na makundi yote yana uwezekano wa kudhurika, lakini kila moja, kulingana na mazingira na hali zao na hili lina **kiwango** na **aina** yake lenyewe ya uwezekano wa kudhurika. Kwa mfano, mtetezi wa haki za binadamu ana uwezekano zaidi wa kudhurika anapokuwa nje, barabarani kuliko anapokuwa ofisini kwake (iwapo imelindwa vizuri).

Uwezekano wa kudhurika kwa shirika lisilo la kiserikali linaweza kuonekana kuathirika kwa sababu mbalimbali, kama vile kuachwa wazi (kiwango ambacho mfanyakazi na mali ya shirika lisilo la kiserikali inakuwa katika mahali hatari au pasipolindwa), athari ya mpango wa kazi (ikiwa kazi ya shirika lisilo la kiserikali ina athari mbaya kwa mtendaji yeyote anayetumia silaha, huliweka shirika hilo lisilo la kiserikali katika uwezekano wa kudhurika) n.k.⁷

Uwezo ni nguvu na rasilimali zilizopo kwa kundi au mtu binafsi ili kufikia kiwango cha kuridhisha cha usalama (au heshima kwa haki zao/zake za binadamu). Mifano ya uwezo ni mafunzo (katika usalama, katika masuala ya kisheria, nk), kazi ya kikundi kama timu, nk.

Hatari iliyosababishwa na tishio na uwezekano wa kudhurika vinaweza kupungua ikiwa watetezi wana uwezo wa kutosha (kadri kunapokuwa na uwezo zaidi, ndivyo kadri hatari inavyopungua):

Hatari = vitisho x uwezekano wa kudhurika

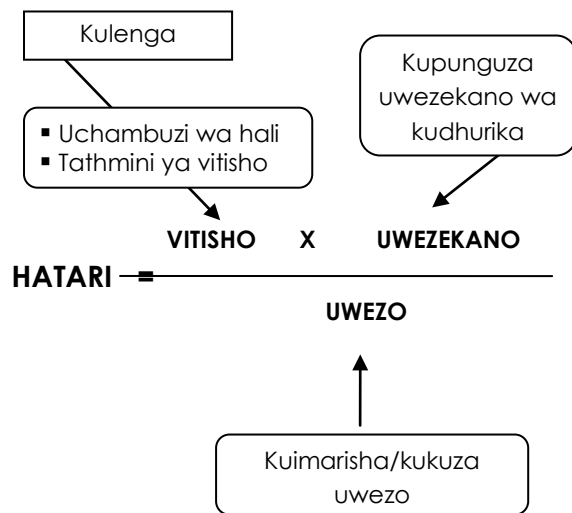
uwezo

Kwa kuweka muhtasari wa aya zilizotangulia katika kielelezo tunachofanyia kazi, ili kupunguza hatari kwa viwango vinavyokubalika inabidi:

- Kupunguza vitisho
- Kupunguza/kuboresha mambo yanayofanya uwezekano wa kudhurika

⁷ Kikomo muhimu cha urefu wa makala hii kinatufanya tusiingize kielelezo chenye maelezo ya kina kuhusu aina na kazi ya sababu kuu za uwezekano wa kudhurika.

- Kuongeza uwezo wa usalama kwa mafunzo ya usalama katika usalama, tathmini ya hatari nk

Lazima tuzingatie kuwa hatari ni dhana inayobadilika na hubadilika kulingana na wakati, ikifuata mabadiliko katika vitisho, uwezekano wa kudhurika na uwezo. Inafanya haja ya kutathmini hatari mara kwa mara, na hasa ikiwa kuna mabadiliko katika mazingira ya kazi, katika vitisho au katika uwezekano wa kudhurika. Kwa mfano, hatari huongezeka zaidi mtendaji anapojisikia kuzungukwa; uwezekano wa kudhurika huongezeka mfanyakazi mpya wa kutumia silaha anapoanza kufanya kazi bila mafunzo stahiki.

Hatua za usalama kama kamera ya video au gari lenye kinga zinaweza kupunguza hatari kwa kuyavunja nguvu mambo yanayoleta uwezekano wa kudhurika, lakini hatua hizo hazikabiliani na chanzo kikuu cha hatari, ambacho hutokana na vitisho na shauku ya kuzitumia, ikiwa hatua dhidi ya watetezi hazitolewi adhabu. Kwa sababu hizi, hatua zote kubwa katika ulinzi zinapaswa zilenge kupunguza vitisho hivyo, pamoja na mambo yanayopunguza uwezekano wa kudhurika.

Kupanga mipango ya kazi na usalama

Usimamizi wa usalama lazima uingizwe katika kila hatua iliyofanyiwa uchambuzi wakati wa kuunda mpango wa kazi.

Usalama una pembe maalum unapofanya uchambuzi wa mazingira na kuweka malengo na madhumuni ya kazi, vile vile wakati wa kuunda mpango wa kazi, kufuatilia na kutathmini matokeo yake. Miongozo ya usalama ina mahali maalum (katika hatua ya kupanga) katika mchakato mzima, ambapo zinakuwa nyaraka hai ambazo hupata

taarifa mrejesho tokana na hatua za ufuatiliaji na tathmini.

Kukabiliana na changamoto za usalama: usimamizi wa usalama kama mchakato wa ziada

Usimamizi wa usalama kamwe haukamiliki, na daima una upendeleo na ubaguzi. Kuna mipaka inayolazimisha mfumo⁸ huu; mipaka inayotambulika (si mambo yote yanayoathiri usalama huweza kuwekwa pamoja na kushughulikiwa kwa wakati mmoja) na mipaka katika mchakato (upangaji muda na mtiririko wa masharti muhimu kwa kujenga ufahamu, kufanya makubaliano, kuwapa watu mafunzo, kuhakikisha kuna wafanyakazi wa kutosha, kutekeleza shughuli, nk). Ni mara chache Usimamizi wa usalama huweza kujaribu kuwa na mtazamo madhubuti, wa muda mrefu: Mchango wake hutegemea uwezo wake wa kuzuia matukio na kuashiria haja ya ushirikiano na uratibu kwa asasi ili kukabiliana na matukio hayo. Labda hii si juhudi kubwa sana, lakini pia inabidi kuzingatia kuwa kwa kawaida rasilimali chache hutengwa kwa ajili ya usalama, hivyo hatuwezi kamwe kuwa madhubuti. Umakini ni jambo la lazima katika usimamizi wa usalama.

Kama tulivyosema kabla, tunapopitia matendo ya usalama wa mashirika yasiyo ya kiserikali unaweza kuona aina fulani ya miongozo au mipango au hatua za usalama au mielekeo ya tabia zinazoendelea. Kuna vikundi vingi vilivyo hatarini, kutokana na mtindo usiobadilika kuhusu utaratibu wa usalama kukataa kuongeza uzito wa kazi uliopo kwa kuchanganya na shughuli mpya za usalama. Utaratibu wa usalama kama kawaida umegawanyika, una mabadiliko na unaeleweka sana. Kwa upande wa usimamizi wa usalama ni muhimu kuendelea hatua kwa hatua, kufanya mabadiliko ya ziada ili kuboresha utendaji. Mikakati na “taratibu za usalama hutokea kwenye mifumo midogo ya mkakati”, ambapo kila mmoja unashughulikia eneo maalum la kazi (mipango, timu ya ugani hasa inayohusika na usalama wake, meneja wa makao makuu katika shinikizo la masuala ya mfadhili ya usalama, nk). Uongezekaji⁹ katika usimamizi wa usalama unafungua njia isiyo rasmi na kutoa nafasi kwa ajili ya msingi wa mawakala wa mabadiliko mahali pa kazi. Matukio ya haraka (kama vile matukio ya usalama) hushawishi maamuzi ya

8 Quinn, James B.: “Strategic change: logical incrementalism”. Sloan Management Review Summer 1989 (uk.. 45-60)

9 Kuna tafti nyingi kuhusu uongezekaji na mipango ya kimkakati. Mwelekeo huu ulioonyeshwa katika makala hii unatumia uzoefu wa C.E. Lindblom na James B. Quinn, na wengineo.

haraka na ya muda ambayo hurekebisha utaratibu wa usalama na kwamba, kama itasimamiwa vizuri, huwa sehemu ya makubaliano yaliyoshirikisha wengi kwa ajili ya kuchukua hatua miongoni mwa wanachama wa ugani na timu ya usimamizi.

Dhana muhimu kwa ajili ya usalama na ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu

Watetezi wa haki za binadamu ni watu wa kawaida ambao hujitolea kujiingiza hatarini

Hakuna mtu aliyezaliwa kuwa mtetezi wa haki za binadamu. Watetezi ni watu wa kawaida ambao hujitolea kujiingiza hatarini, ama katika kazi zao au katika shughuli zao mbali na kazi zao. Kwa ujumla wao hufanya hivyo katika muktadha wa maisha yao ya kawaida, pamoja na familia na rafiki zao. Mambo yote haya yana ushawishi wazi juu ya mtazamo wa watetezi wa hatari, na hivyo katika mikakati yao ya usalama. Kwa wakati wowote ule uliotolewa ambao mtetezi huanza kupata vitisho kwa mara ya kwanza, na katika kuendelea na kazi yake anaendelea kupata vitisho hivyo, inaweza kuwa ni mwanzo wa hali ya wasiwasi mkubwa kwa mtetezi huyo. Huo wasiwasi na utaratibu wa mtetezi kumudu hali hii lazima vizingatiwe wakati tunaposhughulikia mahitaji yao ya usalama.

Wakati watetezi wanakabiliwa na hatari, hufanya hivyo kama wanavyofanya wengine: Huendelea tabia inayorekebisha na kujaribu kurahisisha mchakato wa kufanya maamuzi, katika kanuni za hali za kurekebisha jamii na kundi. Masomo ya kisaikolojia juu ya jinsi watu wanavyokabiliwa na hatari umeonyesha kuwa hatari hukubaliwa vizuri zaidi inapochukuliwa kwa hiari, wakati mtu anapotambua kwamba anaweza kuidhibiti hatari hiyo, na hatari hii inapokuwa imezoeleka¹⁰. Katika mtazamo wa kisosiolojia, hatari ni dhana za kijamii, ambazo zinahusiana na mambo ya utamaduni wa kijamii uliohusishwa na miundo ya kijamii¹¹. Kwa ajili hiyo, kila sekta ya jamii huonyesha baadhi ya hatari na kusahau nyingine. Hivyo, utafiti wa anthropolojia ya utamaduni umeonyesha¹² kwamba kila mtu ana tabia fulani ya kukubali hatari, na tabia hii hutegemea na malipo yanayohusiana na hatari hizo na mitizamo ya mtu binafsi juu ya hatari hizo. Ni muhimu sana kutambua kuwa kukwepa hatari kwa binadamu hakukabiliwa tu na uwezekano

10 Crouch na Wilson (1982; uk..85-6), imenukuliwa katika López na Luján (2000; uk. 71)

11 López na Luján (2000; uk..72)

12 López and Luján (2000; uk.72)

uliotambuliwa kwamba utasababishwa na madhara hayo, lakini pia utayari wa kujiweka wazi katika hatari, fidia inayopatikana kwa ajili ya kukubali kuwa wazi hivi katika hatari, au haki katika uenezaji wa hatari.

Kujiweka wazi katika hatari kila siku kunaweza kujenga “tabia ya kutojijusisha” kwa uwazi, ikihusisha na kukataa hatari, na ambayo humfanya mtu binafsi kufanya kazi ya kawaida bila kuchukua hatua za usalama na hata kukataa kuizungumzia mada hii.¹³

Kwa kuzingatia ukweli huu, wakati wa kushughulikia masuala ya usalama na watetezi, ni muhimu sana kuzingatia mtazamo hatari wa watetezi (unaohusishwa na sababu za kijamii na za kikundi, na tabia ya mtu binafsi) na kuzingatia pia dhana kama kujituma kwa mtu binafsi na kwa kikundi, haki za kijamii, uwezo wa uchambuzi, kufanya kazi kwa ushirikiano, nk

Athari za matukio yanayotia uchungu na kiwewe

Watetezi wa haki za binadamu ama hushuhudia matukio ya kutia uchungu na kiwewe au wao huwa wahanga wa matukio hayo: Athari zake huathiri utimamu wa akili na tabia ya watetezi ya kikundi na ya mtu binafsi. Matokeo ya kawaida ni kuzidiwa na kazi kutokana na ongezeko la mahitaji ya kihisia yanayohusishwa na matukio ya kutia uchungu na kiwewe (hasira, kuchanganyikiwa, huzuni, nk). Wakati mwingine watetezi hujisikia kuwa na hatia kubwa (kwa kutoweza kuzuia tukio la kutia uchungu na kiwewe) na kisha wanaweza kujenga tabia ya hatari kubwa,¹⁴ ambayo haiwezi kukabiliwa na mikakati ya usalama ambayo haizingatii kipengele cha kisaikolojia kinachohusiana na tabia kama hizo.

Uchambuzi wa mazingira ya kazi

Ni muhimu sana kujua na kuchambua mazingira ya kazi ili kufafanua ni mikakati na miongozo ipi ya usalama inayofaa kutumika. Vile vile, ni muhimu pia kubashiri matukio yanayoweza kutokea siku zijazo, ili kuzuia matendo ya watendaji wanaotumia silaha ambao huwaweka watetezi katika hali ya hatari.

Hii inatuleta katika kipengele cha pili: haitoshi kuchambua mazingira tu, kwani kuna haja ya kufanya *uchambuzi wa kubashiri*, kuona jinsi kila uhusishaji unavyofaa katika mazingira na kuchunguza matendo wanayoweza kutenda watendaji kuonyesha hisia zao katika hali hii kabla

13 Beristain (1999; uk. 48-9)

14 Beristain (1999)

ya hili kutokea (“jinsi wengine wanavyotuona”) na kabla ya hizi shughuli.

Ni muhimu pia kuzingatia vipimo vya mazingira. Tunaweza kufanya uchambuzi katika kiwango kikubwa (kuchunguza nchi au kanda), lakini pia inabidi kuchambua jinsi nguvu hizo zinavyofanya kazi katika eneo ambamo sisi tunafanya kazi, hii ni kusema, kujua nguvu ndogo ndogo. Kwa mfano, wanamgambo katika eneo wanaweza kutenda kwa njia tofauti na ile ambayo tunatarajia, kufuatia uchambuzi wa kikanda au kitaifa, na ni muhimu kuwa na ufahamu wa tabia hizi za asili.

Ni muhimu pia kuepuka kuwa na mtazamo wa kudumu wa mazingira, kwa sababu huendelea na kubadilika, na tunapaswa kuifanyia mapitio ya mara kwa mara.

Ushirikiano katika eneo la kazi: mamlaka, vikosi vya kuokoa maisha, mfumo wa kijamii

Sababu ya msingi katika usalama (na kwa ujumla, katika vipengele vyote vya kazi za kibinadamu) ni ushirikiano wa kutosha (kwa kiwango kikubwa au kidogo) katika eneo la kazi, kuanzisha na kudumisha mawasiliano na mahusiano ya kutosha na mamlaka mbalimbali, vikosi vya usalama, na mamlaka fanisi, kwa kadri ya miundo ya kijamii iliyopo, iwe katika ngazi ya jamii, mashirika yasiyo ya kiserikali, makanisa, nk.

Ushirikiano wa usalama baina ya mashirika yasiyo ya kiserikali na taasisi nyinginezo

Ushirikiano halisi wa usalama baina ya mashirika yasiyo ya kiserikali na taasisi nyingine mara nyingi huwa na maendeleo duni, kutokana na ukosefu wa taarifa, kuaminiana au maslahi, tofauti katika madaraka na majukumu, nk

Nafasi za ushirikiano ambazo mashirika yasiyo ya kiserikali na taasisi nyingine wanaweza kuunda, hufanya uwezekano wa angalau hatua mbili za ushirikiano wa vitendo katika suala la usalama:

- a) Kupeana taarifa juu ya mabadiliko katika mazingira ya kazi na katika matukio ya usalama.
- b) Uundaji wa mikakati ya pamoja kwa ajili ya matatizo ya usalama yanayofafanuliwa kama vipaumbele.

Kwa kiwango cha chini, angalau hatua (a) inahitajika, ingawa kwa dhahiri matokeo bora hutokea kwa (a)

na (b), lakini ni vigumu kutekeleza na kudumisha hatua hii ya ushirikiano kwa sababu zilizotajwa kabla, na kwa nyingine, ambazo ni zaidi ya kikomo cha urefu wa makala hii kueleza. Hata hivyo, kupeana taarifa na mikakati ya pamoja ni chombo madhubuti kwa kuboresha usalama wa watetezi wa haki za binadamu.

Kukabiliana na mikakati: usimamizi wa hatari wa kundi

Makundi yaliyo katika tishio hutumia mikakati mbalimbali ya kukabiliana ili kupunguza hatari iliyotambulika. Mikakati hii itakuwa tofauti sana kutegemeana na mazingira (vijijini, mijini), aina ya tishio, rasilimali za kijamii, kiuchumi na kisheria zilizopo, n.k. Mingi ya mikakati hii inaweza kutekelezwa mara moja na kutimiza malengo ya muda mfupi, hivyo kuwa mbinu zaidi kuliko mikakati iliyoundwa kwa makini. Mingi ya mikakati hii hushughulikia mitizamo binafsi, na wakati mwingine mikakati ya kukabiliana inaweza kusababisha kiwango fulani cha madhara kwa kikundi, hasa iwapo mikakati hiyo haibadiliki.

Mikakati ya kukabiliana inahusiana kwa karibu na aina na ukali wa tishio na uwezo na udhaifu wa kikundi.

Tunaposhughulikia ulinzi, inabidi tuzingatia mikakati ya kukabiliana, kuimarisha ile inayofaa, tukijaribu kudhibiti ile yenye madhara na kuiheshimu iliyobaki (hasa ile inayohusiana na dhana za kitamaduni au imani za kidini).

Kati ya mikakati ya kukabiliana nayo tunaweza kuorodhesha:

- Kuimarisha vikwazo vya ulinzi, vikifichwa vile muhimu.
- Kuepuka tabia ambazo zinaweza kutiliwa shaka na mtendaji mmoja au mwingine anayetumia silaha (hasa ikiwa mamlaka ya kijeshi ya mahali ambapo kundi linaishi ina mgogoro).
- Kutumia sehemu mbalimbali za kujificha nyakati za hatari kubwa (sehemu zenye ugumu kufikika, kama milima au misitu), kuishi katika nyumba tofauti, n.k. Wakati mwingine familia nzima hujificha, wakati mwingine watetezi tu hufanya hivyo. Kujificha kunaweza kufanyika wakati wa usiku, au kwa kipindi cha wiki kadhaa.
- Mazungumzo na nchi au serikali au watendaji wanaotumia silaha kisheria.

- Kutoa mashitaka kwa vyombo vya sheria au kwa maoni ya wananchi.
- Kushirikiana (na makundi mengine yaliyo katika hali kama hiyo), kutoa malalamiko ya pamoja, kufanya maandamano, n.k.
- Kuanzisha (au kuendeleza) “maeneo salama”.
- Kutafuta ulinzi wa kutumia silaha au wa kisiasa kwa mmoja wa watendaji wa kutumia silaha.
- Kufanya uhamisho wa lazima (kuhamishia makazi mengine au kutoa hifadhi), familia kwa familia au uhamiaji mkubwa. Uhamisho unaweza kuwa uliopangwa au ukimbiaji wa haraka.

Wakati wa kuchambua mikakati ya kukabiliana, tunapaswa kuzingatia mambo yafuatayo:

- Unyeti: Ikiwa mikakati ya kukabiliana ina uwezo wa kushughulikia haraka mahitaji ya usalama wa kikundi.
- Urekebikaji: iwapo mikakati ya kukabiliana huwezesha mabadiliko ya haraka kwa ajili ya kukabiliana na hali mpya, mara hatari ya mashambulizi inapokwisha (kwa mfano, mtetezi anaweza kuwa na chaguzi kadhaa, kujificha au kuishi kwa muda katika nyumba za watu wengine). Mikakati hii inaweza kuonekana dhaifu au isiyo madhubuti, lakini mara nyingi hudumu kwa muda mrefu.
- Uendelevu: uwezo wa kudumu kwa muda, licha ya vitisho au mashambulizi yasiyoua.
- Ufanisi: uwezo wa kutosha kulinda.
- Ubatilikaji.

Kuwalinda wengine

Kwa madhumuni ya kitabu hiki, ulinzi tutauelewa kama, shughuli ambazo zinaweza kufanywa ili kuchangia usalama wa watu wengine. Ulinzi wa usalama wa pande mbili unakuwa pande mbili za sarafu moja, ili waweze kushirikiana uchambuzi na mikakati. Hata hivyo kwa mtizamo wa kusudio, wanatofautiana katika baadhi ya mbinu na taratibu fulani.

Watetezi, katika kudhibiti usalama wao wenyewe, hufanya shughuli za ulinzi kwa ajili ya wengine: watetezi wengine, wahanga, sekta za kijamii, n.k. Kwa njia hiyo hiyo, vyombo vingine (kwa mfano mashirika ya kimataifa yasiyokuwa ya kiserikali) hufanya shughuli za ulinzi kwa ajili ya watetezi.

Mikakati ya ulinzi ni migumu, kwa sababu lazima zingatia mambo ambayo yanaathiri usalama wa wengine (kufuatia, kwa mfano, mfumo wa vitisho-udhaifu-uwezo), pia jinsi wanavyofanya wengine katika kujilinda wenyewe (mikakati yao ya kukabiliana). Ili kukabiliana na utata huu, tumeunda Mfumo wa Uendeshaji kwa Ulinzi wa Ugani, unaotumika kwa watetezi wa haki za binadamu¹⁵. Mfumo huu lazima uwe wa ufafanuzi zaidi kuliko orodha rahisi ya kuzingatia: Ni lazima utafakari mwingiliano na ushirikiano na migongano ya vyombo vya aina zote vinavyofanya kazi katika ulinzi, ili kutathmini matokeo ya aina mbalimbali au shughuli za ulinzi kwa njia ya mpangilio zaidi ambao ndio uliopo sasa.

Mfumo wa Uendeshaji kwa Ulinzi wa Ugani ni chombo kikubwa na rahisi kutumika, kuchanganywa na kudhibitiwa katika hali tofauti za shughuli za ulinzi zinazofanywa na serikali, mashirika ya nchini na mashirika yasiyo ya kiserikali, watu walioathirika na mashirika ya kimataifa na mashirika yasiyo ya kiserikali yaliyohusishwa. Mfumo huu unaweza kutumika na mtu binafsi kwa chombo chochote kati ya hivyo, wakati ikifanya au kufikiria kufanya shughuli za ulinzi, au kwa makundi ya vyombo hivyo, pamoja na mtazamo wa sekta nzima.

Mfumo wa Uendeshaji kwa Ulinzi wa Ugani una hatua sita:

1. Uchambuzi wa mazingira na matukio;
2. Uchambuzi wa hatari (vitisho, udhaifu, uwezo);
3. Mikakati ya kukabiliana ya kundi athirika;
4. Hatua zilizochukuliwa na taasisi nyingine;
5. Hatua za kuchukua: Mikakati na Mipango;
6. Tathmini ya athari.

Hizi hatua 6 zinaweza kuchukuliwa pamoja na watetezi ambao ulinzi wa usalama wao unapitiwa upya, ili kupata mfumo wa pamoja wa ulinzi, ambao ndio lengo la mwisho la mchakato mzima.

Hatua zaidi katika usalama na ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu

Hapa tutaorodhesha mapendekezo kadhaa ya malengo ya kutimiza kwa ajili ya usalama na ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu:

- Mafunzo katika usimamizi na mipango ya usalama (kukiwa na watetezi wa haki za binadamu wa aina mbalimbali, inabidi mafunzo haya yarekebishwe kulingana na mazingira na uwezo wa aina mbalimbali).
- Kuingiza suala la usalama katika mipango ya kawaida ya kazi.
- Kutoa nyenzo muhimu kwa ajili ya usimamizi wa usalama wa watetezi: rasilimali watu, fedha, njia za kiufundi, n.k

Ili kufikia malengo haya, tunaweza kuchukua angalau hatua¹⁶ zifuatazo:

Mfumo wa Uendeshaji kwa Ulinzi wa Ugani (au chombo kingine chenye lengo linalofanana) unaweza kutumika kupitia mahitaji ya usalama na ulinzi wa watetezi walio katika vitisho katika mazingira teule.

- Semina au warsha za mafunzo katika usalama na ulinzi: Mafunzo yanaweza kuwa pamoja na uchambuzi wa pamoja (kwa kutumia Mfumo wa Uendeshaji kwa Ulinzi wa Ugani) uliotajwa katika kipengele kilichotangulia, ili hatua zote mbili zichukuliwe kwa mpigo.
- Semina au warsha za kufuatilia na kusaidia mipango ya maendeleo na usalama iliyoundwa baada ya mafunzo (warsha hizo lazima zifanyike katika kipindi cha miezi 6-12 baada ya mafunzo ya awali).
- Kutoa vitabu vya mwongozo wa usalama na ulinzi na nyaraka za kumbukumbu.
- Utafiti zaidi ili kuboresha usalama na ulinzi wa watetezi.

Kitengo cha Utafiti na Mafunzo ya Ofisi ya Ulaya ya PBI kwa sasa kinazifanyia kazi mada hizi, na lengo letu ni kupanua kazi hii kwa njia ya ushirikiano na mashirika yasiyo ya kiserikali na taasisi nyingine, ambazo zina lengo la pamoja la kushughulikia vizuri mahitaji ya usalama na ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu.

¹⁵ Kazi hii bado inaendelea na imefikiriwa pia itumiwe na IDP, wafadhili, vyama vya wafanyakazi, nk.

¹⁶ Kitengo cha Utafiti na Mafunzo cha Ofisi ya Ulaya ya PBI tayari kinafanyia kazi, pamoja na NGO nyingine kama vile vyama vya kijamii vya kimataifa.

Bibliografia

ADAMS, J.: *Risk*. Uchapishaji Chuo Kikuu cha London. London, 1995.

AXWORTHY, Lloyd: *Human Security: Safety for people in a changing world*. Idara ya Mambo ya Nje na Biashara ya Kimataifa. Ottawa, Kanada. 1999.

BERISTAIN, Carlos: *Reconstruir el tejido social*. Tahariri Icaria. Barcelona, 1999.

CROUCH, EAC, na WILSON, R.: *Risk/Benefit Analysis*. Ballinger. Cambridge (Mass), 1982.

DWORKEN, Jonathan T.: *Threat Assessment*. Taasisi ya Utafiti wa Umma. Virginia (USA), 1999.

EGUREN, Enrique: "*Beyond security planning: towards a model of security management*". Jarida la Misaada ya Kibinadamu. Septiembre 2000. Bradford, R.U.

LÓPEZ CERREZO, J., y Luján, J.: *Ciencia y del política riesgo*. Tahariri ya Alianza. Madrid, 2000.

MAHONY, Liam y EGUREN, Enrique: *Unarmed Bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights*. Uchapishaji Kumarian. Connecticut, 1997.

PAUL, Diane: "*Protection in practice: Field-level strategies for protecting civilians from deliberate harm*". Makala ya 30 ya Mtandao wa RRN. Taasisi ya Maendeleo nje ya nchi, London, 1999.

VAN BRABANT, Koenraad: *Operational Security Management in Violent Environments*. Mapitio ya 8 ya Matendo Mema. ODI. London, 2000.

VAN BRABANT, Koenraad: "*Mainstreaming the Organizational Management of Safety and Security*". Ripoti ya 9 ya HPG. ODI, London, Marzo 2001.

Kiwewe na Mikakati ya Kukikabili kwa Watetezi wa Haki za Binadamu

Ukiwa Mtetezi wa Haki za Binadamu, unakabiliana na hatari nyingi katika kazi yako. Wengi wenu mmenyanaswa, mmeteswa au kutiwa kiwewe - ama moja kwa moja, au kama matokeo ya kushuhudia na kuweka kumbukumbu za hadithi za wengine. Kukabiliana na madhara baada ya matukio yaliyokupata kunaweza kuwa kugumu sana, hasa katika mazingira ya kuhamishwa nchini na kutengwa, ambayo yenyewe hutia kiwewe. Kupata huduma nzuri za afya na ushauri wa kitaalamu wa muda mfupi au muda mrefu kuhusu kiwewe (kulingana na mahitaji yako binafsi) ni muhimu, pamoja na msaada wa kijamii. Katika matukio mengine, inaweza kuwa vigumu kupata tiba sahihi – ama kwa kutokuwa na huduma hapo, au kwa sababu ya hofu ya jumla kwa watu, hakuna matibabu kwa mtu mwenye kiwewe. Hivyo ni muhimu kuunda mtandao wa msaada wa kijamii ambapo unaweza kupata uelewa na utambuzi. Msaada wa kijamii unaweza kuwa mdogo au mkubwa, kulingana na hali ya kipekee ya mtu binafsi. Inaweza kuwa pamoja na watetezi wenza wa haki za binadamu, familia, marafiki, viongozi wa dini, walimu, vyombo vya habari, taasisi, vikundi vya kijamii, na zaidi. Jamii si muhimu kutokana na msaada binafsi inayotoa tu, bali pia kwa sababu ya mamlaka yake ya kutetea mwingiliano - kushinikiza mamlaka (si serikali pekee, bali pia mamlaka za kidini) kutambua kwamba kitu fulani kimetokea, kuelewa sababu za kutokea kwake na kutoa ufumbuzi na fidia kwa kile kilichotokea.¹⁷

Ni muhimu mtu kuyapa uzito yaliyomtokea ili kuyashughulikia na kuyazoea. Uelewa wa jinsi kiwewe kinavyoweza kukuathiri pia ni muhimu; kwani hukusaidia kubuni mikakati inayostahili kukabiliana na maisha yako ya kila siku ili uweze kuendelea kufanya kazi kama binadamu thabiti. Ni muhimu kwa watetezi wa haki za binadamu kutambua kwamba hali wanayokumbana nayo si jambo la kipekee, bali ni matokeo ya mikakati ya mawazo makini ya ukandamizaji, yenye malengo yaliyofafanuliwa wazi wazi. Uelewa huu, uliowekwa katika makundi na kuhusisha tiba sahihi, uzingativu wa huduma binafsi, uhusiano wa kindugu na hisia za msaada toka kwa jamii, yanaweza kukusaidia kukabiliana na kiwewe ulichopata.

Tunatumaini kuwa sehemu hii itakusaidia katika kuendeleza mtindo wa msingi wa msaada ambao wewe, kama Mtetezi wa Haki za Binadamu, unaweza kujenga katika kazi yako, na unaweza kutumika kwa

¹⁷ Makalailiyoandikwana Maria Teresa Dremetsikas na Michele Millard

mahitaji yako na mazingira yaliyopo. Hii inatokana na mtindo wa huduma iliyoanzishwa na Kituo cha Kanada kwa ajili ya Wahanga wa Mateso jijini Toronto, Kanada na kazi ya Taasisi ya Cordelia huko Hungary.

Mateso na Vurugu zilizoandaliwa

Mateso na vurugu za kupangwa si kitu ambacho “hutokea”. Ni vitendo visivyo na mantiki wala mpangilio, vya uendawazimu vya watu wendawazimu. Ni mikakati madhubuti iliyoandaliwa kwa makini ya udhibiti wa jamii. Mbinu za mateso na vurugu za kupangwa zina historia na hufunzwa. Nchi mbalimbali zina utendaji na utaalumu wao wanaopendelea. Wahalifu binafsi watafanya kwa makusudi uvunjaji sheria kwa watu binafsi. Mtu anaweza kupata mateso na kufanyiwa vurugu za kupangwa kama mtu binafsi, hata hivyo, hadhira kuu ni jamii nzima. Lengo zima ni kumdhuru mtu kimwili, kisaikolojia na kiroho ili kumwogofya, kumvunja moyo na kuidhibiti jamii yake yote. Si jambo la bahati mbaya kwamba viongozi wa jamii mara nyingi huwa walengwa wa kwanza; hali kadhalika si jambo la kustaajibisha kwamba watetezi wa haki za binadamu ndio wateule mahsusi. Anapochukuliwa kiongozi imara toka katika jamii, akashikiliwa kwa muda bila ya mawasiliano yoyote na bila mtu yeyote kujua kinachotokea na ikiwa hakuna mtu unayeweza kumfuata amwombe msaada, kisha akiwa yu hai na akarudishwa katika jamii akiwa amedhurika, ametiwa hofu na kiwewe, hupeleka ujumbe mzito kwa wanajamii waliobaki ili wasipambane, kuzungumzia, au kudai haki na usawa. Kinaweza kuwa chombo chenye ufanisi mkubwa cha ukandamizaji. Ukweli kwamba watu huendelea kupambana na kuongelea na kushutumu unyanzasaji ni uthibitisho wa ujasiri na azma yao. Lakini mtu hawezi kukana kwamba mara nyingi hupata madhara makubwa.

Sehemu ya I

Mateso, Vurugu Zilizoandaliwa na Afya

Uzoefu wa Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso

Tangu kuanzishwa kwake mwaka 1977 Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso kimebaini athari za mateso na mapambano juu ya afya za watu binafsi, ikiwa ni pamoja na watu wazima na watoto. Kuna athari nyingi za muda mfupi na za muda mrefu

za mateso na vurugu za kupangwa:

Kimwili

- maumivu, ya muda mfupi na ya kudumu
- kuvunjika mifupa na maumivu ya viungo
- majeraha
- kuharibika meno na ufizi
- matatizo ya mapafu
- ugumba na utasa
- kukosa nguvu za kiume
- matatizo ya kuchafukwa tumbo
- kudhoofika uwezo wa kusikia
- uharibifu wa viungo vya ndani
- kina mama kupata magonjwa yasiyokuwa ya kawaida
- uharibifu wa misuli
- madhara kwa uti wa mgongo
- kovu katika tishu
- shinikizo kali la damu
- maambukizi ya kibofu cha mkojo na matatizo ya njia ya mkojo
- kukatwa viungo vya mwili
- kupata kiharusi na/au mwili kufa ganzi
- kupoteza uwezo wa kufanya ngono
- maumivu ya kichwa

Kisaikolojia

- majonzi
- majuto, ikiwa ni pamoja na majuto ya mnusurikaji
- ugonjwa wa wasiwasi
- woga uliokithiri
- matatizo ya usingizi, ikiwa ni pamoja na kukosa usingizi na ndoto za kutisha
- kudhoofika kwa uwezo wa kuweka kumbukumbu, kupoteza kumbukumbu
- kujenga hisia za chuki
- matatizo ya uzingativu
- kutojiamini kushika madaraka
- wepesi wa kupandwa na hasira
- kuzukwa na hofu kubwa mara kwa mara
- hisia za kujiua, majaribio ya kujiua
- wasiwasi
- mawazo ya matukio yaliyopita na yanayojiingiza
- matarajio ya kufupishiwa maisha
- kupungukiwa na uwezo wa kuwa na hisia nzito za aina mbalimbali

- kupungukiwa na matarajio ya maisha na uwezekano wake
- matatizo ya ziada kwa watoto, ndugu na marafiki
- kupungua kujiamini
- upweke na ubinafsi
- ulegevu
- hofu ya kila kitu
- huzuni na majonzi

Wakati madhara ya mwili hatimaye yanaweza kupona (ingawa wakati mwingine haiwi hivyo), madhara ya kisaikolojia na kiroho yanaweza kuwa tatizo kubwa zaidi kuyashughulikia. Fedheha, udhalilishaji, hofu na kutengwa ni mambo muhimu ya aina hii ya kiwewe, na inaweza kuwa vigumu sana kwa mtu kupata msaada. Hata hivyo, katika kukabiliana na vita mateso na mapambano na ukiukwaji wa haki za binadamu, haitoshi kulenga mtu mmoja pekee. Watu huishi katika miundo ya kifamilia, kijumuia, kijamii, kisiasa na kiuchumi na kila moja ina athari kwa nyingine. Ubora wa maisha hupimwa kwa mambo mengi na afya ni jambo muhimu. Afya yenyewe ni wazo tata - tunazungumzia afya ya kimwili, kiakili au ya kiroho? Yanahusianaje haya? Je, moja ni muhimu kuliko jingine? Mtu aliyepata kiwewe kwa vyovyote atahitaji aina fulani ya msaada wa kitabibu na wa kisaikolojia. Lakini yatosha kwenda tu kwa daktari na kufungwa bendeji? Inakuwaje unaporudi nyumbani? Unazungumzaje na majirani na marafiki ambao wanaweza kuwa na hofu na woga wao wenyewe? Inakuwaje ikiwa utarudi katika jamii ukiwa na woga tokana na ghasia na unyanyasaji unaoendelea ambayo yana miiko mikubwa juu ya kuzungumzia juu ya mambo fulani? Je, unaweza kuwa na afya katika mazingira magumu?

Vinavyochangia afya kijamii ni hali ya kiuchumi na ya kijamii ambazo watu huishi nazo, ambazo huchangia katika afya zao. Kume kuwa na mijadala hivi karibuni baina ya mamlaka mbalimbali ugani juu ya kuhusisha rasmi vurugu kama kichangia afya cha kijamii ambavyo kwa sasa hujumuisha:

- kutokuwepo kwa usawa wa kipato
- kuhusishwa na kutohusishwa kijamii
- dhamana ya ajira na kazi
- mazingira ya kufanyia kazi
- mchango wa uchumi wa kijamii
- huduma ya utotoni
- elimu
- dhamana ya chakula
- makazi

Ni wazi kuwa kuzungumzia mazingira ya kijamii

na kimwili peke yake haitoshi kwa kushughulikia athari za kiwewe na maelezo ya vurugu inabidi yachukuliwe kama suala tofauti ili kukuza ufahamu wa upana wa madhara yake na njia inayofaa kushughulikia suala hili.

Katika juhudi za kushughulikia mahitaji ya wanusurikaji wa vurugu wakati wa mapambano na mateso yaliyofanywa dhidi ya watu binafsi, familia na jamii, Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso hutumia dhana ya kiwewe na madhara ya kisaikolojia kama ilivyofafanuliwa na Ignacio Martin-Baro. Martin-Baro alikuwa Kasisi wa Wajesuti wa Kihispania na mwanasaikolojia aliyefanya kazi El Salvador katika miaka ya 1980. Kazi yake imekuwa ikichapishwa na Chuo Kikuu cha Harvard. Alipofuatwa na wenzake wa Harvard waliotaka kutafsiri kazi yake, alijibu: “Katika dunia yako, ni kuchapisha au kuangamia. Katika yangu, ni kuchapisha na kuangamia.” Na hakika, aliuawa mwaka 1989 na kikosi cha mauaji huko El Salvador katika mauaji ya watu wengi na mtunza nyumba wake, binti yake na makasisi na wasomi wengine kadhaa wakifanya kazi ugani.

Nadharia yake ilieleza jinsi “tabia za kiwewe” zinavyojitokeza. Dhana hii inatoa pia utaratibu ambao Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso hutekelezea mtindo wake wa utoaji huduma kwa wanusurikaji wa mateso. Ni mtindo wa jumla ambao huchanganya huduma ili kukidhi mahitaji ya wanusurikaji wa mateso. Inahusisha huduma “katika ofisi ya shirika” na mtandao mkubwa (mpana) wa watu binafsi na mashirika ambayo hutoa huduma kwa wateja wa Kituo cha Kanada kwa Waathirika wa Mateso au huwaunganisha na mitandao mingine ambapo mahitaji yao yanaweza kutimizwa.

Kwa mujibu wa Martin-Baro, kuna vipengele vitatu vya kiwewe cha kisaikolojia:

1. Wakati mtu hubaki kuwa mhanga mkuu wa vurugu za kupangwa, aina ya kiwewe hutegemea vyanzo vyake kijamii.

Mateso na vurugu za kupangwa kimsingi ni matatizo ya kijamii, na si matendo ya tahadhari ya watu binafsi. Hutokea kama njia ya udhibiti wa kijamii na kwa kuwa idhini imetolewa kwa ngazi nyingi. Mhalifu amepewa idhini na msimamizi wake wa karibu, msimamizi na kamanda wake, na kuendelea hivyo hadi madaraka ya juu zaidi. Jamii inaweza pia kushiriki katika hili kwa njia ya ukimya wao na kukana kutokea kwa matendo haya.

2. Kwa kuwa kiwewe hujengwa kijamii, mhanga binafsi hali kadhalika na sababu za kijamii

zinazochoea zinahitaji tiba na ufumbuzi.

Haitoshi kumfunga mtu bendeji. Ikiwa atapelekwa tena katika mazingira hayo hayo ambayo yanasababisha kiwewe kutokea, basi atatiwa kiwewe tena. Iwapo mateso na vurugu za kupangwa ni tatizo la kijamii, basi ufumbuzi wake lazima pia uwe wa kijamii.

3. Kiwewe kitakuwa sugu iwapo mambo yaliyosababisha kutokea kwake hayajashughulikiwa hata kidogo.

Kiwewe cha kisaikolojia ni pamoja na kuelewa kuwa vurugu za kupangwa hujenga mazingira ya “tabia za kiwewe” kushamiri, wakati kukiwa na:

- Mgawanyiko wa kijamii na hakuna usawa;
- Kashfa za taasisi na **maduru ya ukimya** vinagubika ukweli wa kijamii;
- Vurugu za kupangwa na vita vinaleta madhara kwa watu binafsi na familia zao na mitandao binafsi, pia jamii ambazo wao ni wahusika.

Unyimi ndio mfumo mkuu wa ulinzi unaotumiwa na mtu binafsi, familia na jamii nzima. Inafanya kazi kwa njia ifuatayo, kujenga kile Martin-Baro alichokiita maduru ya ukimya:

Katika ngazi ya mtu binafsi mnusurikaji:

- Hudhibiti matukio - hataki kukumbuka.
- Anataka kuwalinda wengine kutokana na tukio hilo lenye uchungu - hataki wengine wapatikane na ubaya wa tukio hili.
- Hategemei kuelewa au kuaminika - wakati mwingine huwa vigumu kuelewa jinsi watu wanavyoweza kufanyiana ukatili, na mara nyingi, hadithi za mateso zinaweza kuwa za ajabu na zizosadikika. Hii mara nyingi hufanywa makusudi kabisa kwa upande wa wahalifu - kufanya jambo la kutisha mno kiasi kwamba kuliongelea kutachoea kutoamini. Pia, katika tamaduni nyingine, kuna miiko mikali dhidi ya kuzungumzia uzoefu fulani, hasa yanayohusu ujinsia na ukatili wa kijinsia. Ni kawaida kwa wahanga kulaumiwa kwa kile kilichowatokea na wakati mwingine kufukuzwa nchini au kupelekwa katika mauaji ya heshima.
- Hataki kumpa mtesaji nguvu kwa kuruhusu matokeo ya kiwewe - ni vigumu kukubali kuwa kupata kiwewe kungeweza kusababisha madhara ambayo hayatibiki. Pia ni mfumo wa kujihami unaofanya watu wafuate mtindo wa maisha ya kawaida, lakini kwa kweli kwa kufanya kazi kwa mateso.

Katika ngazi ya familia wanachama wa karibu:

- Hutaka kumlinda mpendwa wao - si kumkumbushia mawazo ya uchungu na kuhimiza maendeleo ya maisha ya kawaida.
- Hawazungumzii tukio la kiwewe - inaweza pia kuleta hisia za majuto kwa upande wa familia, kwamba hawakuweza kuzuia hili kutokea.
- Hujitenga na ndugu wengine, marafiki, huduma ya msaada, n.k. - kupoteza imani kwa wengine ni jambo la kawaida. Pia, kiwewe hicho kinaweza kubaki kama imani ndani ya familia na kuwa vigumu zaidi kuwafikia wengine (ambao wao wenyewe wanaweza kukosa raha kabisa na kuwa na hofu kubwa).
- Hutaka kusonga mbele na kusahau tukio la kiwewe - umuhimu wa kuishi huwakilisha kila kitu.

Katika ngazi ya jamii na taasisi ya watu:

- Huamua kupuuzia - tena ni vigumu kufikiria kuwa mtu anaishi katika jamii ambayo mambo haya hutokea.
- Hujisikia kutishiwa na kujaa hofu ya kuingiliana na watu - watu hujishughulisha na maisha na kulinda familia zao wenyewe.
- Hujisikia dhaifu kusaidia au kubadilisha hali - matatizo yanaweza kuonekana makubwa mno, pia yasiyowezekana kushughulikia, hofu ni kubwa mno.
- Huwalaumu wahanga - mara nyingi uhamasishaji wa mnusurikaji hulaumiwa. Mnusurikaji anaweza kulaumiwa kwa kushindwa kudumisha dhamana na usalama wa familia.
- Hawataki kuhusika na “masuala ya nje” - mara nyingi ufinyu wa mawazo husababisha matatizo makubwa, hasa iwapo haikutokea moja kwa moja kwa kundi fulani.

Makundi ya Msaada

Baada ya kuelewa jinsi kiwewe kinavyotokea katika jamii sasa tunaweza kuangalia jinsi ya kukabiliana nacho. Mfumo ule ule ambao Martin-Baro alitumia kuelezea tabia mbalimbali za kiwewe (Makundi ya ukimya) huweza kutumika kama msingi wa mtazamo madhubuti. Sasa unaitwa Makundi ya Msaada (awali uliitwa Makundi ya Mshikamano).

Kuunda makundi ya msaada katika ngazi tatu tofauti - mtu mmoja mmoja, familia na jamii/taasisi – ukanaji hubadilika kuwa msaada kama ifuatavyo:

Katika ngazi ya mtu mmoja mmoja, mnusurikaji:

- Hueleweka na kupata msaada - marafiki na familia husikiliza na kuukubali au kuhalalisha uzoefu huo.
- Hujifunza kukabiliana na stadi za “kuinga” athari za kiwewe - kwa mfano, kuepuka sehemu zinazokumbushia kiwewe, kutumia na kuendeleza mtindo wa maisha bora, kudumisha mahusiano na watu wengine.
- Hujenga “umuhimu” kwa uzoefu - “Mimi niliumia kwa sababu nilipigania haki za binadamu za watu wengine. Haya ndio malipo ninayogharamia kwa hiari yangu “, au kuimarisha hali ya kiroho ya mtu (kwa mfano, kazi mojawapo ya dini ni kuelezea mateso).
- Hutambulika vizuri na familia na jamii.

Katika ngazi ya familia:

- Hujenga uelewa - uzoefu wa kiwewe mara nyingi hubadilisha watu. Wanaweza kuwa wakimya, kujitenga zaidi, kupigwa na butwaa kirahisi, hupata usingizi kwa shida na huwa na hasira za haraka zaidi, hukasirika au kuhuzunika sana. Familia huelewa chanzo cha tabia hii.
- Hupata stadi za msaada za kukabiliana - kusikiliza, kumpa mtu nafasi na faragha. Kutoa msaada wa uamuzi wa haraka ambao mnusurikaji ataupata.
- Hutambua athari za kiwewe kwa familia - ni vigumu kutambua kwamba mtu anayerudi anaweza asiwe tena kama alivyokuwa kabla. Kutokana na kutoweka, mtoto amempoteza mzazi, mke kampoteza mume, mzazi kampoteza mtoto. Mtu aliyetoweka anaporudi, mambo yanaweza kuwa tofauti sana - mtoto anaweza kujenga hasira kwa “kutelekezwa” na mzazi na majukumu ya kijinsia katika familia yanaweza kubadilika kwa kuwa imebidi mke achukue majukumu ambayo si ya kijadi sana wakati mumewe akiwa hayupo. Muundo wa familia unaweza kuharibika kutokana na hili.
- Hujenga mahusiano na jamii - kutoa huduma zilizopo, ushauri na urekebishaji. Kumwunganisha na mashirika mengine ili kujenga mshikamano na jamii.

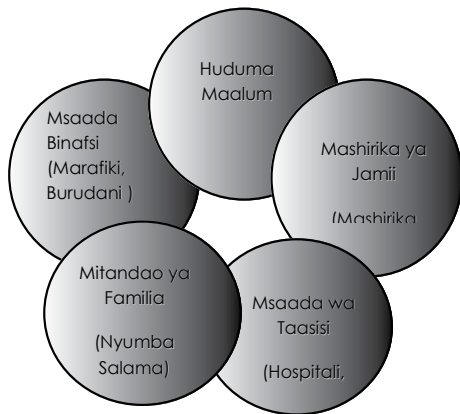
Katika ngazi ya jamii na taasisi, jamii:

- Hutoa fursa za haki na utambuzi - kwa michakato ya ukweli na maridhiano, mahakama na tiba.

- Huduma za elimu, afya na jamii zipo na hupatikana - haitoshi kuwa na kliniki ambayo imeboba katika urekebishaji wa wanusurikaji wa mateso. Kliniki lazima pia ifikike kisiasa, kijiografia na kifedha.
- Hujenga mazingira ya kuanzisha suluhisho la kijamii.
- Huanzisha mazoea ya kumbukumbu ili kuwatambua wahanga na wale waliokufa.

Aina Anuai za Huduma

Tukipanua makundi ya mshikamano katika makundi mengine zaidi ya msaada, aina mbalimbali za huduma huundwa na mambo mengine mengi ambayo ni muhimu kuzingatiwa huibuka. Mambo haya mapya ni pamoja na:

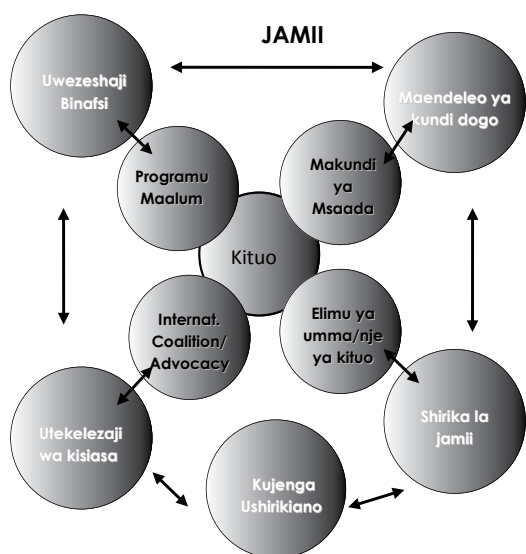

© Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso, Toronto - Kanada 2005

Kutafsiri aina anuai za huduma katika upeo wa utoaji huduma unganifu na mtindo sahihi wa maendeleo ya jamii, upanuzi zaidi wa makundi unahitajika. Hili ni muhimu katika kuhakikisha uhamaji kutoka kwenye **kundi la uwezeshaji binafsi** ambapo mitazamo binafsi ya uwezo inaendelezwa kuwa kundi la **maendeleo ya kundi dogo**. Misaada yao ya kijamii huleta mabadiliko binafsi ya tabia na kulifanya kundi kuwa **kundi la shirika la kijamii** ambalo huendeleza au huanzisha hatua za ndani kuhusu masuala ya kijamii yaliyofafanuliwa, huendeleza mazungumzo ya kijamii/kitaalam, huibua migogoro kwa ngazi inayotambua. Hii kwa kawaida huimarisha uhusiano na makundi mengine ya jamii, hivyo kuunda kundi linalofuata la **umoja na utetezi**, kushawishi kwa ajili ya sera madhubuti zaidi za afya ya jamii, katika kufikia makubaliano ya kimkakati na yanayofaa kwa ushirikiano na ufumbuzi wa migogoro. Mara nyingi kundi la tano la **utekelezaji wa kisiasa** huhitajika ili kukamilisha mnyororo wa makundi ambayo tena huishia katika hali ya **uwezeshaji binafsi**. Hatua

hizi za kisiasa huunga mkono harakati kubwa zaidi za kijamii, na kujenga mtazamo endelevu wa baadaye, unaopendelewa na demokrasia shirikishi iliyoimarishwa.

Mkakati uliofuatiwa na Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso kuhakikisha kuwa michakato ya hapa chini inafanyika ni pamoja na huduma zilizoundwa mahsusi kama vile ushauri nasaha wa makazi, Kiingereza kama lugha ya pili (iliyobuniwa kwa ajili ya wanusurikaji waliopata kiwewe), wanajamii waliofanya urafiki na viungo na huduma za kitaalamu kwa ajili ya tiba na/au hati halali za utibabu. Makundi ya misaada ya pamoja (msaada wa wenzi) inayoendelea pia huwaandaa wanusurikaji kujihusisha na mfumo mkubwa zaidi kama ulioelezwa hapo juu. Wakati huduma za Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso zimeundwa kwa ajili ya wanusurikaji wa mateso ambao kwa kawaida huja Kanada kama wakimbizi (hivyo hupata ushauri wa makazi na mafunzo ya lugha), jinsi jamii na uanzishaji wa kisheria wa utibabu yanavyohusishwa katika mchakato wa urekebishwaji yana umuhimu maalum kwa watetezi wa haki za binadamu. Mlingi ya miundo iliyoonyeshwa hapo juu, inaweza kutumika kwa mafanikio kukidhi mahitaji ya watetezi wa haki za binadamu wanaofanya kazi mahali hapo. Msaada wa wenzi unaoendelea umethibitisha kuwa muhimu kwa mchakato wa uponyaji hali kadhalika kama viungo vya kuimarisha uhusiano na jamii kwa ujumla. Hata hali inapoonekana kukatisha tamaa kabisa, haiwezekani kupata marafiki miongoni mwa watu wa kawaida hali kadhalika wale walio katika nafasi za uwezo au mamlaka ambao wanakuhurumia. Kuzingatia mahusiano haya na kuweza kutambua wakati wa kutokea ni chombo muhimu katika mchakato wa uponyaji. Elimu kwa umma na ushirikiano wa kimataifa ni njia muhimu ambazo zimefanya Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso kijihusishe na jamii na kuhakikisha kuwepo kwa mahusiano na masuala makubwa zaidi ambayo yanahitaji utekelezaji wa kisiasa. Kujihusisha si tu katika jamii unayoishi, bali kubwa zaidi, la kimataifa pia litaboresha athari na aina mbalimbali za mapambano kwa ajili ya haki za binadamu. Kile ambacho hakiwezi kukamilika pekee na kwa kutengwa kitafanikiwa katika mtandao mzima wa msaada. Huu ni ukweli kwa uponyaji na kwa ajili ya kazi yenyewe ya haki za binadamu.

©, Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Toronto - Kanada 2005

Unapowasaidia watu waliopata kiwewe kumbuka:

- Uzoefu wa mateso ni jambo la mtu binafsi kama watu wenyewe walivyo.
- Unapowasaidia wengine kuzoea hali ya kiwewe, fahamu kuwa huu ni mchakato wa njia mbili – Mtetezi wa Haki za Binadamu humtathmini mnusurikaji na mnusurikaji humtathmini Mtetezi wa Haki za Binadamu.
- Mnusurikaji huyadhibiti maelezo- huheshimu kwamba watu huamua kueleza wazi historia zao kwa muda wanaopenda wao wenyewe.
- Kufahamu mukhtadha wa hali unayotathmini - mazingira yako mwenyewe na yale ya mnusurikaji. Ikiwa umepata kiwewe wewe mwenyewe, fahamu kuwa masuala yako yanayohusiana na kiwewe yanaweza kujulisha mahusiano yako na watu wanaojaribu kuwasaidia.
- Kuepuka dhana.
- Kuzuia kujirudia kwa kiwewe
- Kutambua mipaka yako mwenyewe na kufahamu mchakato wa kupata uzoefu wa kiwewe kutokana na mtu mwingine
- Kuweka uwiano kati ya matatizo na mahitaji ya mnusurikaji na yako mwenyewe.
- Kuchanganya uwezo wa kutambua na maarifa na ujuzi.
- Kukumbuka kuwa wewe ni sehemu ya mtandao wa msaada na huduma katika huduma za aina

mbalimbali. Hauko peke yako au bila nyenzo.

Kwa kuongezea juu ya uzoefu wa moja kwa moja wa kiwewe, watetezi wa haki za binadamu mara nyingi hukutana na tatizo la kiwewe kwa watu wanaowasaidia. Kiwewe cha kiwango kidogo au kutokana na mtu mwingine ni matokeo ya kawaida. Vielelezo hivi viwili hapa chini vinaweza kutumika kama mwongozo wa msingi katika kutambua dalili za kupata kiwewe kupitia kwa mtu mwingine, na kile kinachohitajika ili kukabiliana na madhara¹⁸ yake.

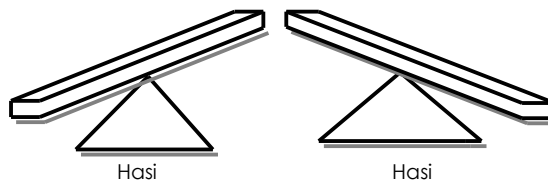
Kiwewe Kupitia Mtu Mwingine

Dalili zilizojitokeza sana

- Kumhurumia sana mnusurikaji
- Humlinda kwa kumpa mahitaji bila kumpa uhuru wa kuchagua
- Matarajio yasiyowezekana
- Kushindwa kuacha kufikiria kiwewe
- Hujiamini kuwa mtu pekee wa kuweza kusaidia
- Kushindwa kusaidia

Kuepuka

- Kupoteza uwezo wa kutambua hisia za mtu mwingine
- Kujiweka karibu na mnusurikaji
- Matarajio yenye shaka
- Hataki kufikiria juu ya kiwewe
- Huamini hakuna

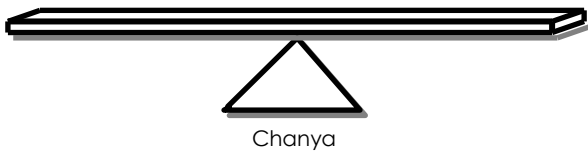

© Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso, Toronto -Canada 2005

Kujiepusha na kupata kiwewe kutokana na mtu mwingine na uchovu wa mwili huhitaji uwiano wa:

- Maarifa binafsi
- Mipaka na majukumu yaliyoelezwa waziwazi
- Mfumo wa msaada thabiti binafsi na wa taasisi
- Watu wenye mfadhaiko kutambuliwa na kukubalika.

¹⁸ Sehemu ya II ya makala hii itajadili zaidi juu ya kupata kiwewe kupitia kwa mtu mwingine

Chanya

Kutumia Kanuni za Utendaji za Kituo cha Kanada kwa Wahanga wa Mateso

- Kuwezesha tena – wanusurikaji ni mawakala wa uponaji wao wenyewe.
- Kufahamu vipimo vya kisiasa, kidini na kitamaduni – uzoefu wa kiwewe ni wazo la kinjozi mno. Hakuna watu wawili watakaopata uzoefu wa kiwewe kwa njia inayofanana. Uponyaji pia unaweza kuwa na utata na kueleza na mitazamo mbalimbali, imani na uwezo binafsi wa kukabiliana.
- Urahisi wa kubadilika kuendana na hali
- Mbinu ya ujumla - mahitaji ya mnusurikaji ni mengi. Fahamu kwamba si tu suala la matibabu, bali la kisaikolojia na kiroho pia. Ubora wa maisha pia huathiri mchakato wa uponyaji. Unapokidhi mahitaji ya mnusurikaji, ni muhimu kutoa huduma mbalimbali, kitaalamu na pia kijamii. Unaposhughulikia uzoefu wako binafsi wa kiwewe, uwe makini na kuchukua fursa ya huduma na mitandao.
- Imani, usiri, na heshima ni muhimu sana kwako na watu unaofanya nao/kuwafanyia kazi.
- Mamlaka hubaki kwa mnusurikaji – huhitaji kuwa dhaifu au kudharauliwa kwa sababu ya kiwewe. Wala kwa watu unaowapa msaada hawapaswi kuwa hivyo.
- Kujali mahojiano na maswali ya tathmini katika kazi yenu kama Watetezi wa Haki za Binadamu kuna umuhimu mkubwa, si tu kwa sababu ya uaminifu, lakini pia kwa sababu ya kurudisha kiwewe (kwako na pia kwa mtu unayemsaidia).
- Usikilizaji makini - umakini wa kile mtu anachokueleza. Elewa wazi kadri iwezekanavyo.
- Ukimya wa kibunifu - wakati mwingine ni bora tu kuwa na mtu. Ukimya si lazima umaanisha kutojua kitu.
- Kufahamu sababu za kiwewe kujirudia.

Kwa kuhitimisha, sambamba na mfumo wa Martin-Baro, kuna miongozo inayotambulika, inayojulikana sana ambayo mashirika mengi yameigundua:

- Mateso ni suala pana la kijamii, si tu suala la matibabu

- Mateso ndio tatizo, si wanusurikaji wake
- Wanusurikaji wawe mawakala wa uponaji wao wenyewe
- Wanaojitolea (wanajamii) ni vichocheo vya mabadiliko
- Maadili ya msingi ya kiulimwengu (haki za binadamu) ni nguzo imara
- Ushirikiano katika kazi ni muhimu

Sehemu ya II

Kiwewe kupitia mtu mwingine na unyong'onyevu wa mwili

Uzoefu wa Taasisi ya Cordelia (ilichukuliwa kwa ruhusa ya Dk. Lilla Hardi, Taasisi ya Cordelia, Hungary)

Watetezi wa Haki za Binadamu mara nyingi hutumikia nafasi mbili kwa wakati mmoja. Wao hufanya kazi na wahanga wenyewe wa ukiukaji wa haki za binadamu - wanaweza kuwa wahanga na wakati huo huo wasaidizi. Hivyo, zaidi ya kiwewe cha moja kwa moja, Watetezi wa Haki za Binadamu hukabiliwa na uzoefu wa kiwewe cha wateja wao. Pamoja na watu wengine wanaofanya kazi katika kazi za mfadhaiko na hatari, Watetezi wa Haki za Binadamu wako katika hatari fulani ya kiwewe kupitia kwa mtu mwingine au cha kiwango kidogo, uchovu wa kujali na unyong'onyevu wa mwili. "Kiwewe husambaa," anaandika Judith Herman, na sababu za kusambaa ni uhusiano wa binadamu. Kiwewe huenezwa kwa njia nyingi kwa mahusiano baina ya watu - ni tata, ni binafsi, hubadilika, na inahusu vizazi mbalimbali.

Kiwewe kupitia mtu mwingine

Je, kiwewe kupitia mtu mwingine ina maana gani? Ni sawa na Matatizo Baada ya Kiwewe, lakini cha kiwango cha chini zaidi. Inaweza kuwa hivi:

- Huruma – kuwa sehemu ya udhaifu na ukataji tamaa wa mteja
- Upokeaji jukumu la msaidizi kwa uzito mkubwa sana – ulinzi wa mteja wa kupita kiasi - tabia tegemezi ya mteja na kuhoji uwezo wa msaidizi
- Mtazamo wa majuto kwa maisha ya mtu mwenyewe
- Kuangamiza mipaka ya kitaalam
- Msaidizi hujisikia dhaifu

- Hupoteza udhibiti wa hali hiyo, hukwama

Kukabiliwa na ukatili, unyama na ushushaji hadhi wa mahusiano ya binadamu kunaweza kuharibu imani ya mtu katika ubinadamu na kuongeza uchungu kwa Watetezi wa Haki za Binadamu. Kukabiliana na uzoefu wa kiwewe kunaweza kuamsha uzoefu wa kiwewe kwa Mtetezi wa Haki za Binadamu mwenyewe – nani huamua jukumu la msaidizi? Unapofanya kazi katika vikundi ambavyo hupata kiwewe kitokanacho na watu wengine, inawezekana kujenga mtazamo usiobadilishika (“kila mtu ametoka kutaka kunikamata” au “ni wakala wa serikali”), kuunda upya uhai wa mshambulizi/mhanga wa uhalifu na kumsingizia mwanatimu dhaifu. Timu na hata mashirika yamevunjika kwa sababu hii, hasa kama mahali hapana sera au mahusiano ya kushughulikia masuala kwa njia ya kudhibiti athari mbaya.

Unyong’onyevu wa mwili

Kwa mujibu wa mwanasaikolojia wa New York Herbert J. Freudenberger, Daktari wa Falsafa, ambaye aliunda istilahi hii. Unyong’onyevu wa mwili ni hali ya uchovu au kuchanganyikiwa unaoletwa na kujihusisha kwa dhati katika jambo, mtindo wa maisha, au uhusiano ambao umeshindwa kufanikisha matunda yaliyotarajiwa. Unyong’onyevu wa mwili ni tatizo lilioundwa kwa nia njema, kwa sababu hutokea wakati watu wanapojaribu kufikia malengo yasiyowezekana na kuishia kudhoofisha nguvu zao na kupoteza mawasiliano kwa wao wenyewe na wengine.

Sababu za unyong’onyevu wa mwili:

- Mzigo mkubwa/uliokithiri wa hisia
- Sifa maalum binafsi mahsusi (Utu, huruma, uelewa) dhidi ya kuchanganyikiwa
- Mtazamo unaozingatia mteja - “mshtuko wa ukweli”
- Migogoro ya majukumu: wanawake na unyong’onyevu wa mwili - hisia za wasiwasi na hatia dhidi ya “mwanamke mwenye uwezo uliokithiri” au “mama wa nyumbani mwenye uwezo uliokithiri”

Jambo la mzaha kuhusu unyong’onyevu wa mwili ni kwamba inachotokea kwa mtu huyo huyo ambaye awali alikuwa na shauku na kujaa nguvu na mawazo mapya aliposhirikishwa kwanza katika kazi au hali mpya. Mtu wa aina hii kwa ujumla huwa na matarajio makubwa sana ya kile kinachoweza kufanikishwa. Wakati muda unapokwenda na

malengo yote kutofanikiwa, shauku hufa na aina ya unyong’onyevu hujijenga. Badala ya kupunguza malengo au kukubali ukweli, huzuia kuchanganyikiwa na mtu binafsi hujaribu zaidi.

Mambo matatu huhusishwa na unyong’onyevu wa mwili:

- *Mgogoro wa majukumu*: mtu ambaye ana majukumu yanayokinzana ataanza kujisikia kuingizwa katika pande nyingi na atajaribu kufanya kila kitu vizuri kwa usawa bila kuweka vipaumbele. Matokeo yatakuwa hisia za uchovu au uchovu unaohusishwa na unyong’onyevu wa mwili
- *Utata wa majukumu*: Mtu binafsi hajui kinachotarajiwa toka kwake. Anajua kuwa anatarajiwa kuwa mfanyakazi mzuri lakini hana uhakika hasa wa jinsi ya kutekeleza hayo kwa sababu hana mtindo au miongozo ya majukumu ya kufuata. Matokeo yake ni kwamba hahisi kuwa amekamilisha chochote cha manufaa hata kidogo.
- *Kuzidiwa na majukumu*: Mtu binafsi hawezi kukataa na huendelea kuchukua majukumu zaidi ya uwezo wake wa kuyashughulikia hadi hatimaye hupata unyong’onyevu wa mwili.

Dalili

Mwanzo huwa pole pole. Dalili za awali ni pamoja na uchovu kihisia na kimwili; hali ya kutengwa, wasiwasi, kukosa uvumilivu, kutokuwa na shauku na hisia za kutovutiwa kiasi kwamba mtu huanza kuchukua kazi inayohusika na watu ambao ni sehemu ya kazi hiyo. Katika hali mbaya, mtu ambaye hapo kwanza alijali sana kuhusu programu au kikundi atajihami kufikia kikomo cha kutojali tena hata kidogo.

- Uchovu wa kihisia, kiakili, kimwili
- Hisia za kukosa msaada na kukata tama
- Hisia za kutojua chochote
- Dalili za kimwili: maumivu ya kichwa, udhaifu, kujinyoosha mno, maumivu ya shingo na mabega, maumivu ya tumbo, kuongezeka uzito, kupungua kwa kinga hadi kupata maambukizi, matatizo ya kukosa usingizi
- Dalili za kihisia: huzuni kubwa, kuhisi kukosa msaada, kukata tamaa (“roho yangu ilikufa”).
- Dalili za kiakili: mtazamo hasi, kutoshawishika na umbali katika mahusiano ya binadamu, wasiwasi

badala ya kutambua hisia za wengine.

Kama ilivyo kwa uzoefu wa kiwewe, watu huwa na kawaida ya kuunda mifumo ya ulinzi ili kukabiliana. Baadhi ni madhubuti kuliko wengine. Ulinzi dhaifu ni pamoja na ukataaji na kutoaminiana, kujiweka katika hali ya mtu mwingine: “Serikali ndio adui”, kumtambua mhanga au mshambulizi, kugawanyika: wasaidizi/maadui; “ama unakuwa pamoja nasi au dhidi yetu”, na kutolipa umuhimu: “Ni mateso kidogo tu ... “ Ulinzi imara zaidi ni pamoja na ucheshi na kuelekeza nguvu katika shughuli zinazokubalika kijamii (kujihusisha katika shughuli za uzalishaji au ubunifu).

Kuzuia Unyong’onyevu na Uponaji

- **USIKANE.** Hisi athari katika mwili wako. Kwa hiari, anza kukubali mfidhaiko na shinikizo ambayo yamejionyesha wazi kimwili, kiakili, au kihisia.
- **EPUKA KUTENGWA.** Usifanye kila kitu peke yako! Endeleva au jenga upya uhusiano wa karibu na marafiki na wapendwa wako. Ukaribu si kuwa huleta utambuzi mpya tu, bali pia ni kero kwa fadhaa na majonzi.
- **BADILISHA MAZINGIRA YAKO.** Kama kazi yako, uhusiano wako, hali, au mtu anakushawishi, jaribu kubadilisha mazingira yako, au ikibidi, ondoka.
- **PUNGUZA UZITO WA MAWAZO KATIKA MAISHA YAKO.** Baini yale maeneo au masuala ambayo yanakujia kwa nguvu zaidi mawazoni na ujitahidi kuondoa shinikizo hilo.
- **USIJALI SANA.** Ikiwa mara kwa mara huchukua matatizo na majukumu ya watu wengine, jifunze kujinasua kwa upole. Jaribu kufanikisha mambo yako mwenyewe.
- **JIFUNZE KUSEMA “HAPANA”.** Utaaidia kupunguza uzito wa mawazo kwa kuzungumzia mawazo yako kwa uhuru. Hii ina maana ya kukataa maombi au madai ya ziada kwa wakati wako au katika hisia zako.
- **ANZA KUJITOA NA KUJIBANDUA.** Jifunze kujituma, si katika kazi tu, bali hata nyumbani na kwa marafiki. Katika hali hii, kutofungamana ina maana ya kujiokoa mwenyewe.
- **TATHMINI UPYA MAADILI YAKO.** Jaribu kuchagua maadili ya maana kutoka yale ya muda na yanayodumu kwa muda mfupi tu, ya muhimu kutoka yasiyo muhimu. Utahifadhi nguvu na muda, na kuanza kujisikia kuzingatia zaidi.
- **JIFUNZE KUTAFUTA NGUVU ZA KUTOSHA.** Jaribu kufikiria maisha kwa wastani. Una nguvu za kutosha. Kuwa na hakika ya kile kinachohitajika katika maisha yako, kisha anza kuweka uwiano wa kazi na upendo, raha na. kuupumzisha mwili wako.
- **TUNZA MWILI WAKO.** Usiruke milo, kujinyima milo muhimu, kupuuzia haja ya kulala, au kuvunja miadi ya daktari. Jitunze kwa lishe.
- **PUNGUZA HOFU NA WASIWASI.** Jaribu kupunguza sana hofu ya kishirikina - haibadilishi kitu chochote. Utapata udhibiti mzuri zaidi katika hali yako iwapo utatumia muda kidogo wa kuhofia na muda zaidi wa kushughulikia mahitaji yako halisi.
- **ENDELEA KUWA MCHESHI.** Anza kujijengea maisha ya furaha. Watu wachache sana huteseka kwa unyong’onyevu wa mwili wakati wakiwa na furaha.

Mateso na kiwewe ni uzoefu wa kubadilisha maisha. Uwezo wa mtu kukabiliana itategemea mambo mengi: mwenendo wa mtu binafsi na uwezo wa kukabiliana, upatikanaji wa mifumo ya msaada wa taasisi na jumuiya na mazingira yanayozunguka yote yana mchango mkubwa sana katika mchakato wa uponyaji. Ni ukweli wa kusikitisha kwamba si kila mmoja ataweza kupona. Wakati mwingine madhara yaliyofanywa ni makubwa mno. Si mazingira yote yanayofaa kwa uponyaji. Ni vigumu sana kuzoea kiwewe kama mtu bado anaishi katika jamii ambamo ukiukaji mkubwa wa haki za binadamu unaendelea kufanyika. Hata hivyo, utafiti unaonyesha kuwa watu wengi wanaweza kupona vizuri kabisa kama watapata msaada wa lazima, hata katika hali tete na ya hatari. Ni muhimu pia kutambua kwamba uponyaji unaweza kuwa mchakato wa maisha yote. Kutakuwa na nyakati nzuri na kisha nyakati ambazo kumbukumbu zinakuwa karibu kujitokeza. Hata hivyo, kama utatambua kuwa huko peke yako, na kwamba kuna jamii inayojali ambayo iko tayari katika muundo wowote unaoona unafaa zaidi – iwe kupitia kwa familia, marafiki, viongozi wa kiroho, wafanyakazi wenza, majirani, Watetezi wengine wa Haki za Binadamu au hata jumuiya ya kimataifa - kisha kazi ya uponyaji na kuzoea kiwewe inaweza kuanza.

Kampeni za Utetezi wa Haki za Binadamu

Mikakati ya kuendesha kampeni, kushawishi, na kazi ya utetezi vinaweza kutumika kama zana na watetezi wa haki za binadamu katika kazi yao ya kulinda haki za watu wengine. Malengo ya kufanya kampeni ni kuleta mabadiliko chanya, kuwafanya watu watekeleze dhamira zao au kutimiza wajibu na majukumu yao. Pia zinaweza kutumika katika kukuza uelewa wa masuala fulani kwa mapana. Makala hii inataka kutoa maelezo ya jumla ya msingi juu ya namna ya kubuni mikakati ya kampeni inayofaa kwa masuala mbalimbali na asili¹⁹ tofauti za mashirika.

Kufanya kampeni juu ya haki za binadamu ni njia muhimu ya kutafuta ukiukwaji wa haki za binadamu na kuwafidia wale ambao haki zao zimekiukwa. Watu binafsi na jamii wanaweza kutetea haki zao wenyewe (angalia ukuaji wa hivi karibuni wa uhamasishaji wa raia) au wengine wanaweza kufanya kampeni kwa niaba yao, hasa pale ambapo makundi hayana ufahamu wa haki zao wenyewe au ushawishi wa kudai mabadiliko. Kwa mujibu wa Kifungu cha 1 cha Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi²⁰ wa Haki za Binadamu, “Kila mmoja ana haki, mtu mmoja mmoja na kwa kushirikiana na wengine, kukuza na kujitahidi kwa ajili ya ulinzi na utekelezaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi katika ngazi za mkoa, taifa na ya kimataifa”. Kwa kweli, kila mtu ana haki ya kufanya kampeni kwa ajili ya haki za wengine pia na zao wenyewe.

Mipango ya kampeni

Ili kampeni iwe ya mafanikio, lazima malengo yawekwe kutegemea na mabadiliko unayotaka kuleta. Malengo haya ni lazima yawe maalum, yanayopimika, yanayotekelezeka, yenye uhalisia na wakati maalum. Ili kujua malengo yako ni maalum au yanapimika namna gani, lazima kwanza ujiulize kile wewe mwenyewe unachotumaini na kutarajia kuwa kitakuwa tofauti baada ya kampeni.

19 Makala halisi ya Carol Magambo na kufanyiwa marekebisho na Rachel Nicholson Kiambatanishi cha vyombo vya habari vya Kijamii (Sura ya 4.5) na Neil Blazevic

20 Jina kamili la Azimio ni: Azimio kuhusu Haki na Majukumu ya Watu binafsi, Makundi na Vyombo Vya Kijamii Kuendeleza na Kulinda Kiulimwengu Haki za Binadamu Zinazotambuliwa na Uhuru wa Msingi. Inaweza kupatikana kupitia Ofisi ya Ubalozi wa Umoja wa Mataifa wa Haki za Binadamu: <http://www.ohchr.org/english/law/freedom.htm>

Pili, inabidi ufanyike utafiti ili kupata taarifa kwa ajili ya mkakati wa kampeni yako. Kuelewa kikamilifu masuala yaliyo hatarini ndiko kutakakosaidia uundaji wa mkakati madhubuti. Hii itakusaidia kufafanua tatizo unalojaribu kutatua na kufahamu, kwa mfano, nani hukiuka na kwa nini haya hutokea. Unapofanya utafiti ni lazima pia uweze kujibu maswali kama vile ni ujumbe **gani** tunaajaribu kutoa na ni mabadiliko **gani** tunayotaka kuyapata? **Kwa nini** tunataka mabadiliko haya? Tunamlenga **nani** – ni wadau na wabeba jukumu gani walio na ushawishi juu ya suala hili? Tulifanye **namna gani** jambo hili na tutumie njia **ipi**? Je, ni kwa njia ya intaneti, simu, vyombo vya habari, mihadhara, mijadala, maandamano, maonyesho au maandalizi ya dua? Juhudi zetu tuzilenge **wapi**? Je, ni katika ngazi ya mahali husika, kitaifa, kikanda au kimataifa? Na mwisho kampeni hiyo itafanyika **lini**? Mtu anapofanya utafiti juu ya masuala ya kampeni, inabidi aunde njia bora ya kufikia malengo na kutumia mchanganyiko wa mbinu mbalimbali za kampeni ambazo tutaziangalia baadaye. Majadiliano ya timu ya kampeni juu ya mbinu za kutumia yatathibitika kuwa ya manufaa kwani itabidi faida na hasara zake zipimwe.

Huu ni mfano wa kampeni maalum, inayokwenda hatua kwa hatua kupitia utafiti na mchakato wa mpango:

Wewe ni shirika la kijamii la kiraia nchini Uganda ambaye unataka kuona Muswada wa Sheria ya Mahusiano ya Nchini unapitishwa. Inabidi ujiulize, kwa nini tunahitaji Muswada huu upitishwe?

Kutoa usawa kwa wanawake na wanaume katika mambo yanayohusiana na ndoa, talaka na mali ya familia.

Kwa nini mpaka sasa haijapitishwa?

Kutokana na upinzani toka idara fulani za jamii.

Watu gani wana ushawishi katika mukhtadha huu?

Wabunge, Mawaziri na wafanyakazi wa Wizara ya Jinsia.

Sawa, kwa hiyo tutawashawishije watekeleze?

Je, hilo linaweza kufanywa kwa kutia sahihi maombi, maandamano au mikutano ya hadhara, au utetezi binafsi kwa njia ya barua na mikutano itafaa zaidi?

Nani mwingine anafanyia kazi suala hili – tunaweza kuunda mitandao na mashirika mengine ya vyama

vya kiraia? Wakati gani ni mzuri zaidi kutekeleza hili? Majibu ya maswali haya hutoa misingi ya mkakati wa kampeni yako.

Kufanya kampeni mara nyingi sana inaweza kuelezwa kama mazungumzo na jamii, kuwashawishi watu kuwa na shauku isiyo ya kawaida katika kuunga mkono kitendo ambacho hakitawanufaisha moja kwa moja. Kampeni zina lengo la kuhamasisha na kuchochea idadi kubwa ya watu na kama ikitumika vizuri ni chombo kizuri kwa kuleta mabadiliko. Katika kuanza kampeni yoyote inabidi kujenga mwamko, yaani kuanzisha na kufanya ijulikane kuwa tatizo hilo lipo. Pili, kuna haja ya kufanya umma na wale wote wanaohusika kuwa na mwelekeo mmoja na kukubali tatizo ni nini, nani anayeteseka, nani atupiwe lawama na ufumbuzi gani unawezekana. Kisha litolewe ombi au wito kwa umma kwa ujumla, mashirika ya vyama vya kiraia vinavyohusika na wote wale wanaohusika kujiunga na hili huhitaji chombo cha kawaida kinachopatikana au utaratibu kabla ya kitendo hatimaye kuchukuliwa. Katika suala la kampeni dhidi ya ukiukwaji wa haki za binadamu, kwanza mtetezi wa haki za binadamu anahitaji kuwawezesha au kuhakikisha kwamba kundi lengwa (watu binafsi au umma kwa jumla) wanajua haki zao, wanakubali kwamba haki zao zimekiukwa na inabidi kufanywa kitu juu ya hilo na la muhimu zaidi **inawezekana**.

Wakati wa kuanza kampeni za kukomesha ukiukaji wa haki za binadamu, mtetezi wa haki za binadamu lazima aijue hadhira na aweze 'kuwaelewa'. Ili kufanikisha hili, ni muhimu kufanya "uchambuzi wa wadau". Kuna wale ambao tayari 'wameshabadilika' yaani watu ambao wanajua tayari juu ya tatizo hilo na wanataka kuona mabadiliko. Inafaa kufanya uchunguzi ambapo ushirikiano na makundi mengine yanayohusika na mada yako na mitandao mingine unaweza kuundwa. Kisha lipo kundi la wale ambao ni vigumu sana kuwafikishia taarifa unayotaka kuwapa kwa sababu wao hudhani kuwa wanajua kila kitu juu ya madhumuni ya suala hili la haki za binadamu. Wabunge wanaweza kuangukia katika kundi hili. Muda na nguvu zitumike kwa kuelimisha makundi yote haya juu ya ukweli na faida za kampeni hii.

Mpango/nyenzo za mawasiliano ya kampeni

Kuna nyenzo mbalimbali za kufanyia kampeni. Ni muhimu kujifunza jinsi ya kutumia zana sahihi kwa ajili ya kazi inayofanyika kwa kutumia taarifa na rasilimali zinazopatikana. Moja ya nyenzo hizo

ni *kuandika barua*: barua hutumwa kwa hadhira maalum kuhusiana na ukiukwaji na kufafanua wazi tatizo hilo na nini kifanyike ili kufikia mabadiliko. Ni rahisi kuziandika, binafsi na hutumia fursa ya urasimu wa serikali (mara inapopokelewa au kutumwa humfikia mwandikiwa moja kwa moja bila kuambiwa njoo kesho) hata hivyo, wana mipaka kama vile gharama kubwa za posta au viwango vya chini vya kujua kusoma na kuandika katika baadhi ya jamii ambazo zinaweza kuwaacha waunga mkono maarufu.

Kushawishi huhusisha kutoa maoni na taarifa kwa wafanya maamuzi ili kuwashawishi kwa hatua unayotaka ichukuliwe. Hii mara nyingi ina maana ya kuwasiliana na maafisa ambao kufanya sheria na sera, na kuzungumzia matakwa na maoni, kukabiliana na hoja za wapinzani, na kudhihirisha msaada mkubwa kwa suala hilo.

Maombi ni ujumbe rasmi wa maandishi uliotolewa kwa mamlaka kuomba kauli rasmi au hatua, pamoja na orodha ya watiaji saine kwa ombi hilo. Kwa kawaida huwa rahisi na wenye gharama nafuu kupanga, huonyesha kiwango cha tatizo la umma na ni njia rahisi ya kufanya watu watoe msaada wao.

Vyombo vya habari mara nyingi ni muhimu kwa ajili ya kufanya kampeni kwa mafanikio. Moja ya njia za kwanza kufanya vyombo vya habari vijue habari zako ni kuwatumia barua pepe au taarifa waaandishi wa habari kuwaeleza juu ya tukio au utekelezaji, kusema ni nini kitafanyika na wapi. Toa kichwa cha habari cha kuvutia kwa taarifa yako, kionekane na kuunda matukio yanayofaa kuwa habari, wape watu mafunzo ya jinsi ya kuzungumza na vyombo vya habari na uwe na msemaji wa kampeni wa vyombo vya habari ili kuepuka watu mbalimbali kutoa maoni tofauti ambayo yanaweza kukwamisha kampeni. Njia nyingine ya kutumia vyombo vya habari ni kwa njia ya ziara za mazungumzo. Haya kwa mfano ni pamoja na mnusurikaji wa ukiukwaji wa haki za binadamu au mtetezi wa haki za binadamu kutoa maelezo ya uzoefu na changamoto zake. Kwa kawaida ziara za mazungumzo hulenga hadhira maalum kama vile wanasheria, wabunge au wanavyuo. Kwa kawaida hii huvutia vyombo vya habari, ambayo inamaanisha kuwa ujumbe utaenea kwa hadhira kubwa zaidi. Unapotumia nyenzo hii kwa ajili ya kampeni, inabidi kuzingatia mambo mengi kama vile aina ya hadhira inayolengwa, jinsi ya kupanga maneno ya ujumbe na jinsi vituo mbalimbali vya vyombo vya habari vinavyofanya kazi. Kwa mfano, kuna vituo vya redio ambavyo huwalenga vijana hivyo huifikia hadhira ya vijana. Kutumia vituo hivi ingemaanisha kundi lengwa lako inabidi liwe vijana. Inabidi pia kufanyia utafiti njia za kutumia vyombo vya habari

vinavyotosheleza hadhira uliyolenga na kupata maelezo ya mawasiliano ya waandishi wa habari stahiki.

Matukio ya umma kama vile maandamano, mikutano ya hadhira na mihadhara ni nyenzo bora sana hasa katika kuhamasisha umma na kuvutia vyombo vya habari, hata hivyo utangazaji mwingi unahitaji kufanyika ili kutoa habari kwa umma na kufanikisha ushiriki wake.

Msaada wa mtu mashuhuri ni nyenzo nyingine ya kimkakati wa kufanyia kampeni ambapo mtu binafsi maarufu hutumika kusaidia kushawishi maoni ya umma kwa kuwajengea uaminifu ili kuwapa imani na picha ya suala hilo.

Kufanya kampeni katika mtandao kwa kutumia *intaneti* imekuwa mashuhuri katika miaka ya hivi karibuni kama njia ya kupeana habari na ujumbe wa kampeni na hadhira kubwa. Tovuti za maombi kupitia mtandao wa intaneti kama vile Avaz zimekuwa zikitumika kwa athari kubwa kuhamasisha msaada mkubwa kwa kampeni maalum na kuwawezesha waunga mkono kuchukua hatua haraka.

Hata hivyo makala hii haitakamilika bila kuzungumzia vyombo vya habari vya kijamii, moja ya vyombo vya kufanyia kampeni kinachoendelea, kipya na cha haraka zaidi kinachopatikana. Angalia kiambatanishi cha vyombo vya habari vya kijamii (Sura ya 4.5) mwishoni mwa sura hii kwa majadiliano ya kina zaidi.

Kwa kuwa vyombo vya habari vya kijamii havikuathiriwa na vikwazo vingi vya vyombo vya habari vya kijadi, vinaweza kufikia hadhira isiyofungwa na eneo la karibu. Vyombo vya habari vya kijamii pia hutoa fursa ya kutoa taarifa ambazo vyombo vya habari vya jadi kwa kawaida huenda havikushughulikia, hasa ikiwa havionekani kufaa kuwa habari katika vituo vya vyombo vya habari. Hutoa nafasi ya kutoa hadithi nzima na fursa kwa mtumiaji kutoa maoni au hata kushiriki katika mazungumzo na watu wengine kwa kutuma maoni. Maelezo ya papo kwa papo ya jinsi vyombo vya habari vya kijamii vinavyoenea, bila kudhibitwa na muda uliopangwa kuchapisha na nafasi za kutangaza habari, huifanya kuwa moja ya nyenzo bora kwa majadiliano ya mabadiliko ya haraka ya hali. Mfano wa hivi karibuni ambapo chombo hiki kilitumika kwa ufanisi ilikuwa wakati wa kuinua hali ya Afrika ya Kaskazini na Mashariki ya Kati hivi karibuni. Vituo vya video, tovuti za mitandao ya 'tweets', na 'Facebook' zilifanywa kuufahamisha ulimwengu kinachoendelea katika nchi hizi.

Wakati wa kutumia intaneti au aina fulani za vyombo vya habari vya kijamii, lazima kuzingatia²¹ usalama wa mtandao wa intaneti. Vyombo hivi pia vina mipaka, hasa katika suala la upatikanaji. Wafanya kampeni wanahitaji ujuzi na vifaa vya kuunda tovuti na si watu wote hupata huduma ya intaneti. Mafanikio ya tovuti ni vigumu pia kuyafanyia tathmini.

Kiutendaji inashauriwa kutumia nyenzo mbalimbali kufanyia kampeni za kutolea ujumbe wako: kwa mfano, wakati baadhi wataridhika kutia sahihi maombi, wengine wanaweza kutaka kueleza msimamo wao kwa kushiriki katika maandamano. Hii huhamasisha ushiriki wa watu mbalimbali. Kauli mbiu ya kampeni pia inaweza kuwa wazo zuri kwa sababu kama utaendelea kutumia kauli mbiu hiyo kwa muda, hujulikana na kampeni yako itahusishwa na kauli mbiu hiyo.

Unapotumia nyenzo yoyote ya kampeni kati ya hizo hapo juu, kuutoa ujumbe huo kwa njia sahihi ni muhimu kwa mafanikio. Inabidi uwasilishe ujumbe wako kwa namna ambayo watu wanaweza kuelewa wazi kampeni yako inahusu nini na unataka kufanikiwa nini. Ujumbe unaotarajia kutoa lazima uwe maalum: kwa mfano 'komesha utoaji kafara wa watoto' badala ya ujumbe wa ujumla kama 'haki sasa', ambayo haielezi unataka haki kwa ajili ya nani au kwa nini. Ujumbe wako na jinsi unavyotolewa lazima vihusiane wazi na madhumuni ya kampeni na hadhira lengwa. Kwa mfano, taarifa ya kina inaweza kuwa njia bora ya kuishawishi serikali kuunga mkono suala fulani lakini inaweza isifae kwa umma kuchukua hatua. Badala yake umma unaweza kushughulikia zaidi upande wa ubinadamu wa suala hilo. Taarifa unayotoa lazima pia iaminike na iwe ya kutegemewa. Aidha, muda wa mawasiliano yako ni muhimu pia katika kuhusiana na kiasi gani suala lako litakavyopata uzingativu. Kwa mfano kutoa kauli katika vyombo vya habari wakati uuzaji wa ardhi muhimu unapokuwa katika vichwa vya habari inaweza isiwe wakati sahihi kwa sababu kampeni yako itazidiwa. Wakati wa kufanya kampeni, watetezi wa haki za binadamu lazima daima wakumbuke kuwa mawasiliano ni mchakato wa njia mbili, yaani inahitaji ushiriki hai wa pande zote mbili. Uwe na shauku ya kupokea maoni ya kuthibitisha kwamba ujumbe umepokelewa kama ilivyokusudiwa. Hili ni jambo la lazima kwa mawasiliano yenye ufanisi.

Wakati wa kubuni mkakati wa kampeni, lazima utoe ufumbuzi unaotekelezeka na wenye uhalisia au mapendekezo kwa tatizo unalotaka kushughulikia.

²¹ Kwa rejea ya kamili kuhusu usalama wa wa mfumo wa tarakimu angalia 'Usalama katika Kisanduku ya FrontLine' na 'Tactical Tech' katika <http://security.ngoinabox.org/>

Kwa kawaida haya ni mapendekezo ya kile unachofikiri kifanyike ili kufikia mabadiliko na yanaweza kupelekwa kwa wadau mbalimbali. Ni kuanzia hapo, kwamba mamlaka zinaweza kupata mawazo ya jinsi ya kushughulikia hali hiyo na mwelekeo wa kufuata.

Katika maandalizi ya kampeni lazima daima mtu awe na mpango wa mgogoro au mpango mbadala kwa ajili ya dharura. Kuchangia mawazo kufanyike kuhusu hatari zinazoweza kutokea na jinsi ya kushughulikia hali ya mgogoro. Kwa mfano, mnapofanya maandamano, polisi hutishia kuwakamata kama hamtasimama. Hapa ndipo unapokuja mpango mbadala kwa sababu kama timu, mngepaswa kutarajia dharura zinazoweza kutokea. Kwa hali hii, je, mtamaliza kampeni nzima kwa namna hiyo, kuwaita waunga mkono wenye ushawishi kupinga kizuizi au kuitisha mkutano wa waandishi wa habari kutumia kizuizi hicho kwa kuitangaza zaidi kampeni yako?

Kuingia katika ushirikiano na mashirika mengine ya Watetezi wa haki za binadamu pia hueneza ujumbe wa kampeni kwa watu wengi zaidi na kuimarisha ufanisi wa kampeni. Ni vizuri kubaini makundi ambayo yatakuunga mkono, ambayo tayari yanakuunga mkono, na wale unaotumaini wanaweza kukuunga mkono. Kampeni kubwa ni bora zaidi. Kwa mfano kama una kiongozi wa dini kwa upande wako una nafasi kubwa zaidi kwamba utakuwa umelenga kundi fulani la watu ambao wanawaamini viongozi wao au watu ambao wasingelifikiria suala hili kama 'lisingewafikia' kutoka kanisani kwa njia ya mahubiri. Pia, wakiukaji wanaweza wasijali sana kama ni kundi la wahamasishaji wa haki za binadamu 'wakipiga kelele' lakini itakuwa ni habari tofauti kama kundi la viongozi wa dini na/au wa jadi watajiunga nao. Hii ndio sababu ni muhimu kuhusisha watu wengine ambao wanaelewa wazo lako na wako tayari kujiunga nawe.

Fungu la rasilimali

Kuendesha kampeni mara nyingi kunahitaji fedha. Kwa hiyo timu ya kampeni inahitaji kutathmini fedha na rasilimali watu ya kutosha kufanya kampeni. Je, una rasilimali gani? Kuna nafasi ya kupata msaada zaidi kutoka mahali pengine? Nani anaweza kusaidia kufanya kazi hiyo kutokana na ukweli kwamba watu wengi huenda wakafanya kampeni katika muda wao wa mapumziko? Maswali haya na mengine mengi yanapaswa kuulizwa wakati wa kipindi cha mipango ya kampeni kwani huamua njia na ukubwa wa kampeni kwa kuwa kampeni huchukua muda na rasilimali nyingi kuiandaa na kuitekeleza. Pia, ushirikiano unaweza kusaidia kwani

mashirika mengine ya watetezi wa haki za binadamu wanaweza kujiunga kusaidia aidha kifedha au kutoa rasilimali watu na vifaa.

Tathmini ya matokeo

Wakati kampeni ikiendelea na baada ya hapo ni muhimu kufanya tathmini ya matokeo yake. Ni muhimu kulinganisha matokeo na malengo yaliyoandaliwa kabla ya kampeni. Unahitaji kujiuliza: Ni kina nani ambao tumewafikia? Je, tumewafikia watu sahihi? Je, tumewafanya wachukue hatua? Tulipata matatizo gani? Je, kitu gani tulisahau kuzingatia? Je, kampeni hiyo imeleta mabadiliko? Hayo ndio mabadiliko tuliyoyataka? Nini kifanyike baada ya hapo? Kutokana na hili, timu ya kampeni itakuwa imepata picha ya wazi ya kile kilichofanikiwa na mafundisho gani yaliyopatikana yanaweza kutumika kwa ajili ya kampeni ijayo. Uaminifu na mbinu muhimu kwa kazi ya mtu mwenyewe ni muhimu kwa kupata matokeo ya uhakika.

Kwa muhtasari, kufanya kampeni ni jambo lenye manufaa kama litaleta mabadiliko ya kweli ya muda mrefu. Wakati mwingine ni vigumu kupima matokeo ya kampeni lakini hili lisikuzuie. Inatoa fursa kubwa ya kufanikisha mabadiliko yasiyoweza kubadilika kwani huongeza nguvu ya kuungwa mkono na umma na kugeuza msimamo huo kuwa vitendo. Kampeni zikitumika vizuri, zinaweza kuwa na matokeo mazuri sana katika kupambana na ukiukaji wa haki za binadamu duniani kote na kuwaleta wahalifu kujibu madai.²²

22 Kwa maelezo zaidi kuhusu kampeni soma 'Amnesty Campaigning Manual' katika <https://www.amnesty.org/en/library/info/ACT10/002/1997>(Arabic:<https://www.amnesty.org/en/library/asset/ACT10/002/1997/en/5d58f141-e8a4-4a23-bc17-224a7e12c756/act100021997ara.pdf>)

Vyombo vya Habari vya Kijamii kwa ajili ya Haki za Binadamu

Vyombo vya Habari vya Kijamii kwa ajili ya Kampeni

Watetezi wa haki za binadamu lazima wafahamu matumizi ya teknolojia ya vyombo vya habari vya kijamii na kupanga jinsi vitakavyoweza kutumika ili kufikia malengo ya kuendeshea kampeni. Wakati huo huo teknolojia mpya lazima zichunguzwe kwa kina manufaa yake, ili kufanya watetezi wa haki za binadamu kufanya maamuzi sahihi zaidi ya kugawa muda na rasilimali wakati wa utekelezaji wa kampeni za haki za binadamu.

Kampeni nyingi ni za umma kwa jinsi zinavyoendeshwa, hata hivyo iwapo, kwa sababu yoyote ile, kampeni yako inahusika na taarifa binafsi au imelenga tu jamii binafsi, unapaswa kufikiria upya utumiaji wa vyombo vya habari vya kijamii. Vyombo vingi vya habari vya kijamii viko katika miliki ya umma, na baadhi ya mbinu za kupata mawasiliano yako zinaweza kukwepwa kwa urahisi. Tovuti mbalimbali za vyombo vya habari vya kijamii hutumia njia tofauti kufanya mawasiliano binafsi na zinapaswa kueleweka kama zilivyo.

Zaidi ya masuala ya faragha na usalama kuna suala la ufanisi. Ujumbe wa kampeni uliopangwa vizuri ukasambazwa kupitia vyombo vya habari vya kijamii hauwezi kuchukua nafasi ya barua rasmi, mapendekezo ya utaratibu wa haki za binadamu, au mkutano na mdau mbeba jukumu. Baadhi ya malengo ya kampeni hufanikishwa kwa njia za utetezi za kijadi.

Vyombo vya habari vya kijamii ni vipi?

Vyombo vya habari vya kijamii vilianza kwa njia ya tovuti ambayo watu wangeweza kuwasiliana na marafiki na familia na kufanya nao mawasiliano binafsi. Mitandao hii ya kijamii ilipozidi kuwa maarufu nayo pia ikawa mitandao kwa ajili ya usambazaji wa mada. Mada fulani ikiwa maarufu hupitishwa katika mtandao wa kijamii wote toka kwa mtu mmoja kwenda kwa mtu mwingine, ikiongeza kwa haraka hadhira ya mada hiyo. Inapotokea hivi, maudhui hiyo husemekana 'imepata virusi'.

Hii huzua tofauti kati ya vyombo vya habari vya kijadi na vile vya kijamii. Ni masuala ya maamuzi ya tahariri na hadhira. Kwa upande wa vyombo vya habari vya kijadi, vituo vya vyombo vya habari vilivyoanzishwa hufanya maamuzi ya *nini cha kusema*, kwa *mtazamo wa nani*, *na jinsi ya kuukuza*, yote kwa njia ya udhibiti wa tahariri. Si

kwamba tu vituo vya vyombo vya habari vinaweza kuamua kutoa au kuacha kutoa taarifa ya tukio, wao huchagua ujumbe mzima kwa ujumla na hisia ambazo msomaji ataachwa nazo, na pia kuamua kama ni 'habari ya ukurasa wa mbele' au hadithi ya kufukiwa katikati ya gazeti.

Kinyume chake, kwa upande wa vyombo vya habari vya kijamii, maudhui huanzia kutoka vyanzo mbalimbali na kusambazwa kulingana na maamuzi yaliyotolewa na hadhira yake. Kama msomaji katika mtandao wa kijamii anafurahia mada fulani anaweza 'kushirikiana' au 'kuyapenda' maudhui hayo na kutuma kwa anwani zilizo katika mtandao wao wenyewe wa kijamii. Kama hawakuvutiwa na maudhui hayo wanaweza kupuuzwa tu.

Kwa njia hii, katika mitandao ya kijamii mikubwa na isiyo na mpangilio, vyombo vya habari husika vinaweza kufikia 'jamii zinazovutiwa' kwani watu binafsi husambaza mada tu ambazo huwavutia kwa watu wengine waliovutiwa kama wao. Unaposhirikisha vyombo vya habari vya kijamii kwa madhumuni ya kazi ya haki za binadamu, unapaswa kugundua jamii hizo zinazovutiwa zinazofaa kwa eneo lako mwenyewe la kazi na kujitahidi kuwa mwanachama wa jamii hizo anayejulikana.

Kutumia Vyombo vya Habari vya Kijamii

Nyenzo za vyombo vya habari vya kijamii daima hubadilika, na mitandao mbalimbali ikipata na kupunguza umaarufu baada ya muda. MySpace, mmoja wa waanzilishi wakubwa wa vyombo vya habari vya kijamii, alipoteza umaarufu kwa kasi kati ya mwaka 2005 wakati kampuni iliponunuliwa kwa Dola 580,000,000, na mwaka 2011 ilipouuzwa tena, lakini kwa Dola 35,000,000 tu. Wakati wa kutangaza, tovuti maarufu zaidi za mtandao wa kijamii ni pamoja na 'Facebook', 'Twitter', 'Youtube', 'LinkedIn', 'Reddit', 'Digg', na 'Google +'.

Kumbuka kwamba mitandao mbalimbali ni muhimu kwa madhumuni tofauti. 'Twitter' imeboba katika ujumbe mfupi sana, kwa kawaida ukijumuisha vyanzo na maneno muhimu. 'Youtube' imeboba katika video za mtandao wa intaneti wakati tovuti kama 'Flickr' au 'Picassa' hutoa huduma ya picha. 'LinkedIn' ni mtandao wa kijamii kwa ajili ya wataalamu wakati 'Facebook' unaunganisha aina nyingi za vyombo vya habari kwa ajili ya mawasiliano binafsi na ya kitaalam.

Licha ya tofauti hizi kati ya programu, inabidi baadhi ya mikakati ya pamoja izingatiwe wakati wa kutunga na kutekeleza mkakati wako wa vyombo vya habari vya kijamii:

Jitambulisha - katika 'uingizaji taarifa' wa tovuti za duniani kote, ni muhimu kuwakilisha shirika lako na kampeni yako kwa uwazi ili uweze kueleweka haraka na kwa urahisi na mtazamaji. Kuchagua jina ambalo linaeleza kazi yako na kuepuka vifupisho virefu. Ambatisha nembo ya shirika au kampeni yako katika akaunti na mawasiliano yako ya mtandao wa intaneti.

Uwe chanzo cha kuaminika - tumia programu yako ya vyombo vya habari vya kijamii kueneza ujumbe wako wa kampeni, maudhui yako ya awali, na pia kueneza tena maudhui husika kutoka vyanzo vingine. Kwa mfululizo wa kupashana maudhui husika juu ya mada ya kampeni yako, unaweza kuwa chanzo cha kuaminika katika jamii ya watu wanaovutiwa na mada hiyo hiyo. Kwa njia hii kampeni yako na chapa ya shirika lako huimarishwa na kuwa mamlaka inayotambulika katika eneo lako la kazi.

Mtandao na maingiliano - kushiriki katika vyombo vya habari vya kijamii katika njia thabiti kutakupa mawasiliano bora zaidi na mashirika na watu binafsi wenye mawazo ya kufanana. Unaweza ukajikuta kwamba unaweza kuingiliana na mashirika makubwa au watu wenye umaarufu mkubwa na watoa maamuzi kama wanatumia zana hiyo hiyo ya vyombo vya habari vya kijamii kama wewe. Utakapofanikiwa, fanya mazungumzo 'ya faragha' na uzungumzie taarifa muhimu au kujadili ushirikiano kupitia ujumbe binafsi, barua pepe, au kupiga simu. Vyombo vya habari vya kijamii ni majadiliano ambayo hurudishiwa kile ulichoweka: kadri unavyojihusisha na kushirikiana na wengine ndivyo kadri wengine watakavyochukua hatua na kuwasiliana nawe.

Kuwa mbunifu - vyombo vya habari vya kijamii ni kitu jipya na eneo la ubunifu mkubwa. Uwe mbunifu katika njia ya kutumia vyombo vya habari vya kijamii kwa ajili ya kazi yako ya haki za binadamu. Fanya kampeni nyingi za siku za kukuza ufahamu wa maudhui mbalimbali yaliyotayarishwa kwa kila siku. Alika hadhira yako kuonyesha hisia zao kwa hadithi binafsi katika 'video blogs'. Toa tuzo kwa ajili ya maoni ya kazi za sanaa, hadithi, au mashairi. Changia mawazo na shirika lako na pia kuangalia wanachofanya mashirika mengine katika mikakati yao ya vyombo vya habari vya kijamii.

Nenda nje ya mtandao - tambua kuwa si walengwa na wadau wako wote watakaoweza kukufuata katika vyombo vya habari vya kijamii. Angalia kutumia usambazaji wa ujumbe kupitia programu kama 'FrontlineSMS' kueneza ujumbe wako kwa walengwa na wadau kwa njia ya ujumbe wa maandishi.

Hamasisha watu kueneza ujumbe wako kwa njia ya mdomo au kuwa mabalozi wa ngazi ya jamii kwa ajili ya kampeni yako. Weka shughuli zako za vyombo vya habari vya kijamii na maudhui katika mikakati yako ya kijadi ya shirika, na kinyume chake.

Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu – Haja ya Utekelezaji wa Kimkakati

Jukumu muhimu linalotekelezwa na wanawake watetezi wa haki za binadamu limekuwa likizidi kutambuliwa katika miaka ya hivi karibuni. Hata hivyo, changamoto na mahitaji yao maalum hayajaeleweka kabisa na kushughulikiwa kutoka nje au ndani ya harakati za haki za binadamu. Makala hii ina lengo la kutoa maelezo ya jumla ya hali na changamoto za Watetezi wa Haki za Binadamu pamoja na njia zinazofaa kwa ulinzi bora na msaada katika kanda ya Mashariki na Pembe ya Afrika.²³

Changamoto

Ufafanuzi wa watetezi wanawake wa haki za binadamu hauhusishi wanawake ambao ni watetezi wa haki za binadamu tu lakini pia hujumuisha wanaume ambao hutetea haki za wanawake. Kama ilivyoelezwa wakati wa kampeni ya Watetezi wa Haki za Binadamu iliyoinduliwa mwaka 2004,²⁴ ‘Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu’ ni wanawake wenye juhudi katika ulinzi wa haki za binadamu ambao ni walengwa kwa *jinsi zao* pamoja na wale wote walio na juhudi katika ulinzi wa haki za wanawake ambao ni walengwa kwa *kile wanachofanya*.²⁵ Wanawake watetezi wa haki za binadamu mara nyingi hukabiliwa na changamoto kadhaa kutokana na kuwa watetezi wa haki za binadamu na kuwa wanawake na/au kutetea haki za wanawake. Haya huja katika sura ya ubaguzi unaoendelea kukubalika kisheria, sheria za kimila na kidini. Ukweli kwamba wanawake watetezi wa haki za binadamu wanaendelea kufanya kazi katika jamii iliyoitawaliwa kwa kiwango kikubwa na wanaume inayowapangia wanawake sifa kama vile unyenyekevu, kulea na utii, inafanya kuwa vigumu zaidi kwa mtu kutetea haki zake mwenyewe na zile za wengine. Hatua kama hizo kwa haraka huchukuliwa kama tishio kwa utaratibu ulioenea (mfumo dume) na kukataliwa kama mila potofu na utamaduni unaokwenda kinyume na utamaduni. Ukweli kwamba bado ni wanaume hasa wanaounda mitazamo na maadili ya jamii na jamii, hurahisisha utumiaji wa madaraka haya yasiyo na msimamo

23 Makala halisi ya Nora Rehmer, na kufanyiwa marekebisha na Lynsey Allan na Carina Raj Maria Jacobs

24 Taarifa na rejea kuhusu kampeni hii na masuala yanayohusiana yanaweza kupatikana katika <http://www.defending-women-defendingrights.org>.

25 International Consultation on Women Human Rights Defenders. Resource Book. (uk..6) <http://www.defendingwomen-defendingrights.org/pdf/WHRD-Resource-English-press.pdf>

kuonyesha jitihada hizi kama hasi na zenye madhara kwa jamii, ili kudumisha hali kama ilivyo. Ni muhimu pia kuwafikiria wale wanaume ambao hujihusisha katika harakati za haki za wanawake na ambao pia ni walengwa kwa kupinga ‘kanuni za kijinsia’. Haki zinazotetewa na wanawake (na baadhi ya wanaume) kama vile usawa katika ndoa, haki ya ardhi na umiliki wa mali, haki ya huduma ya afya na elimu nk, mara nyingi hazichukuliwi kuhusika au kuwa halali. Kwa hiyo uchukuaji hatua kwa ajili ya wanawake watetezi wa haki za binadamu mara nyingi hukataliwa na kunyimwa idhini, na kusababisha adhabu na vurugu kwa familia, jumua na jamii nzima kwa ujumla.

Mifano kutoka kanda ndogo

Kenya:

Mifano inayounga mkono hoja hii ni mingi, kama ile ya mtetezi wa haki za binadamu ambaye alitetea dhidi ya Ukeketaji wa Wanawake katika eneo la Wasomali la Kenya. Baada ya binti yake kutahiriwa kwa nguvu na ndugu, alianza kampeni katika eneo la nyumbani kwao dhidi ya matendo haya ya kitamaduni yaliyoenea. Anakumbuka,

“Nilipokuja na wazo la kuendesha kampeni dhidi ya ukeketaji kwa mara ya kwanza, lilikabiliwa na upinzani mkubwa na uadui wa wazi kutoka kwa jamii yangu. Nilishitakiwa kwa kuanzisha maadili ya Magharibi kuchukua nafasi ya utamaduni wa Kisomali. Baadhi ya viongozi wa dini pia walipinga kampeni yangu, kwa kuwa waliamini tohara ilikuwa ibada ya kidini. Hata hivyo, hii bado ni dhana potofu. Nikawa gumzo la mji, sokoni, maafisini pamoja na misikitini. Nikapewa jina la kudhalilishwa “Kintir”, maana yake “kisimi”. Hii haikunizuia kupambana kwa ajili ya haki za wanawake, lakini ilimwathiri binti yangu kijamii na kitaaluma hadi ikabidi ahame kutoka Kenya ya Kaskazini kwenda kusomea Kenya ya Magharibi”.

Wanawake ambao hufanya kampeni dhidi ya ukeketaji bado wanakabiliwa na changamoto kubwa katika kazi zao za kila siku. Hata hivyo matokeo ya maendeleo mazuri huko Kenya ni kupitishwa kwa sheria ya hivi karibuni dhidi ya ukeketaji.²⁶

26 Makala ya Habari za Shirika la ‘BBC’/FGM: Kenya acts against unkindest cut” tarehe 8 Septemba, 2011. <http://www.guardian.co.uk/society/sarah-boseley-global-health/2011/sep/08/>

Sheria hii mpya inaharamisha kufanya ukeketaji na kupeleka mtu nje ya nchi kufanyiwa ukeketaji. Wajumbe wa Chama cha Wabunge Wanawake wa Kenya walisema ilikuwa siku ya kihistoria:

“Nimepigania kwa miaka 18 hadi kufanikisha sheria hii. Leo ni siku ya uhuru kwa wanawake. Wanaume walipata uhuru wao mwaka 1963 - lakini leo wanawake wamefanikiwa kupata uhuru wao kutoka kwenye mikono ya kikatili ya jamii”²⁷ alisema Sophia Abdi Noor.

Pamoja na kwamba sheria hiyo ni hatua ya kipekee ya kusonga mbele, huchukua zaidi ya sheria pekee kutokomeza kweli vitendo hivyo ambavyo vimejikita mizizi yake katika utamaduni, na Watetezi wa Haki za Binadamu wanaendelea kushiriki katika kampeni²⁸ hii.

Uganda:

Chini Uganda, mashirika ya wanawake; Akina Mama wa Afrika, ‘Action Aid International Uganda’, ‘Isis-WICCE’ na ‘Women’s Network Uganda’ walijaribu kufanya igizo lililoitwa “Mazungumzo ya Uke”, ambalo lililadithia tukio kubwa la ukatili wa kijinsia dhidi ya wanawake ikiwa ni pamoja na ukeketaji, kujamiiana kwa maharimu, na unyanyasaji wa kijinsia. Hata hivyo mchezo ambao ulikuwa wa mafanikio uliofanyika nchini Kenya, ulipigwa marufuku na Baraza la Habari kwa madai ya kutukuza kile walichoita ngono kinyume cha kawaida, yaani kupiga punyeto, usagaji na ushoga. Utekelezaji wa Baraza ulifikia kuweka kizuizi cha uhuru wa kujieleza na uthibitisho wa nguvu ya mfumo dume ambao bado umetawala katika vyombo vingi vya kutoa maamuzi. Katika mchakato wa mjadala mkali wa umma, waandaaji walijengewa uadui na kashfa na viongozi wa serikali na watu wengine maarufu katika jamii. Katika tukio la hivi karibuni zaidi, Waziri wa Maadili na Uadilifu “alishauri” hoteli kuu nchini Uganda isitoe ukumbi kwa ajili ya warsha juu ya haki za wafanyabiashara

women-africa

- 27 Kama hapo juu. Kwa mujibu wa makala ya habari hizi wakati wa kilele cha Umoja wa Afrika mwezii Juni ambao ulipendekeza kupigwa marufuku kwa ukeketaji, Benin, Ivory Coast, Djibouti, Egypt, Eritrea, Ethiopia, Ghana, Guinea, Niger, Nigeria, Kenya, Jamhuri ya Afrika ya Kati, Senegal, Chad, Tanzania, Togo na Uganda walikuwa na sheria ya kupinga hili tayari. Kuna nchi tisa (zikiwemo zile ambazo ni kinyume cha sheria) ambako hutendeka sana: Djibouti, Egypt, Eritrea, Ethiopia, Guinea, Mali, Sierra Leone, Somalia na Sudan 85% ya wanawake hufanyiwa ukeketaji
- 28 Makala ya Habari za Shirika la IRIN “Kenya: Legislation failing to curb FGM/C” tarehe 2 Juni, 2011. <http://www.irinnews.org/report.aspx?reportid=92869>

ya ngono ambayo ilisababisha waandaaji kulazimika kuhamisha warsha hiyo.

Ethiopia:

Mwaka 2001, Serikali ya Ethiopia ilisimamisha kwa muda Chama cha Wanasheria Wanawake wa Ethiopia na kuzuia akaunti zake kwa kile ilichoita “kujishughulisha na shughuli tofauti na zile walizoidhinishwa na sheria”²⁹ Hii ilitokea baada ya chama hiki kuilaumu Wizara ya Haki kwa kushindwa kufuatilia madai ya mhalifu ipasavyo juu ya ukatili majumbani unaoendelea. Chama cha Wanasheria Wanawake wa Ethiopia, moja ya mashirika yasiyo ya kiserikali lililo bora nchini Ethiopia linalofanya kazi ya usawa na haki za kijamii, liliacha mamia ya kesi za ukatili majumbani bila kushughulikiwa wakati wa kipindi cha kusimamishwa. Kitendo hiki cha Serikali kilionyesha ukiukwaji wa wazi wa uhuru wa kujieleza na haki ya kusambaza habari. Hata hivyo, Chama cha Wanasheria Wanawake wa Ethiopia, baadaye kiliweza kufanikiwa kurudishiwa utekelezaji wake kwa maamuzi ya mahakama baada ya Waziri wa Sheria kuhamishiwa wizara tofauti. Mbinu kama hizi huendelea kutumika na serikali ya Mashariki na Pembe ya Afrika. Katika kukabiliana na hali hii, Mwandishi Maalum wa Umoja wa Mataifa juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu, Margaret Sekaggya, aliandikia suala hili ndani ya taarifa iliyotolewa Desemba 2010 katika maandalizi ya kikao cha 13 cha Baraza la Haki za Binadamu. Mwandishi huyu anaagiza kuwa hakuna nchi inayoruhusiwa kuchukua hatua ya “vitisho, kueleza habari za mtu, kunyang’anya mali, kusimamisha shughuli na kutoshirikisha katika michakato ya kitaifa ya ushauri” kwa misingi ya ubaguzi.

Changamoto za kijinsia

Changamoto ya dhahiri ambayo huwakabili wanawake watetezi wa haki za binadamu katika kazi zao ni kwamba mara nyingi ujinsia wa mtetezi ni muhimu katika kampeni dhidi ya kazi zao. Mara nyingi wanawake watetezi wa haki za binadamu ni walengwa kwa njia ambayo inalenga katika kuwaumiza wao kama wanawake³⁰, kama vile

- 29 Shirika la ‘Human Rights Watch’ (2001) Ethiopia: Serikali Yavamia Wanasheria Wanawake, tarehe 17 Oktoba, 2001. <http://www.hrw.org/press/2001/10/ethiopia-1017-ltr.htm>
- 30 A/HRC/16/44, Taarifa ya Margaret Sekaggya ya Mwandishi Maalum kuhusu Hali ya Watetezi wa Haki za Binadamu kwa Baraza la Haki za Binadamu, tarehe 20 Desemba, 2010. Inapatikana katika aya ya 87 ukurasa wa 17. Taarifa hii inazungumzia taarifa iliyopelekwa mwaka 2005 toka Jamhuri ya Afrika ya Kati kuhusu jaribio la kumbaka binti wa mwanamke mtetezi, na tishio la kumbaka mwanaharakati wa watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi nchini Kenya.

ukatili wa kijinsia na ubakaji. Watetezi wachache wa haki wanaotetea haki za mashoga na wasagaji wamekabiliwa na mashambulizi na vitisho vya ubakaji “unaotibika” unaoambatana na kazi zao. ‘ushawishi wa kingono’ mara nyingi hutumika “kuwatisha, kuwadhalilisha, kuwafedhehesha, kuwakandamiza au kuwakatisha tamaa wanawake kushughulikia masuala ya ujinsia, ngono au haki nyingine za binadamu.”³¹ Hii inaweza kuchukua miundo mbalimbali, mingi ikiwa na lengo la kuafikiana uaminifu na heshima iliyoletwa na watetezi. Nembo kama vile *msagaji*, *mgeni* na *mpinga utamaduni* hutumika ili kutozithamini na kuziharamisha haki wanazopigania, pamoja na haki yao ya kusema. Miiko inayoendelea ya haki za ujinsia na za kingono hufanya kazi kama kuunga mkono wale wanaojaribu kuwanyamazisha wanawake watetezi wa haki za binadamu.

Uhuru wa kutoadhibiwa wahalifu

Vitendo vya kukiuka haki za Watetezi wa Haki za Binadamu huwalenga mwanamke binafsi wa haki za binadamu pamoja na mashirika ya kutetea haki za wanawake. Wahalifu wa ubaguzi na ukiukwaji wa dhahiri wa haki za watetezi hutofautiana baina ya watendaji wa Serikali³² na wale wasio wa Serikali wakiwemo wanajamii na familia za watetezi. Kuwawajibisha wakiukaji, huwa kazi ngumu katika mazingira ambayo kwa kawaida ni ya uadui kwa wanawake watetezi wa haki za binadamu au haki wanazotetea. Ingawa serikali nyingi za kanda ndogo huchangia katika viwango vya kimataifa vya haki za binadamu, makubaliano yao ni holela na huongozwa na ajenda za kisiasa. Msaada wa “masuala ya wanawake” na baadhi ya serikali mara nyingi hubainika kutopewa uzito na kuwa wa kubahatisha usiohughulikia ipasavyo chanzo halisi cha kuendelea kwa ubaguzi na kukosekana kwa usawa. Hali ya kudharauliwa kwa wanawake inayoendelea katika jamii hudhoofisha uwezo wao wa kuwapeleka wakiukaji wa haki zao kwenye vyombo vya kisheria. Hii ni ukweli zaidi kwa wanawake watetezi wa haki za binadamu waliokwenda kinyume na zile zinazodaiwa kuwa ni kanuni za kawaida kwa kuzungumzia haki na fursa. Mamlaka zinaweza kutumia madaraka yao kwa njia

31 Kama ilivyotajwa awali n. 6 ukurasa wa 8

32 Kama ilivyotajwa awali n.12 katika aya ya 107, ukurasa 20. “TMwandishi Maalum anahofia wingi wa ukiukaji ambao unaonekana kufanywa na maafisa au wawakilishi Serikali, wakiwemo maafisa wa polisi, jeshi, maafisa wa Serikali na mahakama. Ukiukaji huu, kwa mujibu wa taarifa iliyotolewareportedlyinclude arrest, mistreatment, torture, criminalize ni pamoja na kukamata, kutendea vibaya, kutesa, kutiwa hatiani, kuwekaziuzinikwamakosalakinipiakunyanyapaa, vitisho, vitisho vya kifo na mauaji.”

mbalimbali kama vile kuzuia usajili wa shirika kwa misingi ya maeneo yao wanayoshughulikia, kesi za muda mrefu na unyanyasaji wa dhahiri toka kwa vyombo vya usalama. Ingawa mfumo wa kimataifa umejengwa juu ya uwajibikaji na wajibu wa mataifa kwa raia zao, hii mara nyingi ni vigumu kutekelezwa. Udhaifu wa jumuiya ya kimataifa katika kutumia shinikizo kwa wakiukaji wa kiserikali mara nyingi hubainika katika kukosa kwake ushawishi katika masuala yanayojulikana kama matatizo ya kitaifa ambayo huundwa kwa kuashiria uhuru wa taifa. Katika taarifa yake, SR Margaret Sekaggya hasa alikubali jukumu la Serikali na matukio ya kutisha yaliyotaja ni nchi gani ambayo wahalifu huonekana kuwalenga wanawake na haki za watetezi wa haki za kundi la wachache.

Aidha, watetezi pia hukabiliwa na ukiukwaji kutoka kwa watendaji wasiokuwa wa kiserikali. Istilahi hii hujumuisha watendaji wa aina mbalimbali kama vile familia na jamii, mashirika binafsi, wafanyakazi wa vyombo vya habari, makundi yenye silaha, mashirika ya waumini wenye imani kali za kidini na taasisi za fedha za kimataifa. Kwa bahati mbaya, mfumo wa sheria wa kimataifa wa sasa bado una masharti duni juu ya uwajibikaji wa watendaji hawa na utekelezaji halisi. Wajibu wa mataifa kulinda raia wake na hivyo wa haki za binadamu mara nyingi hautekelezwi. Hivyo, wahalifu mara nyingi hukosa bila kuadhibiwa. Vikosi vyenye msimamo mkali kisiasa na/au kidini mara nyingi hukiuka haki za raia na kuanzisha utawala wa sheria ambao kwa makusudi huweka mipaka ya uhuru wa msingi wa jamii. Wanawake mara nyingi hulengwa kwa misingi ya jinsi zao na nafasi yao kijamii. Hasa katika hali za mgogoro wa kutumia silaha na kujitenga, watendaji wasio wa kiserikali ni miongoni mwa wahalifu wakuu wa ukiukaji wa haki. Wanawake mara nyingi hushambuliwa na kudhalilishwa, kwa mara nyingine, kwa msingi wa jukumu lao kama watunza maisha na alama ya heshima ya jamii. Wanawake watetezi wa haki za binadamu wanaofanya kazi katika hali ya migogoro ya kutumia silaha hukabiliana na ongezeko la changamoto ya kuwa mtetezi na kuwa mwanamke na hivyo ni rahisi wao kudhurika na mashambulizi maalum ya kijinsia. Watetezi huwa wateule wa mashambulizi ili kuonyesha hatari ya kuzungumzia waziwazi na hivyo kuzuia wanajamii wengine wasifuate nyayo zao. Hata hivyo, kama ni ndugu wa karibu au jamii inayokiuka haki za mwanamke mtetezi wa haki za binadamu, uwajibikaji na urekebishaji huwa mgumu zaidi kwa kuhusisha wanaotawaliwa kihisia na kijamii. Madhara ya utetezi wa haki zao za binadamu kwa familia na watoto na mtazamo hasi wa wanandoa, vinaweza kudhoofisha utayari wa wanawake

kuzungumza wazi. Hofu ya kukataliwa na kutengwa na jamii inaweza kushawishi mtetezi asiseme kweli juu ya suala nyeti. Kwa kawaida kuna fursa ndogo ya kimbilio salama zaidi ya nyumbani kwao mtetezi anapokuwa katika tishio. Matendo ya ukatili wa kimwili na kingono ndani ya familia unaosababishwa na kazi ya mwanamke kama mtetezi mara nyingi yatashughulikiwa kama “suala la ndani” na mamlaka ambapo mhalifu atapata adhabu ndogo au kutoadhibiwa kabisa. Ni hizi hali zinazoendelea ndizo zinazopelekea uwajibikaji ulioboreshwa wa watendaji wasiokuwa wa kiserikali na utambuzi wa haki za wanawake watetezi wa haki za binadamu kutetea haki za wengine bado kuwa changamoto kubwa.

Hatua ndogo za kuleta mabadiliko

Ni njia gani nyingine inayoweza kufanikisha ulinzi bora zaidi kwa wanawake watetezi wa haki za binadamu? Kwa hakika hakuna jibu rahisi kwa swali hili. Hata hivyo, tokana na ufafanuzi wa hapo juu, inakuwa wazi kwamba njia hiyo iwe ya wafuasi wengi, wakishughulikia vyanzo halisi vya ubaguzi unaoendelea ambao husababisha hatari mahususi kwa watetezi wa haki za binadamu. Hii itabidi ikusodie kubadilisha itikadi ya wahalifu na kuunda miundo na taasisi katika jamii ambayo inaweza kutoa ulinzi sawa kwa raia wote bila kujali jinsi. Hili halifanyiki kwa muda mfupi, na makala hii hawezi kudai kutoa ufumbuzi kwa hali ya kutokuwa na usawa inayoendelea katika jamii yetu. Hata hivyo, hujaribu kutoa mawazo ya utekelezaji kwa madhumuni ya kushughulikia madhara maalum yanayoweza kuwapata watetezi wa haki za binadamu katika mtazamo³³ wa muda mrefu. Kampeni ya kimataifa juu ya watetezi wa haki za binadamu iliyotajwa hapo juu ni mfano mzuri wa kujaribu kujenga mabadiliko ya pamoja. Imetokana na jitihada za mitandao kati ya vikundi vya haki za wanawake na mashirika ya haki za binadamu, na hivyo kuleta pamoja utaalamu na hamasa toka misingi mbalimbali. Lengo la kampeni lililotangazwa ni kuunga mkono haki za binadamu duniani kote katika juhudi zao za kuendeleza haki za wengine. Hata hivyo, kampeni inakusudia kulenga wale watetezi walio hatarini kutokana na jinsi zao na/au utambulisho wa kijinsia. Ili kufanikisha hili, mkazo utawekwa juu ya “kuendeleza mikakati changanuzi na ya kisiasa ya pamoja kwa kuimarisha ulinzi wa wanawake watetezi wa haki za binadamu katika muktadha mpana zaidi wa kuthibitisha dhamira

33 Sehemu nyingine za kitabu hutoa ushauri wa jinsi ya kushughulikia matatizo ya usalama ya watu binafsi. Angalia sura “Watetezi wa Haki za Binadamu katika vitisho: Mtazamo wa Ugani kwa Kazi zao” na “Vyombo vya Kimataifa na Kikanda kwa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu”.

zilizotambuliwa kimataifa kwa kanuni za demokrasia na haki za binadamu na uhuru ulimwenguni.” Hii ina maana inabidi juhudi za kitaifa na kimataifa ziendelezwe bega kwa bega kuyapa uzito maelezo ya kitaifa na wakati huo huo kutumia nguvu za harakati za kimataifa katika kuanzisha na kutia msukumo wa mabadiliko. Kiufanisi hii ina maana kwamba watetezi wa haki za binadamu wanahitaji kujiandaa. Katika ngazi ya kitaifa changamoto hii ni kuunganisha pamoja watetezi wa haki za binadamu na kutambua vikwazo wanavyokabiliwa navyo kwa msingi wa kazi yao na jinsi zao. Hii inabidi ifanywe kwa kuzingatia mfumo wa sasa wa kijamii, kisheria, kisiasa na kiutamaduni uliopo ambamo watetezi wa haki za binadamu hufanyia kazi na ambao wakati huo huo huathiri ubaguzi wao na uwezekano wao wa kuathirika. Ni kwa uchambuzi wa wazi wa vyanzo halisi vya ubaguzi na ukosefu wa usalama tu ndio unaoeweza kuendeleza vyombo muhimu vya mabadiliko. Mikutano ya mashauriano ya kitaifa kama ile iliyofanyika nchini Togo au Nepal³⁴ inaweza kuwa chaguo moja la kuunganisha watetezi wa haki za binadamu kwa ajili ya mipango ya uchambuzi na mkakati. Hata hivyo huwa muhimu kuhusisha harakati kubwa za kitaifa za haki za binadamu katika hatua yoyote ama kama lengo la kampeni au mbia wa mabadiliko. Kujenga kukubalika na kuungwa mkono kwa ujumla kati ya harakati kubwa za watetezi wa haki za binadamu juu ya uhalali wa madai ya watetezi wa haki za binadamu kuwa washirika sawa katika kutetea haki za binadamu liwe moja ya malengo.

Njia zilizochaguliwa kushughulikia suala la vyanzo vya madhara maalum ya watetezi wa haki za binadamu hutegemea sana mazingira ya kitaifa. Hata hivyo, kampeni zilizolenga kushughulikia masuala hayo sambamba na changamoto za jumla za watetezi wa haki za binadamu zinaweza kutoa msaada mkubwa zaidi na matokeo endelevu zaidi. Vyombo na vitendo vilivyoinishwa inabidi vihusiane na kufaa kutumika katika hali ya sasa ya kushughulikia watendaji muhimu – hivyo mashauriano na chama cha kiraia kikubwa na kushirikiana mafunzo yaliyopatikana katika kampeni na utetezi yanaweza kuwa ya manufaa sana katika kuandaa kampeni thabiti yenye lengo. Ushiriki wa rasilimali watu na uzoefu katika hatua kama hizo lazima upatikane. Kujenga hali ambapo masuala mahususi ya watetezi wa haki za binadamu yanashughulikiwa na kupata ulinzi kama ilivyoinishwa na serikali katika nyaraka za kimataifa kama vile Azimio la Umoja wa Mataifa juu ya

34 Masimulizi yake na matukio yanayofanana nayo yanaweza kupatikanakupitia <http://www.defendingwomen-defendingrights.org/actions.php>

watetezi wa haki za binadamu, watendaji wasiokuwa wa kiserikali na chama cha kiraia inapaswa kuwa lengo la msingi. katika hatua yoyote ya kuchukua.

Kuelezea umuhimu wa kuchukua hatua za pamoja kwa niaba ya ulinzi bora wa watetezi wa haki za binadamu, inahitaji kueleweka kiasi cha ukubwa wa eneo la kujihusisha nalo linaloweza na ambalo ni lazima lifanyiwe kazi. Kutetea mageuzi ya sheria na sera ni eneo moja tu linalohitaji kushughulikiwa kwa juhudi. Ushawishi kwa ajili ya kupitishwa kwa Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu kama chombo cha kitaifa chenye masharti ya kisheria, na kuanzisha mikakati ya kuhakikisha uzingatiaji wake vitasaidia wazo la watetezi wa haki za binadamu kwa ujumla pamoja na watetezi wa haki za binadamu hasa. Wakati huo huo itaweza kuwawajibisha watendaji wasio wa kiserikali kwa ukiukaji wa haki za watetezi wa haki za binadamu.

Hata hivyo, marekebisho ya sheria hayawezi kuwa suluhisho pekee. Mabadiliko hayo yanahitaji kwenda sambamba na kulenga mawazo na miundo ambayo husaidia kuendeleza hali iliyopo sasa ya kutokuwa na usawa na fikra za hali ya kuwa mwanamme na ya kuwa mwanamke. Matatizo yanayowakumba watetezi wa haki za binadamu tena na tena toka ndani ya jamii na familia zao kwa misingi ya kazi yao yanahitaji kuchukua hatua za ziada zinazolenga imani zinazoidhinishwa na mila na utamaduni. Kwa hiyo, kwa kufanya kampeni na uhamasishaji kwa jamii ni muhimu.

Mbali na kazi ya kushawishi iliyoelezwa hapo juu, watetezi wa haki za binadamu wanaofanya kazi mahali hapo wana hatari maalum kabisa zinazowakabili katika kazi zao na uwezo wao wa kutoa mchango kwa usalama wao wenyewe bado haujatumiwa kikamilifu. Sehemu nyingine za kitabu hiki zinajaribu kuwaunga mkono watetezi wa haki za binadamu kwa kuwapa taarifa juu ya usimamizi wa usalama wao wenyewe na tathmini ya hatari. Sehemu ya rejea katika kitabu hiki pia inatoa vitabu maelezo zaidi ambayo kwa pamoja yatawawezesha watetezi wa haki za binadamu kupata mafundisho kwa ajili ya mahitaji yao maalum ya usalama.

Mashirika kadhaa kwa sasa yanatoa msaada kwa ajili ya ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu. Kati yao shirika la 'Front Line' na 'Urgent Action Fund for Women' ambayo maelezo yao ya mawasiliano na maelezo mafupi ya fani yao ya kazi yanaweza kupatikana katika kiambatanisho cha kitabu hiki.

Utambuzi

Uundaji wa programu mbalimbali ili kutambua na kuheshimu kazi ya kishujaa ya watetezi wa haki za binadamu inaweza kutumika kwa manufaa ya kampeni kwa ajili ya kuonekana na kutambuliwa kwa watetezi wa haki za binadamu na changamoto zao maalum. Tuzo³⁵ za haki za binadamu zilizotolewa kwa wanawake watetezi wa haki za binadamu zinaweza kutumika kama motisha muhimu katika kazi yao, ambayo haishughuliki wazo lao binafsi tu bali pia hutoa fursa ya kuimarisha kuonekana kwa mafanikio na changamoto za watetezi wa haki za binadamu.

Mfano wa programu kama hiyo ni 'International Women of Courage Award' (Tuzo ya Kimataifa ya Wanawake Jasiri) iliyotolewa na Mke wa Rais wa Marekani Michelle Obama na Katibu wa Nchi Hillary Clinton mwaka 2010.³⁶ Tuzo hiyo ilitolewa kwa Mwanasheria wa Kenya, Ann Njogu, Mwenyekiti wa CREAW, kituo cha sheria kinachotoa msaada wa kisheria na warsha kuhusu haki za wanawake kwa wanawake maskini kutoka maeneo ya vijijini. Miongoni mwa programu nyingine za haki za binadamu, Ann pia alisaidia kampeni kwa ajili ya katiba mpya na kufanya kazi katika miradi inayohusu ujinsia, urithi wa mjane na mahari. Kama sehemu ya kazi yake, Ann amekabiliwa na matukio mabaya katika kuendeleza haki za wanawake; amekuwa akitishiwa, kukamatwa na kushambuliwa. Licha ya yote haya, Ann bado anaamua kuendelea na kazi yake, akionyesha juhudi kubwa kwa haki za binadamu.

Kwa ujumla,, ni muhimu kwa watetezi wa haki za binadamu wenyewe kutambua na kukabiliana kwa bidii na changamoto. Hii inaweza kufanywa vizuri zaidi kwa kushirikiana na kuunda mikakati inayostahili kukabiliana na ukosefu wa usawa wa msingi katika jamii, jambo ambalo kwa bahati mbaya bado pia linaonekana katika harakati za haki za binadamu. Kupata watetezi wenza kujiunga katika harakati za haki za binadamu, itanufaisha jambo hili, kwa kutumia uwezo wao na kupanua wigo wa ushawishi. Watendaji wa Serikali na wasio wa Serikali kutambua changamoto mahsusi za watetezi wa haki za binadamu linapaswa liwe jambo la kuzingatia zaidi la utetezi wa haki za binadamu

35 Kwa mfano 'Ginetta Sagan Fund Award', 'Front Line Award', 'Martin Ennals Award for Human Rights Defenders', 'REBOK Human Rights Award' au 'Robert F. Kennedy Human Rights Award'.

36 'Human Rights Watch', "Defending Women in Kenya" (Kutetea Wanawakenchini Kenya) tarehe 19 Aprili, 2010. <http://www.hrw.org/en/news/2010/04/19/defending-women-kenya> (ilipatikana tarehe 1/12/11)

kwa mashirika ya kimataifa na watendaji wengine muhimu katika mikutano kama vile Baraza la Umoja wa Mataifa la Haki za Binadamu. Mkakati unaoendelezwa kwa pande zote ndio utakaokuwa na matokeo endelevu katika mtazamo wa muda mrefu.

Kutetea Kundi la Wachache katika Tabia ya Mwenendo wa Kufanya Mapenzi

Suala la wafanya ngono kinyume cha kawaida bado ni nyeti sana katika Afrika. Wanaharakati katika masuala ya watu wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili na wenye jinsi tata hukabiliana na vitisho vikubwa toka kwa serikali mbalimbali pamoja na jamii kwa ujumla kutokana na mambo wanayoendeleza. Hivi sasa, wanaharakati hawa bado wanakosa msaada kutoka katika harakati yenyewe kubwa ya haki za binadamu, jambo ambalo linavunja moyo mno. Hivyo harakati za wafanyao mapenzi ya jinsi hiyo, hukabiliwa na changamoto nyingi za nje. Hata hivyo, kuna changamoto za miundo ya ndani na za kiitikadi ambazo pia hudhoofisha uwezo wake wa kuendesha masuala yake kwa njia ya kimkakati na kudhibitiwa. Makala hii inajaribu kutoa maelezo ya jumla juu ya masuala ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kwa kutoa ufafanuzi na kueleza changamoto za wanaharakati wanaofanya kazi katika eneo hili, pamoja na kuunganisha kazi yao kwa juhudi kubwa zaidi za watetezi wa haki za binadamu na haki³⁷ zao.

Istilahi

Kifupisho wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kwa pamoja kinamaanisha watu wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili na wa jinsi tata, kifupisho kinachojumuisha tabia mbalimbali za mwenendo wa kufanya mapenzi, yaani na jinsi yako, tofauti au zote na utambulisho wa kijinsia (SOGI). Wafanyao mapenzi kinyume cha desturi huchukuliwa neno lenye maana pana zaidi kuliko “shoga” au “msenge”. Lina maana ya uvutiwaji tofauti wa kufanya mapenzi wa watu ambao ni tofauti na kile kinachochukuliwa kama desturi ya kufanya ngono na mtu wa jinsia tofauti, yaani mvuto wa ngono na mtu wa jinsia tofauti. Neno *msagaji* linahusu wanawake ambao huvutiwa kihisia za mapenzi na ngono na wanawake tu wakati *mashoga* inahusu wanaume ambao huvutiwa na wanaume tu. Wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili wanaweza kuvutiwa kihisia za mapenzi na ngono na mwanamume au mwanamke.

Kifupisho wafanyao mapenzi kinyume cha desturi pia ni pamoja na utambulisho wa aina mbalimbali wa kijinsia katika neno ‘wenye jinsi mbili’. *Wenye jinsi mbili* inahusu mtu ambaye utambulisho wake kijinsia hauendani na kundi la kiume/kike, kwa

37 Makala halisi ya Nora Rehmer, na kufanyiwa marekebicho Lynsey Allan na Carina Raj Maria Jacobs

kawaida watu huwekewa wakati wa kuzaliwa. Kwa kweli, maana, matarajio, na wajibu unaoambatana na makundi ya *jinsia* ya “kiume” na “kike” ni hujengwa na jamii. Kwa kulinganisha, neno la kibaiolojia jinsi humaanisha hali ya kisaikolojia ya kuwa na via vya uzazi vya kiume au kike. Wakati au kabla ya kuzaliwa, watoto hutajwa kama mwanaume au mwanamke kulingana na jinsi familia, wakunga, na/au madaktari wanavyoona sehemu zao za siri. Watu wenye jinsi mbili kisaikolojia, kimwili, kihisia, kingono na/au kiroho ama hujisikia kuwa wa jinsia tofauti kuliko ile waliyopewa wakati wa kuzaliwa au hawawezi kupatanisha utambulisho wao wenyewe na kundi³⁸ mojawapo la jinsia. *Watu wa jinsi tata* “ambao jinsi zao haziko wazi kwa misingi ya viungo vya ngono au muundo wa kromosomo (chembe hai inayoonyesha jinsi). Kuna hali nyingi tofauti na maoni yahusuyo na ambayo yamo katika makundi ya istilahi hii. Ni hali ya kibaiolojia.”³⁹

Changamoto ya watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi

Watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hukabiliana na hatari na changamoto mbalimbali katika Afrika. Pamoja na ukweli kwamba mingi ya mitazamo hasi na sheria zinazowabagua watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi ililetwa na wakoloni, unyanyapaa wa kijamii mara nyingi uliohalalishwa na dini na/au utamaduni siku hizi huonyesha matendo ya ushoga na vyama kama “wasio Waafrika” na “kinyume na utaratibu wa kawaida”. Ingawa watu wenye jinsi mbili, na mahusiano ya wasagaji na mashoga kuwepo katika aina mbalimbali zinazokubalika katika maeneo mengi kote Mashariki na Pembe ya Afrika kabla ya uvamizi wa nguvu za kigeni, mitazamo hasi na sheria zinazoharamisha zilizoanzishwa kwa njia ya ukoloni ya madhara ya kudumu. Kanuni hizi hutumika sana na kutetewa vikali katika jamii na wananchi wengi, na vyombo vya habari na/au watu maarufu wakiwalemba watu kutotumia haki yao ya usawa na kutobaguliwa.

38 Ufafanuzi wa baadhi ya istilahi hizi bado zinapingwa kwamba hazitoshelezi kumaanisha ukweli wanaojaribu kueleza. Maana yenyewe ya watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi pia linaweza ikatofautiana na istilahi ya hapo juu. Hata hivyo, makala hii haiwezi kujadili kikamilifu masuala haya.

39 Kama ilivyofafanuliwa na ‘Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights’. Inayopatikana katika <http://www.rfsf.se/?p=3307>

Changamoto zinazowakabili watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kwa misingi ya tabia zao za mwenendo wa kufanya na utambulisho wa kijinsia miongoni mwa wengine ni pamoja na:

- Ubaguzi katika kupata ajira, huduma za afya, taarifa na usalama;
- Mateso, kukamatwa kiholela na kudunisha matibabu kama ukiukaji wa haki ya uhuru wa mtu na matibabu ya kibinadamu;
- Mashambulizi yaliyoidhinishwa na Serikali yanayofanywa na wanafamilia, ndugu, “marafiki”, waajiri, na wenza gerezani. Wasagaji na wanaume wafanyao mapenzi na watu wa jinsi zote mbili wanakabiliwa na viwango vya juu vya ubakaji na wanaume wa jinsia tofauti. Mashoga mara nyingi hubakwa gerezani na watu wa jinsia tofauti;
- Kunyimwa haki ya haki na tiba;
- Kudai kwa kutumia vitisho vya kufichua tabia ya mtu ya mwenendo wa kufanya mapenzi kwa malipo ya fedha, mali na/au fadhila ya mapenzi, ambayo huongeza, uwezekano wa kupata madhara kihisia, kiuchumi na kimwili
- Kashfa na unyanyaswaji

Katika nchi kadhaa za Mashariki na Pembe ya Afrika, sheria ambazo zinaharamisha mahusiano ya jinsia moja zipo na zinatekelezwa. Watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hukabiliwa na unyanyaswaji na kifungo ambacho mara nyingi huenda sambamba na udhalilishaji, mateso na kashfa. Mara nyingi kutoadhibiwa huwa ni sheria ya ubaguzi inayotumika kama uhalalishaji wa kuwanyima watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi ulinzi sawa kisheria. Utumiaji vibaya wa madaraka kwa mamlaka kama vile polisi dhidi ya mashoga huidhinishwa kwa kurejea vifungu vya kisheria vinavyokataza matendo ya kibasha pamoja na maoni ya mikutano ya wananchi juu ya matendo yanayodaiwa kuwa ni uasherati kama hayo.

Watu hawa hukabiliana pia na ukatili na ukiukaji wa holela wa haki zao kama vile mateso, kubakwa, kifungo, unyanyasaji na kashfa kutokana tu na desturi zao za kufanya mapenzi/utambulisho. Mahitaji ya msingi yanayozingatiwa sana katika Tamko la Ulimwengu kuhusu Haki za Binadamu na katiba za nchi hunyimwa wale wanaodaiwa kuwa mashoga au wenye jinsi mbili. Ukatili dhidi ya wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili mara

nyingi hautolewi taarifa, hauwekwi katika nyaraka na hatimaye huishia kutoadhibiwa. [...] Ukimya huu wa fedheha ni ukanaji mkubwa wa kanuni ya haki za binadamu kiulimwengu. [...] Ukitoa watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi, watu binafsi toka ulinzi huu hukiuka wazi sheria ya haki za binadamu pamoja na viwango vya kawaida ya ubinadamu vinavyotufafanua sisi wote “, anasema Kamishna wa Umoja wa Mataifa wa Haki za Binadamu, Louise Arbour.⁴⁰

Matokeo yake, maisha ya mafichoni ni changamoto ambayo wafanya mapenzi kinyume cha desturi wengi inabidi wakabiliane nayo ili kuepuka unyanyasaji na kifungo. Hii moja kwa moja hudhoofisha uwezo wao wa kuendelea na masomo, ajira ya uhakika na upatikanaji wa huduma ya afya. Hii huwafanya wawe katika hatari zaidi kihisia, kijamii na kiuchumi. Tafiti nyingi zimeondoa mashoga kutoka programu za VVU / UKIMWI, ikiwa ni pamoja na uhamasishaji, ushauri nasaha, elimu ya ngono salama, na matibabu. Matokeo yake, kundi hili limebakia katika uwezekano mkubwa wa kuwa hatarini.⁴¹

Mwaka 2006 gazeti la vichekesho la Uganda, *The Red pepper* lilichapisha orodha ya majina, maeneo ya kazi, na maeneo ya makazi yaliyodaiwa kuwa ya mashoga, kuchochea hofu ndani ya jamii ya wafanya mapenzi kinyume cha desturi na kukiuka wazi haki zao kama watu binafsi kwa faragha. Hivyo uchapishaji huo ukachochea mjadala wa ubishani mkubwa na chuki kubwa kwa mashoga, ulioendeshwa katika magazeti na alijiunga kwa wito wa wanasiasa wenye vyeo vya juu na viongozi wa dini kwa ajili ya mashtaka ya mashoga.⁴² Mwaka 2010, gazeti la Uganda la *Rolling Stone* pia lilichapisha orodha ya watu “kuwatangaza” kwa umma na kuhitajika kunyongwa. Watu binafsi kadhaa ambao picha zao zilichapishwa matokeo⁴³

40 Utoaji mada wa Ofisi ya Balozi wa Umoja wa Mataifa kwa Haki za Binadamu, Bi.Louise Arbour katika Mkutano wa Kimataifa kuhusu Haki za Binadamu za watu Wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili; Montreal, tarehe 26 Julai, 2006.

41 Kwa mfano: Tume ya Kimataifa ya Haki za Binadamu za Mashoga na Wasagaji (2007) Haifahamiki kabisa. Jinsi Programu ya VVU/UKIMWI inavyowavunja moyo Watu Wanaofanya Mapenzi na watu wa jinsi zao barani Afrika. <http://www.iglhrc.org/files/iglhrc/otm/Off%20The%20Map.pdf>

42 ‘Human Rights Watch’ (2006) ‘Uganda: ‘Press Homophobia’ Inaongeza Hofu ya Kuchukuliwa Hatua kali za Kinidhamu. Serikali inaongeza nguvu Kampeni Dhidi ya Jamii ya Mashoga na Wasagaji’, September 8, 2006 <http://www.hrw.org/news/2006/09/07/uganda-press-homophobia-raises-fears-crackdown>

43 Makala ya Habari za Shirika la BBC ‘Mashambulizi yariipotiwa katika gazeti la Uganda ‘lililojulikana’ kama shoga’, tarehe

yake walinyanyaswa. Wanaharakati walichukua gazeti hilo mahakamani na walilipwa fidia kwa kashfa. Ilipofika mwaka 2011, utamaduni wa 'kuwatangaza' watu binafsi juu ya tabia za mienendo yao ya kufanya mapenzi ulikuwa umefikia kilele chake kwa kifo cha kutisha. Mwanaharakati maarufu wa Kiganda wa wafanya mapenzi kinyume cha desturi, Kato Daudi, ambaye alikuwa mmoja wa watu waliotajwa katika makala iliyochapishwa na gazeti la *Rolling Stone* aliuawa kikatili Januari 2011.⁴⁴

Kashfa na ushawishi wa watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi inaweza kuchangia zaidi ukosefu wa usalama wao pamoja na kudharauliwa au hata kutengwa na familia zao na jamii kwa ujumla. Hii bado huongeza uwezekano wao wa kuhatarishwa kifedha na kisaikolojia kwa kuondolewa katika ajira na msaada wa kijamii kutoka kwa familia na jamii.

Ukimya wa watetezi wengi wa haki za binadamu kuhusu masuala haya umethibitisha changamoto katika kuendeleza dhana ya kiulimwengu ya haki za binadamu.

Aina hizi za ubaguzi uliofanywa na mamlaka, watunga sheria, watetezi, umma na watu binafsi ni kiashiria dhahiri cha ukosefu wa utambuzi uliopo kwamba haki za wafanya mapenzi kinyume cha desturi ni haki za binadamu.

Ulinzi wa Kisheria

Mwaka 1994 Kamati ya Haki za Binadamu ya Umoja wa Mataifa ilitoa uamuzi katika kesi ya *Toonen v. Australia* kwamba sheria ya Serikali ya Australia ya Tasmania inayokataza ufanyaji ngono kati ya wanaume watu wazima walioridhiana kwa siri ilikuwa ukiukwaji wa haki za msingi za binadamu.

Ilisema kuwa masharti katika kifungu cha 2 (1) cha Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za raia na za Kisiasa 1966 juu ya kutobagua kwa msingi wa "ngono" yajumuishe hisia mbalimbali za mtu binafsi za ufanyaji mapenzi.⁴⁵

22 Oktoba 2010 <http://www.bbc.co.uk/news/world-afri-ca-11608241>

44 Makala ya Habari za Shirika la BBC "Mwanaharakati wa haki za mashoga wa Uganda, David Kato auawa", tarehe 27 Januari, 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-afri-ca-12295718>

45 Kwa kurejea kesi ya *Toonen dhidi ya Australia*, Mawasiliano Na. 488/1992, UN Doc CCPR/C/50/D/488/1992, tarehe 4 Aprili, 1994.

Kifungu cha 2 (1) cha Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za raia na Kisiasa:

Kila mwakilishi wa Nchi katika Mkataba sasa anaahidi kuheshimu na kuhakikisha kwa watu wote ndani ya mipaka yake, na chini ya mamlaka yake, haki zinazotambuliwa katika Mkataba wa sasa bila ubaguzi wa aina yoyote, kama vile utaiifa, rangi, jinsia, dini, mtazamo wa kisiasa au maoni mengine, asili ya kitaifa au kijamii, mali au hali nyingine.

Kwa kweli hii ina maana kwamba mtu yeyote asibaguliwe kwa misingi ya tabia yake ya mwenendo wa kufanya mapenzi. Tangu wakati huo, Kamati ya Haki za Binadamu imekuwa ikionyesha wasiwasi mara kwa mara juu ya sheria za kupiga marufuku matendo ya ushoga kuwa ni kueleweka kama kukiuka masharti ya Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za raia na za Kisiasa.

Zaidi ya hayo, kifungu cha 26 cha Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za raia na za Kisiasa kinatoa ulinzi sawa wa sheria kwa mtu yeyote bila ubaguzi, ambapo huyataka mamlaka kuwalinda watu binafsi wafanyao mapenzi kinyume cha desturi na kwa madhara yoyote, na kuondoa sheria ya kibaguzi inayoruhusu utendewaji tofauti kwa misingi ya mwelekeo wa mtu kimapenzi.

Kifungu cha 26 cha Mkataba wa Kimataifa kuhusu Haki za raia na Kisiasa:

Watu wote ni sawa mbele ya sheria na wanastahili haki sawa ya kulindwa bila ubaguzi wa sheria. Kwa hali hii, Sheria ipige marufuku aina yoyote ya ubaguzi na kuwahakikishia watu wote ulinzi sawa na unaofaa dhidi ya ubaguzi kwa misingi yoyote, kama vile utaiifa, rangi, jinsia, lugha, dini, mtazamo wa kisiasa au maoni mengine, asili ya kitaifa au kijamii, mali, uzawa au hadhi nyingine.

Masharti ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu 1986 yanaahidi:

Kila mtu atakuwa na haki ya kufaidi haki na uhuru unaotambuliwa na uliokubaliwa katika Mkataba wa sasa bila ubaguzi wa aina yoyote kama vile utaiifa, kabila, rangi, jinsia, lugha, dini, mtazamo wa kisiasa au maoni mengine, kitaifa na asili ya kijamii, mali, uzawa au hadhi⁴⁶ nyingine yoyote.

46 Kifungu cha 1 cha Mkataba wa Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu 1986

Kwa kuzingatia Kifungu cha 60⁴⁷ cha Mkataba kinachohamasishwa na masharti ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu, na taratibu zilizopitishwa katika Umoja wa Mataifa, hii ina maana kuwa maamuzi yake yanapaswa kuongozwa na falsafa ya sheria iliyoamuliwa katika vyombo sawa vya haki za binadamu.

Mnamo mwaka 2006, Kanuni⁴⁸ za Yogyakarta zilianzishwa, kama mwongozo fafanuzi wa matumizi ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu kwa utambulisho wa tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na wa kijinsia. Inahusu sheria iliyopo ya kimataifa ya haki za binadamu, na inatumika kwa utambulisho wa tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na wa kijinsia. Kwa mfano, Kanuni ya 6 juu ya haki ya faragha inasomeka:

*Kila mtu, bila kujali tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na utambulisho wa kijinsia, anastahili kupata faragha bila kuingiliwa kiholela au kinyume cha sheria, ikiwa ni pamoja na kuhusiana na familia zao, nyumbani, au kwa maandishi pamoja na ulinzi kutokana na mashambulizi yasiyo halali kwa heshima na sifa zao. Haki ya faragha kwa kawaida ni pamoja na uamuzi wa kufichua au kutofichua taarifa zinazohusiana na tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi au utambulisho wa kijinsia, pamoja na maamuzi na chaguzi kuhusu mwili wa mtu na maafikiano ya kingono na mahusiano na wengine.*⁴⁹

Tarehe 15 Juni, 2011, Baraza la Haki za Binadamu wakati wa kikao chake cha kumi na saba lilipitisha Azimio⁵⁰ juu ya tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na utambulisho wa kijinsia. Nguvu ya azimio hili ni msisitizo wake wa maazimio ya awali

47 "Tume ichochee hamasa toka sheria ya kimataifa juu ya Haki za Binadamu na Haki za Watu, hasa kutoka masharti ya vyombo mbalimbali vya Haki za Binadamu na Haki za Watu, Mkataba wa Umoja wa Mataifa, Mkataba wa Shirika la Umoja wa Afrika, Azimio la Ulimwengu la Haki za Binadamu, vyombo vingine vilivyopitishwa na Umoja wa Mataifa na nchi za Afrika katika suala la Haki za Binadamu na Haki za Watu hali kadhalika masharti mbalimbali yaliyopitishwa katika Mashirika Maalum ya Umoja wa Mataifa ambayo ni wajumbe wa Mkataba wa sasa."

48 Zinapatikana katika <http://www.yogyakartaprinciples.org/>

49 Kanuni ya 6: http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm

50 Azimio kuhusu Haki za Binadamu, tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzina Utambulisho wa Kijinsia. A/HRC/17/L.1/Rev.1. Mkutano Mkuu wa Baraza la Haki za Binadamu wa Umoja wa Mataifa of the Human Rights Council, kikao cha kumi na saba. Tarehe 15 Jun, 2011. (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G11/141/94/PDF/G1114194.pdf?OpenElement>)

juu ya kukuza na kulinda haki za binadamu bila ubaguzi, pamoja na kuamua kuitisha majadala⁵¹ wa jopo juu ya suala hili wakati wa kikao cha 10 cha Baraza la Haki za Binadamu.

Uhamasishaji wafanyao mapenzi kinyume cha desturi

Katika Afrika, kuna mashirika machache ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kutokana na mazingira ya ujumla kisheria, kisiasa na kijamii na kiutamaduni yaliyotawala katika nchi nyingi. Kwa kuwa ushoga ni marufuku kisheria katika mataifa mengi ya Mashariki na Pembe ya Afrika, kutetea haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kunaharamishwa moja kwa moja au kwa kificho kwa njia ya sheria na/au mchakato wa usajili kwa mashirika yasiyo ya kiserikali. Hii inazuia kazi ya wanaharakati kwani cheti cha usajili kinahitajika kwa mahitaji mengi ya utawala wa shirika. Miongoni mwake ni ukodishaji wa nafasi ya ofisi, uanzishwaji wa msingi imara na salama wa uendeshaji, ufunguzi wa akaunti ya benki ya kupokea fedha za wafadhili au ununuzi wa vifaa. Sifa zinazohitajika kuendesha shirika hazipo mara zote, na bado upatikanaji wa mafunzo ni mdogo sana kwa ubaguzi mkubwa wa hisia zao za jinsi ya kufanya kimapenzi na/au utambulisho wa jinsia ambao uliupa utetezi wao umuhimu tangu mwanzo.

Mgawanyiko na migogoro ya ndani miongoni mwa wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika kuyapa kipaumbele masuala na mbinu za kutumia kwa ajili ya kuendeleza haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hudhoofisha ufanisi⁵² wao. Kwa hiyo ni muhimu kwa wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kuungwa mkono katika kutatua migogoro na kupanga mikakati ili waweze kukusanya juhudi na nguvu katika kushughulikia changamoto za sasa zinazowakabili wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Changamoto zaidi zinaundwa kutoka ndani ya harakati hii kwa njia ya kutoaminiana, usaliti, na matumizi mabaya ya mamlaka yanayosababishwa na kudharauliwa kulikokithiri kijamii na kiuchumi, ukosefu wa fursa zinazowasukuma wengi kuweka

51 Kama hapo juu aya ya 2 "Aamua kuitisha majadiliano ya jopo wakati wa kikao cha 19 cha Baraza la Haki za Binadamu, kilichopewa maelezo yaliyomo katika utafiti ulioagizwa na Balozi na kuwa na mazungumzo yenye manufaa, yanayokwenda na wakati na ya uwazi kuhusu suala la sheria za kibaguzi na uitendo vya kikatili dhidi ya watu binafsi kutokana na tabia zao za mienendo ya kufanya mapenzi na utambulisho wao wa kijinsia."

52 Mfuko wa 'Urgent Action Fund' kwa ajili ya Wanawake' (2005) Watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi wajiandaa katika Afrika Mashariki: Jaribio la kweli kwa Watetezi wa Haki za Binadamu. <http://www.urgentactionfund.org/documents/UAF-LGBTI%20REPORT%20FINAL.pdf>

maisha yao binafsi mbele ya mapambano makubwa pamoja na athari mbaya za usimamizi wa mfadhili. Mfadhili mara nyingi huja katika namna ya utafiti usiotosheleza ambapo fedha hutolewa, tathmini isiyojitoshesheleza ya kumbukumbu za ufuatiliaji wa uwezo wa usimamizi wa watu binafsi, pamoja na matarajio yasiyo na uhalisia katika suala la matokeo na nyaraka kuhusu uwezo wa mashirika. Masuala haya yanaweza kushughulikiwa kwa njia ya mazungumzo makali na wadau wote wanaohusika, ili kuimarisha uwezo wa harakati za kukabiliana na changamoto zake kubwa za nje.

Ukosefu wa msaada kutoka kwa mashirika ya kawaida ya haki za binadamu unaweza kuelezewa na mfumo wa kisheria wa kikatili na maoni ya umma yaliyopo juu ya uharamu wa ushoga. Watetezi wa haki za binadamu wengi wa kawaida huhofia uzuiliwaji na serikali wakati wa kutetea haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Aidha, mara nyingi haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hayachukuliwi kuwa halali na stahiki, mara nyingi bila ya kujua. Huu ni ukiukaji wa wazi wa haki za binadamu wa kila mahali, kwamba watetezi wa haki za binadamu inabidi wakabiliane kama wanataka kutambuliwa hivyo (tazama Utangulizi wa Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu watetezi wa haki za binadamu). Kwa sababu hiyo, jukumu moja kuu la wanaharakati ni kuhamasisha watetezi wenzao wa haki za binadamu katika suala lao. Kimsingi, hii ni lazima ifanyike kwa kutumia njia ya haki za msingi, ambayo inasisitiza maadili ya msingi wa usawa na kutobagua iliyopo katika viwango vya msingi vya kimataifa kama vile Azimio la Haki za Binadamu na Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu. Kupata msaada kutoka harakati za haki za binadamu ni muhimu katika kuimarisha sauti ya wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi na kuonyesha uaminifu zaidi kwa suala lake katika kuzungumza na watunga sheria na wananchi wengi.

Ili kufanikisha mabadiliko, wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi inabidi washughulikie vikwazo vilivyotajwa hapo juu kwa njia ya kimkakati. Hivi karibuni wamepata msaada mkubwa toka harakati za haki za binadamu katika utetezi wao na kampeni za kurekebisha sheria na matendo ya kibaguzi; hata hivyo bado kuna mengi ya kufanya.

Licha ya kujenga ushirikiano imara na vyama vya kiraia, wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi wanapaswa kutumia njia rasmi zilizopo na vyombo vya kimataifa kama vile Umoja wa Mataifa au Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu. Mfumo wa Umoja wa Mataifa wa

Mabaraza⁵³ ya Mikataba na Taratibu⁵⁴ Maalum, una uwezo wa “kufuatilia utekelezaji wa Serikali na sheria ya kimataifa ya haki za binadamu na kutoa mapendekezo ipasavyo. Uchambuzi na hitimisho la Taratibu Maalum na Mabaraza ya Mikataba kwa upande wake inaweza ikaleta mabadiliko katika sheria ya nchi na utendaji kadri mataifa yanavyojitahidi kuleta sheria na sera zao na kwa kuzingatia viwango vya kimataifa. [...] Uwasilishaji wa kesi za watu binafsi na maelezo ambayo huonyesha miundo ya ukiukaji wa haki muhimu kwa wafanyao mapenzi kinyume cha desturi unaweza pia kusababisha Taratibu Maalum na Mabaraza ya Mikataba kulipa uzito eneo hili la ulinzi wa haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na njia ya maendeleo ya falsafa ya sheria.”⁵⁵ Kuwa na uwezo wa kuchukua hatua na kuishinikiza Serikali, Taratibu Maalum na Mabaraza ya Mikataba inahitaji taarifa za kuaminika na malengo adilifu yatakayozingatiwa na mapendekezo yao. Hii inaweza kutolewa na mashirika ya kimataifa, kikanda au ya kitaifa kwa kufuata taratibu thabiti. Shirika la ‘Amnesty International’ limetengeneza waraka wenye kichwa, “Haki za Binadamu za Wasagaji, Mabasha, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili: waraka wa kwanza kufanya kazi na Mabaraza ya Ufuatiliaji wa Mikataba ya Umoja wa Mataifa na Taratibu Maalum za Tume ya Umoja wa Mataifa kuhusu Haki⁵⁶ za Binadamu”

53 Vyombo vya mikataba ni kamati za wataalamu zilizoanzishwa ili kufuatilia uzingatiji wa wawakilishi wa nchi kwa masharti ya mikataba kama vile Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Haki za Kiraia na Haki za Kisiasa, Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Haki za Kiuchumi, Kijamii na Kiutamaduni, Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Mateso na Ukatili mwingine, Matendo ya Kinyama au Kudhalilisha au Adhabu, Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Ufutaji wa Aina zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake, Makubaliano ya Kimataifa kuhusu Ufutaji wa Aina zote za Ubaguzi wa Asili ya Kijamii, Makubaliano kuhusu Haki za Mtoto na Mkataba kuhusu Ulinzi wa Haki za Wafanyakazi Wahamiaji Wote na Wanafamilia.

54 Taratibu Maalum ni wataalamu muhimu na wa nchi walioteuliwa na Tume ya Umoja wa Mataifa kuhusu Haki za Binadamu (sasa Baraza la Umoja wa Mataifa la Haki za Binadamu) wakiangalia ukiukaji maalum au ukiukaji unao-tokea katika nchi mbalimbali. Wanaweza kuitwa “Mwandishi Maalum”, “mwakilishi maalum wa Katibu Mkuu”, “imtaalamu wa kujitegemea”, au kuundwa kama “kikundi cha kazi”.

55 Shirika la ‘Amnesty International’ (2005) Haki za Binadamu za Wasagaji, Mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili: Haki za Binadamu za Wasagaji, Mabasha, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili: waraka wa kwanza kufanya kazi na Mabaraza ya Ufuatiliaji wa Mikataba ya Umoja wa Mataifa na Taratibu Maalum za Tume ya Umoja wa Mataifa kuhusu Haki za Binadamu. AI Index: IOR 40/004/2005, p. 1. <http://web.amnesty.org/library/Index/ENGIOR400042005?open&of=ENG-347>

56 Kama hapo juu

ukielezea uwezekano na taratibu za wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika kutumia njia hizi katika utetezi wa kazi zao.

Tume ya Afrika ya Binadamu na Haki za Watu ina taratibu sawa za kutosha. Kifungu cha 55 kinaruhusu utoaji wa malalamiko juu ya ukiukwaji wa masharti kama yalivyoainishwa katika Mkataba wa Afrika na mwakilishi wa nchi (inajulikana kama Mawasiliano) kwa Tume hiyo na mtu binafsi au shirika ili mradi lalamiko hilo likubaliane na Mkataba wa Afrika na ufumbuzi wa kitaifa umetumika pale ilipowezekana (Kifungu cha 56 (5)).⁵⁷ Tume kisha huamua juu ya kukubalika kwa lalamiko hilo. Likikubalika, litapelekwa kwa serikali husika, ambayo inaombwa kujibu maelezo juu ya kesi hiyo na hatua zilizochukuliwa kwa utatuzi wake. Kwa kushauriana, Baraza la Umoja wa Afrika linaweza kuiomba Tume kuchapisha matokeo yake na kutoa mapendekezo. Ikiwa inaonekana kutokea ukiukaji mkubwa, inaweza kuamuriwa ufanyike uchunguzi zaidi. Waandishi Maalum mbalimbali wamewahimiza watu binafsi, wanaharakati, na mashirika kutoa taarifa za matukio ya ukiukaji ili yafanyiwe uchunguzi zaidi na ushiriki wa Serikali mbalimbali juu ya marekebisha. Kutumia Mchunguzi pamoja na Tume ya Afrika kuandaa taarifa zinazoshughulikia au kutaka kusahihisha taarifa zilizotolewa na nchi wanachama, ni utaratibu mwingine ambao unaweza kutumika kupata ufumbuzi kwa ukiukwaji na kutetea heshima ya haki katika ngazi ya kikanda.⁵⁸ Taarifa ya Serikali hivi karibuni ilishughulikiwa na Tume ya Haki za Binadamu za Wasagaji na Mashoga ya Kimataifa na Wafanyao Mapenzi Kinyume cha Desturi wa Uganda (SMUG) katika "Taarifa ya Haki za Watu Wasagaji, Mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili katika Jamhuri ya Uganda, chini ya Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu".⁵⁹

Taarifa kivuli hii iliwasilishwa kwa Tume ya Afrika wakati wa Kikao cha 40, mwezi Novemba 2006 katika kushughulikia taarifa itolewayo kwa vipindi maalum iliyoandaliwa na Serikali ya Uganda kama ilivyowasilishwa na Kikao cha 39. Taarifa vivuli kama hizo hutoa fursa ya kurekebisha makosa yenye ukweli kuhusiana na ukiukwaji wa haki unaofanywa na serikali dhidi ya watu wafanyao mapenzi kinyume

57 Angalia 'Amnesty International' (2006) A Guide to the African Charter on Human and Peoples' Rights. AllIndex:IOR63/005/2006.<http://web.amnesty.org/library/Index/ENGIOR630052006?open&of=ENG-373>

58 Kupata hadhi ya Uangalizi, inabidi shirika liwe limesajiliwa kisheria. Taarifa juu ya taratibu za kutuma maombi zinapatikana

59 <http://www.iglhr.org/files/iglhr/reports/Uganda%20Shadow%20Report%20.pdf>

na desturi na kuziba mapengo yahasuyo masuala yao yanayoonekana katika taarifa za vipindi maalum zitolewazo na Serikali mbalimbali. Mapendekezo juu ya jinsi Serikali husika, itakavyotatua tatizo hilo, ni sehemu ya mkakati wa ushawishi ambao kisha huhusisha wanachama wengine wa Tume ya Afrika katika kumwajibisha mwakilishi huyo wa serikali.

Shirika lisilo la kiserikali ambalo liliomba hadhi ya mtazamaji kwa Tume ya Afrika ni Muungano wa Wasagaji wa Kiafrika. Maombi ya hadhi⁶⁰ ya mtazamaji yalifutwa mwaka 2008, miaka miwili baadaye, tarehe 25 Oktoba, 2010, maombi yao yalikalaliwa. Tume ya Afrika ilishindwa kutoa sababu za kukataliwa kwa maombi hayo baada ya kuahirishwa mara mbili kabla.

Mkutano wa Kijamii wa Dunia

Mbali na kutumia taasisi mbalimbali kupata mabadiliko, wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi wanahitaji kuwa na vikao ambavyo wanaweza kuwasilisha suala lao. Mfano mmoja kama hiyo ni Mkutano wa Kijamii wa Dunia uliofanyika Kenya mwezi Januari, 2007, ambapo mashirika ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi toka duniani kote na hasa Afrika yalitumia fursa hii kuzungumzia wazi matatizo yao na kuelimisha watu wengi kuhusu haki zao na mahitaji yao. Walifanya hivyo kwa kuendesha warsha, wakipanga vipindi kadhaa vya mazungumzo, na kutoa taarifa kwa njia ya kuonyesha umma. Mwitikio toka kwa wanaharakati wenzao ulikuwa mzuri sana na uliweka msingi wa utetezi zaidi, hasa katika nchi ulipofanyika, Kenya. Maendeleo yaliyofanywa katika mikutano hiyo inapaswa itumike kimkakati na ifuatiliwe na wanaharakati.

Tuzo ya Martin Ennals kwa Watetezi wa Haki za Binadamu mwaka 2011

Katika umri wa miaka 21, Kasha Jacqueline Nabagesera alijihusisha na kufanyia kazi ya haki za mashoga nchini Uganda. Kuanzia hapo amekuwa msemaji shupavu kwa haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Kasha alikuwa mmoja wa watu wa kwanza kuzungumzia wazi kuhusu utambulisho wake wa kijinsia. Mwaka 2007 baada ya kuzungumza kuhusu heshima na uvumulivu wa mashoga katika Mkutano wa Kijamii wa Dunia nchini Kenya, alinyanyaswa. Ni Mwanzilishi na Mkurugenzi Mtendaji wa Uhuru na Kutembea Uganda. Jina

60 http://www.defendingwomen-defendingrights.org/cal_application.php

la Kasha lilitokea pia katika gazeti la *Rolling Stone* mapema mwaka jana. Mwaka 2011, Kasha alifanywa mpokeaji wa heshima wa Tuzo ya Martin Ennals kwa Watetezi wa Haki za Binadamu. Licha ya kukabiliana na unyanyaswaji wa umma, Kasha alidumisha uaminifu wa dhamira ya kutetea haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi.

Hata hivyo, wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi wanapaswa kutathmini kwa makini hali hii katika nchi zao. Changamoto ya kwanza ni kutafuta washirika waaminifu, wenye nia thabiti, kukubali juu ya kile cha kufanikisha katika mazingira ya eneo lililotolewa kitaifa, na kuona ni jinsi gani hilo linavyoweza kufanyika kwa ufanisi. Ni muhimu kutambua uwezekano wa waunga mkono wa jambo la mtu, ambayo mara nyingi ni mashirika ya nchini ya wanawake, mashirika ya haki za binadamu ya kimataifa, mashirika ya wahisani, wafanyakazi wa mashirika ya kimataifa, na balozi zilizochaguliwa. Kuunda umoja na mashirika hayo kungeweza kuwa na matokeo mabaya na vile vile mazuri. Kunufaika na nguvu zao za kijamii, kisiasa na kiuchumi kunaweza kusaidia katika kutangaza na kwa kiasi fulani kuhlalisha masuala ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Hata hivyo, kuhusiana na kuyashirikisha waziwazi mashirika ya kimataifa katika jitihada za ndani ya nchi, uhamasishaji binafsi, uhalali na kujituma kwa wanaharakati wa nchini inabidi kusizidiwe na msaada wa kimataifa, kwani hoja ya ushoga kuwa “ngeni” na “isiyo ya Afrika” bado imetawala. Kwa hiyo wanaharakati lazima waingie ushirikiano wa kimkakati na waunga mkono wakizingatia athari zote zinazoweza kutokea na kutumia ushirikiano huo zaidi katika ngazi za kutunga sheria na sera.

Wafadhili na mashirika ya kimataifa kwa upande mwingine lazima kuhusisha mmoja wa wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika shughuli zao kila inapowezekana. Kwa mfano, kualika wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika warsha na mafunzo hakutaongeza uwezo wao wa kulinda haki za watu binafsi wafanyao mapenzi kinyume cha desturi tu bali pia kuwazungumzia wanaharakati wenzao maoni yao na kuwafanya wajue suala la kibinadamu ambalo mara nyingi huachwa katika mjadala kuhusu ushoga. Kwa kujumuisha watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika huduma ya afya ya uzazi, na programu za

VVU / UKIMWI, mashirika yanaweza kujaribu kupambana na kutelekezwa kulikolikumba kundi hili katika eneo hili na ambalo limeongeza uwezekano wao wa kuwa hatarini zaidi.

Kupata msaada kutoka vyama vya kiraia ni changamoto kubwa ambayo wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hukabiliana nayo katika mazingira ya sasa kote Mashariki na Pembe ya Afrika. Kubaguliwa kwao kunakoendelea katika harakati za kitaifa za haki za binadamu huwanyima uhalali wao mbele ya umma na Serikali na huchochea uhalifu unaofanywa dhidi ya watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Kukutana na wanachama wa vyama vya kiraia kusikofungamana na upande wowote kwa ajili ya uhamasishaji inaweza kuwa mwanzo wa mtazamo chanya zaidi. Kuwashirikisha watunga sera na wabunge katika mikutano kama hiyo katika hatua ya baadaye inaweza kuleta ushawishi ili kuhlalisha ushoga. Kuendeleza hoja toka haki za binadamu na kwa mtazamo wa kisheria kwa namna ya kitaalamu, kwa msaada wa chama cha kiraia na ikiwezekana taasisi za kitaifa za haki za binadamu, kwa mfano Tume ya Haki za Binadamu, inaweza kuchangia kwa mitazamo mizuri na ya kibinadamu zaidi katika masuala ya hatarini na kuruhusu mazungumzo.

Mwaka 2009 Muungano wa vyama vya kiraia vya Haki za Binadamu na Sheria za Kikatiba uliundwa nchini Uganda katika kukabiliana na Muswada wa Sheria ya Kupambana na Ushoga iliyowasilishwa Bungeni na Mhe. David Bahati. Muungano huu unajumuisha wafanyao mapenzi kinyume cha desturi na mashirika mengi yanayodaiwa kutaka kuzuia kupitishwa kwa Muswada huu pamoja na kushughulikia hadi kupata utambuzi kamili na heshima kwa haki za kingono za wananchi wote wa Uganda. Hadi leo, Mswada huu haujapitishwa, jambo ambalo kwa kiasi kikubwa linaweza kupewa sifa shinikizo la kimataifa na kazi kubwa ya Muungano huu na washirika wake.

Kuwaelimisha wananchi wengi ni kujipanga vizuri kwa kuzingatia imani za kidini na kitamaduni zilizo na nguvu ambazo zimeshikiliwa sana. Kukuza masuala ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kwa mtazamo fulani ambao unaweza ukasikilizwa

zaidi ni muhimu ili kufanya njia ya kuingiza hilo akilini mwa watu. Shirika la 'Amnesty International' katika kitabu chake cha "Mwongozo⁶¹ wa kuendesha Kampeni" linatoa sura juu ya jinsi ya kufanya kampeni kuhusu haki⁶² za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Utafiti uliofanywa na mfuko wa 'Urgent Action Fund' kwa ajili ya Haki za Binadamu za Wanawake ulioitwa 'LGBTI Organizing in East Africa: The True Test for Human Rights Defenders' (Maandalizi ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi katika Afrika Mashariki: Jaribio la kweli kwa Watetezi⁶³ wa Haki za Binadamu)" hutoa mafundisho kutokana na uhamasishaji wa haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi Kusini mwa Afrika na kutoa mapendekezo ya jinsi ya kuendeleza wazo la haki zao katika mazingira ya Afrika ya Mashariki. Mwaka 2010 Ulinzi wa Kimataifa ilichapisha kitabu cha mwongozo kwa ajili ya wanaharakati wafanyao mapenzi kinyume cha desturi na kinachoitwa 'Protection Manual for LGBTI Defenders' (Mwongozo wa Ulinzi kwa Watetezi⁶⁴ wa wafanyao mapenzi kinyume cha desturi) ambacho husaidia kubaini vitisho vya usalama ambavyo ni maalum kwa watetezi wafanyao mapenzi kinyume cha desturi, na kutoa hatua za vitendo vya jinsi ya kuboresha usalama binafsi. Pia mwaka 2010, 'G-Kenya Trust' ilichapisha 'My way, your way, or the RIGHT way?' (Njia yangu, njia yako, au njia⁶⁵ SAHIHI?), kitabu kinachoelezea haki zilizokusanywa katika kanuni za Yogyakarta zinazofaa katika muktadha wa Kenya.

Kwa muhtasari, watu wafanyao mapenzi kinyume cha desturi hukabiliwa na ukiukaji wa haki zao za msingi katika Mashariki na Pembe ya Afrika kote. Kwa upande wa watetezi

wao, watetezi wa haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi, kuna changamoto nyingi katika kufikia makubaliano ya jumla ya haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kama haki za binadamu ingawa maendeleo yamepatikana katika miaka ya hivi karibuni. Wakati changamoto hizi zinashughulikiwa kwa ushirikiano na watetezi wa haki za binadamu za kawaida pamoja na za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi, ukiukaji wa haki za wafanyao mapenzi kinyume cha desturi kama vile sheria na matendo ya kibaguzi yanaweza kushughulikiwa kwa ufanisi zaidi.

61 Amnesty International (2001) Campaigning Manual. Amnesty International Publications. <http://web.amnesty.org/pages/campaigning-manual-eng>

62 Angalia pia kifungu kuhusu kuendesha kampeni katika makala hii

63 Mfuko wa 'Urgent Action Fund' kwa Haki za Binadamu za Wanawake

64 Inapatikana katika: <http://www.protectionline.org/Protection-Manual-For-LGBTI.html>

65 G-Kenya Trust (2010). My way, your way, or the RIGHT way? Nairobi. Kinapatikana katika: www.gaykenya.com/GKTBOOK.pdf

African Commission: Resolution on the Protection of Human Rights Defenders in Africa (2004)

The African Commission on Human and Peoples' Rights meeting at its 35 th Ordinary Session held from 21st May to 4 th June 2004, in Banjul, The Gambia;

Recognising the crucial contribution of the work of human rights defenders in promoting human rights, democracy and the rule of law in Africa;

Seriously concerned about the persistence of violations targeting individuals and members of their families, groups or organisations working to promote and protect human and peoples' rights and by the growing risks faced by human rights defenders in Africa;

Noting with deep concern that impunity for threats, attacks and acts of intimidation against human rights defenders persists and that this impacts negatively on the work and safety of human rights defenders;

Recalling that it is entrusted by the African Charter on Human and Peoples' Rights with the mandate to promote human and peoples' rights and ensure their protection in Africa;

Reaffirming the importance of the observance of the purposes and principles of the African Charter for the promotion and protection of all human rights and fundamental freedoms for human rights defenders and all persons on the continent;

Bearing in mind the Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms (Declaration on Human Rights Defenders);

Mindful that in the Grand Bay (Mauritius) Declaration, the Organisation of African Unity called on Member States "to take appropriate steps to implement the UN Declaration on Human Rights Defenders in Africa";

Mindful that the Kigali Declaration recognises "the important role that the human rights defenders play in the promotion and protection of human rights in Africa"

Recalling its decision to include on its agenda the situation of human rights defenders and to nominate a focal point on human rights defenders; **Now decides to appoint** a Special Rapporteur on human rights defenders in Africa for a period of two years with the following mandate:

- to seek, receive, examine and to act upon information on the situation of human rights defenders in Africa;
- to submit reports at every Ordinary Session of the African Commission;
- to cooperate and engage in dialogue with Member States, National Human Rights Institutions, relevant intergovernmental bodies, international and regional mechanisms of protection of human rights defenders, human rights defenders and other stake holders;
- to develop and recommend effective strategies to better protect human rights defenders and to follow up on his/her recommendations;
- to raise awareness and promote the implementation of the UN Declaration on Human Rights Defenders in Africa;
- Further decides to nominate Commissioner Jainaba Johm as the Special Rapporteur on Human Rights Defenders for the current duration of her mandate within this Commission;
- Reiterates its support for the work carried out by human rights defenders in Africa;

- Calls upon Member States to promote and give full effect to the UN Declaration on Human Rights Defenders, to take all necessary measures to ensure the protection of human rights defenders and to include information on measures taken to protect human rights defenders in their periodic reports;
- Invites its members to mainstream the issue of human rights defenders in their activities;
- Urges Member States to co-operate with and assist the Focal Point in the performance of his/her tasks and to provide all necessary information for the fulfilment of his/her mandate;
- Requests the African Union to provide adequate resources, assistance and support in the implementation of this Resolution.

Banjul, The Gambia, 4 June 2004

Azimio Kuhusu Haki Na Wajibu Wa Mtu Binafsi, Vikundi Na Jumuiya Mbalimbali Katika Kusimamia Na Kulinda Haki Za Binadamu Na Uhuru Wa Msingi Zinazotambuliwa Kimataifa (1998)

Mkutano Mkuu,

Ulisisitiza tena juu ya umuhimu wa kutetea kwa makusudi kanuni za Azimio la Dunia kuhusu Haki za binadamu na Maagano ya Kimataifa ya kukuza na kulinda haki za binadamu na uhuru wa msingi kwa watu wote katika nchi zote za ulimwengu,

Kusitiza pia umuhimu wa Azimio la haki za binadamu na Maagano ya Haki za binadamu Kimataifa 200 A (XXI), kiambatanisho kama msingi wa asili wa juhudi za kimataifa katika kukuza heshima ulimwenguni pamoja na kutetea uhuru wa msingi na umuhimu wa vyombo vingine vya haki za binadamu vilivyokubalika ndani ya mfumo wa Umoja wa Mataifa, na katika nchi za Umoja wa Mataifa,

Kutilia mkazo kwamba jumuiya zote za kimataifa aidha kwa pamoja au binafsi zitimize wajibu wake kukuza, kutangaza na kuendeleza heshima kwa haki za binadamu na uhuru wa msingi kwa wote bila kujali

tofauti za aina yoyote, utaifa au asili ya mtu, rasilimali (mali), uzawa au hadhi, na kusisitiza umuhimu wa pekee kufanikisha kimataifa katika kutimiza wajibu kulingana na Mkataba huu,

Kukubali dhima/wajibu muhimu wa ushirikiano wa kimataifa kwa kazi muhimu kwa mtu binafsi, vikundi na jumuiya katika kuchangia, matokeo halisi ya kuangamiza uvunjaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi wa watu, ikiwa ni pamoja na aina zote za ubaguzi wa kabila na rangi, ukoloni, utawala au uvamizi wa kigeni, uchokozi au vitisho kwa utawala wa taifa, umoja wa wa kitaifa au utawala wa himaya na kukataa kutambua haki za watu kwa kujiamulia wenyewe na haki ya mtu yeyote kutawala na kuwa na maamuzi juu ya utajiri na maliasili,

Kutambua uhusiano ulioko kati ya amani na usalama wa kimataifa na kufurahia haki za binadamu na uhuru wa msingi, na kujali kuwepo kwa amani na usalama wa kimataifa na kutokubaliana kwa kutokuhalalisha au kutoafiki,

Kurudia tena kusema kwamba haki zote za binadamu na uhuru wa msingi ni za ulimwengu mzima, hazigawanyiki, zinategemeana na kuhusiana hivyo ni lazima zikuzwe na zitekelezwe kwa njia ya haki na usawa, pasipo upendeleo katika utekelezaji wa kila haki na uhuru wa msingi,

Kutilia mkazo kwamba kazi na wajibu wa kukuza na kulinda haki za binadamu na uhuru wa msingi upo mikononi mwa dola,

Kutambua haki na wajibu wa watu binafsi, vikundi na jumuiya mbalimbali katika kuendeleza heshima na kuendeleza elimu ya haki za binadamu na uhuru wa msingi katika ngazi ya kitaifa na kimataifa,

linatamka:

Ibara 1

Kila mtu anayo haki ya, kipekee ama kwa kushirikiana na wengine kukuza na kupambana kwa ajili ya kulinda na kutekelezwa kwa haki za binadamu na uhuru wa msingi katika ngazi ya kitaifa na kimataifa.

Ibara 2

1. Kila dola inayo wajibu na kazi kubwa kulinda, kukuza kutetea na kutekeleza haki zote za binadamu na uhuru wa msingi, pamoja na mambo mengine kwa kuzikubali hatua hizi kadiri zilivyo muhimu kwa kutengeneza mazingira muafaka katika maisha ya jamii, uchumi, siasa na katika medani zote pamoja na sheria

za halali zinazohakikisha kuwa watu wote walio chini ya sheria hizo, mtu binafsi ama kwa ushirikiano na watu wengine, wanaweza kufaidi haki zote na uhuru wa msingi kwa vitendo.

2. Kila dola haina budi kukubali sheria, utawala na hatua zingine kadiri ya umuhimu wake ili kuhakikisha kwamba haki hizo pamoja na uhuru wa msingi kama inavyotajwa katika Azimio hili/ lililopo zinatekelezwa kwa uhakika.

Ibara 3

Sheria za kila nchi zinazoshabihiana/kukubaliana na Mkataba wa Umoja wa Mataifa na masharti mengine ya kimataifa ya Dola katika medani ya haki za binadamu na uhuru wa msingi ndivyo mfumo wa msingi unaotegemewa kwa utendaji wa yote yanayotajwa katika Azimio yaani katika kukuza, kulinda na kutetea utekelezaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi.

Ibara 4

Hakuna kitu chochote katika Azimio hili kinachoweza kutafsiri au kudhoofisha ama kupinga makusudio na kanuni za Mkataba wa Umoja wa mataifa au kuzuia/kuwekea mipaka ama kuushushia hadhi zinazotokana na Tamko la Dunia la Haki za Binadamu, Maagano ya Kimataifa kuhusu Haki za Binadamu, na vyombo vingine vya kimataifa pamoja na ahadi zingine zote zinazofaa kutumika kwa makusudio haya.

Ibara 5

Ili kukuza na kulinda haki za binadamu pamoja na uhuru wa msingi, kila mtu anayo haki, binafsi na katika ushirikiano na wengine, kutekeleza wajibu huo katika ngazi ya kitaifa na kimataifa kwa:

- a) Kukutana na kukusanyika kwa amani.
- b) Kuanzisha, kujiunga na kushiriki katika asasi zisizo za kiserikali, vikundi vyaushirika.
- c) Kuwasiliana na asasi zisizo za kiserikali na za kiserikali.

Ibara 6

Kila mtu anayo haki binafsi, na kwa ushirikiano na wengine:

- a) Kufahamu, kutafuta, kumiliki, kupokea habari kuhusu haki za binadamu na uhuru wa msingi, ikiwa ni pamoja na kuwa na haki ya kujua jinsi haki na uhuru vinavyopewa kipaumbele katika sheria za nchi husika, mahakama na mfumo wa utawala.
- b) Kama ilivyo katika sheria ya haki za binadamu na katika vyombo vingine halali vya kimataifa kila mtu anayo haki ya kuchapisha,
- c) Kuelimisha au kutoa mawazo kwa wengine, maelezo na elimu kuhusu haki za binadamu na uhuru wa msingi.

Ibara 7

Kila mtu anayo haki, binafsi au kwa ushirikiano na wengine, kuanzisha na kujadili dhana na kanuni mpya za haki za binadamu na kuzitetea ili zikubalike.

Ibara 8

1. Kila mtu anayo haki binafsi, au kwa ushirikiano na wengine, kushiriki katika serikali ya nchi yake na katika shughuli za umma.
2. Hii ni pamoja na mambo mengine, haki binafsi ama pamoja na wengine, kutoa changamoto zinazohusu umma kwa serikali na taasisi zake ili kuboresha utendaji wake na kubainisha udhaifu wowote unaoweza kuzuia au kukwamisha, kuendelezwa, kulinda na kutekelezwa kwa haki za binadamu na uhuru wa msingi.

Ibara 9

1. Katika zoezi la haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na kukuza na kulinda haki za binadamu kama inavyotajwa ndani ya azimio, kila mtu anayo haki, binafsi na katika ushirikiano na wengine, kufaidi marekebisha yenye kufaa na kulindwa katika matukio ya ukiukwaji wa haki.
2. Kwa mantiki hiyo, kila mtu anayehisi kwamba haki zake zimekiukwa anayo haki ama yeye binafsi ama

kupitia mwakilishi halali, kulalamika na bila kuchelewesha malalamiko hayo kusikilizwa mbele ya umma kabla ya chombo huru adili na cha kisheria ama chombo kingine kilichowekwa kisheria.

3. Chombo cha sheria kutoa uamuzi, kulingana na sheria, kutoa fidia ama marekebisho, ikiwa ni pamoja na fidia inayostahiki, pale ambapo pamekuwa na ukiukwaji wa haki na uhuru wa msingi wa mhusika, pamoja na utekelezaji wa sheria na uamuzi wa mwisho na fidia, pasipo ucheleweshwaji usio wa lazima.
 - a) Kulalamikia kanuni na vitendo vya maofisa na taasisi za serikali kuhusiana na ukiukwaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi, kwa ombi la kisheria ama vyombo vingine halali vya kisheria vya ndani, utawala ama chombo kingine cho chote kilichoko katika mfumo wa Serikali na kinachoweza kutoa uamuzi bila ya ucheleweshaji usio na sababu ya msingi.
 - b) Kuhudhuria usikilizaji wa mashtaka na uendeshaji wa mashtaka ili kuhakikisha kama maamuzi yanayotolewa yanapatana na sheria za nchi na kama zinalingana na kanuni au masharti ya kimataifa.
 - c) Kutoa na kuandaa msaada stahili wa kisheria au ushauri mwingine wa kisheria na msaada katika kutetea haki za binadamu na uhuru wa msingi.
4. Kwa maana hiyo, kwa mujibu wa vyombo na taratibu za kimataifa zinazokubalika, kila mmoja anayo haki, binafsi ama kwa ushirikiano na wengine, kutozua upatikanaji ama kuzuia mawasiliano ya mambo yote yanayohusiana na haki za binadamu na uhuru wa msingi.
5. Dola inapaswa kufanya kwa haraka na kwa uadilifu uchunguzi au kuhakikisha kwamba uchunguzi ufanyike wakati wowote ikiaminika kwamba ukiukwaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi ume-tokea ndani ya dola katika eneo lake lolote la kisheria.

Ibara 10

Hakuna mtu yoyote anayepaswa kushiriki kwa kufanya au kwa kushindwa kufanya anapapaswa, kwa kukiuka haki za binadamu na uhuru wa msingi wala mtu yoyote yule hapaswi kuadhibiwa au kufanyiwa kitendo chochote kisichofaa kwa kukataa kufanya hivyo.

Ibara 11

Kila mtu anayo haki, binafsi na kwa ushirikiano wa wengine, kwa sheria halali kuwa na kazi na taaluma yake. Kila mmoja, kutokana na taaluma yake, anaweza kugusa (athiri) heshima ya ubinadamu, haki za binadamu na uhuru wa msingi wa wengine unapaswa kuheshimu haki na uhuru wa msingi na kuhusiana na viwango, mwenendeno wa kazi, taaluma na maadili ya kimataifa.

Ibara 12

1. Kila mtu anayo haki binafsi na kwa ushirikiano na wengine, kushiriki katika shughuli za amani dhidi ya ukiukwaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi.
2. Dola inapaswa kuchukua kila hatua muhimu kuhakikisha kwamba inalinda haki ya mtu binafsi na ya wengi dhidi ya vurugu, vitisho, ulipizaji kisasi, au ubaguzi, shinikizo au vitendo vya kidhalimu ambavyo ni kinyume na haki halali za mtu kama zilivyotamkwa katika Azimio hili.
3. Katika mfungamano huu, kila mtu anayo haki binafsi na kwa ushirikiano na wenzake, kulindwa kwa mujibu wa sheria ya nchi anapoonyesha hisia ama kupinga, kwa njia ya amani, mambo na vitendo, ikiwa ni pamoja na yale yasiyotekelezwa na Dola ambayo matokeo yake huwa ni ukiukwaji wa haki za binadamu na uhuru wa msingi, vilevile vitendo vya uvunjaji wa amani unaofanywa na vikundi ama mtu binafsi vinavyoathiri kufurahiwa kwa haki na uhuru wa msingi.

Ibara 13

Kila mtu anayo haki, binafsi au kwa ushirikiano na wengine, kuomba, kupokea na kutumia rasilimali kwa kusudi ya kuelezea kusudio la kukuza, kuendeleza na kulinda haki za binadamu na uhuru wa msingi kwa njia ya amani, kama ilivyo katika Ibara ya 3 ya Azimio la sasa.

Ibara 14

1. Dola ina wajibu wa kusimamia utungaji wa sheria, sheria za Kimahakama, kiutawala au hatua zingine zozote muhimu ili kukuza ueleo wa watu wote walioko chini ya mamlaka yake kiraia, kisiasa, kiuchumi,

kijamii na haki za maendeleo ya jamii.

2. Hatua hizo ndani yake kwa pamoja na mengine kuhusu:
 - a) Uchapishaji, upatikanaji na usambazaji wa maandiko ya sheria za kitaifa na kanuni na zitumiwazo na vyombo vya kimataifa vya haki za binadamu.
 - b) Haki ya kupata bila pasipo kikwazo (upungufu) maandiko yote ya kimataifa yanayohusu haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na taarifa zinazotolewa kila baada ya kipindi fulani na Dola toka vyombo vilivyoanzishwa na vyombo vya kimataifa kuhusu makala za haki za binadamu ambazo ni wana-chama; pamoja na majumuisho ya majadiliano na taarifa maalum zilizoko katika taarifa ya vyombo hivyo.
3. Dola inapaswa kuhakikisha na kuunga mkono, pale inapona inafaa, uanzishwaji na maendeleo ya asasi za kitaifa zinazojitegemea kwa kusudi ya kuendeleza na kulinda haki za binadamu na uhuru wa msingi katika eneo lake lote la utawala, hata kama ni mchunguzi wa haki za binadamu, tume ya haki za binadamu au asasi ya aina yoyote ya kitaifa.

Ibara 15

Dola inao wajibu wa kukuza na kutoa mafundisho ya haki za binadamu na uhuru wa msingi katika ngazi zote za kielimu na kuhakikisha kwamba wote wanaohusika kuwafundisha mawakili, wasimamizi wa sheria, waajiriwa wa majeshi ya ulinzi na usalama na watumishi wa umma wanajumuisha mafundisho sahihi yanayohusu haki za binadamu katika taaluma husika.

Ibara 16

Watu binafsi, asasi zisizo za kiserikali na asasi zingine husika zina dhima/wajibu wa kutoa mchango wa kuuelimisha umma ili ujue maswali yanayohusiana na haki zote za binadamu na uhuru wa msingi kupitia mambo mbalimbali kama vile elimu, utafiti na ufundishaji katika maeneo ili kuimarisha zaidi pamoja na mambo mengine, ueleo, uvumilivu, amani, na uhusiano wa kirafiki kati ya mataifa na kati ya jamii na vikundi vya kidini, kwa kuzingatia tofauti za kijamii na kijumuiya ambamo hufanya kazi zao.

Ibara 17

Katika kutekeleza zoezi la haki na uhuru unaotajwa katika Azimio la sasa, kila mmoja, anayehusika binafsi au katika ushirikiano na wengine, atawajibika kwa kikomo kulingana na masharti husika ya kimataifa yaliyowekwa kwa mujibu wa sheria hizo kwa kusudi ya kuwa na hakika kutambuliwa na kuheshimiwa haki na uhuru wa wengine na matakwa ya uadilifu, utulivu na ustawi kwa ujumla katika jamii iliyo ya kidemokrasia.

Ibara 18

1. Kila mtu anao wajibu ndani ya jamii ambamo ndani yake ndimo uhuru na maendeleo ya utu wake inapowezekana kukua kikamilifu.
2. Watu binafsi, vikundi, taasisi na asasi zisizo za kiserikali zinao wajibu muhimu katika kuchangia na kulinda demokrasia, kulinda haki za binadamu na uhuru wa msingi na kutoa mchango ili kukuza jamii ya kidemokrasia, taasisi na utendaji.
3. Watu binafsi, vikundi, taasisi na asasi zisizo za kiserikali zina wajibu muhimu pia katika kutoa mchango, kadiri ifaavyo, kuendeleza haki za kila mtu kulingana na utaratibu wa kitaifa na kimataifa, ambamo ndani yake vyombo vya haki na uhuru vinatambulika.

Ibara 19

Hakuna kitu chochote kile katika Azimio hili la sasa kinachopaswa kutafsiriwa kumaanisha kwamba mtu binafsi, au kikundi au chombo cha kijamii au Dola yoyote kujiingiza kwa namna yoyote au kutenda tendo lolote lililokusudiwa kuleta uharibifu wa haki na uhuru wa msingi kama inavyotajwa katika Azimio la sasa.

Ibara 20

Hakuna kitu chochote katika Azimio la sasa, kinachotafsirika kuruhusu Dola kuendeleza na kukuza vitendo vya watu binafsi, vikundi vya watu binafsi, taasisi au asasi zisizo za kiserikali kinyume na masharti ya Mkataba wa Umoja wa Mataifa.

European Union Guidelines on Human Rights Defenders (2008)

i. Purpose

1. Support for human rights defenders is already a long-established element of the European Union's human rights external relations policy. The purpose of these Guidelines is to provide practical suggestions for enhancing EU action in relation to this issue. The Guidelines can be used in contacts with third countries at all levels as well as in multilateral human rights fora, in order to support and strengthen on-going efforts by the Union to promote and encourage respect for the right to defend human rights. The Guidelines also provide for interventions by the Union for human rights defenders at risk and suggest practical means of supporting and assisting human rights defenders. An important element of the Guidelines is support for the Special Procedures of the UN Human Rights Council, including the UN Special Rapporteur on Human Rights Defenders and appropriate regional mechanisms to protect human rights defenders. The Guidelines will assist EU Missions (Embassies and Consulates of EU Member States and European Commission Delegations) in their approach to human rights defenders. While the primary purpose of the Guidelines is to address specific concerns regarding human rights defenders, they also contribute to reinforcing the EU's human rights policy in general.

ii. Definition

2. The definition of human rights defenders, for the purpose of these Guidelines, draws upon operative paragraph 1 of the UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognised Human Rights and Fundamental Freedoms (see Annex I), which states that "Everyone has the right, individually and in association with others, to promote and to strive for the protection and realisation of human rights and fundamental freedoms at the national and international levels".

3. Human rights defenders are those individuals, groups and organs of society that promote and protect universally recognised human rights and fundamental freedoms. Human rights defenders seek the promotion and protection of civil and political rights as well as the promotion, protection and realisation of economic, social and cultural rights. Human rights defenders also promote and protect the rights of members of groups such as indigenous communities. The definition does not include those individuals or groups who commit or propagate violence.

iii. Introduction

4. The EU supports the principles contained in the Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognised Human Rights and Fundamental Freedoms. Although the primary responsibility for the promotion and protection of human rights lies with States, the EU recognises that individuals, groups and organs of society all play important parts in furthering the cause of human rights. The activities of human rights defenders include:

- documenting violations;
- seeking remedies for victims of such violations through the provision of legal, psychological, medical or other support;
- combating cultures of impunity which serve to cloak systematic and repeated breaches of human rights and fundamental freedoms; and
- mainstreaming human rights culture and information on human rights defenders at national, regional and international level.

5. The work of human rights defenders often involves criticism of government policies and actions. However, governments should not see this as a negative. The principle of allowing room for independence of mind and free debate on a government's policies and actions is fundamental, and is a tried and tested way of establishing a better level of protection of human rights. Human rights defenders can assist governments in promoting and protecting human rights. As part of consultation processes they can play a key role in helping to draft appropriate legislation, and in helping to draw up national plans and strategies on human rights. This role too should be recognised and supported.

6. The EU acknowledges that the activities of human rights defenders have over the years become more widely recognised. They have increasingly come to ensure greater protection for the victims of violations. However, this progress has been achieved at a high price: the defenders themselves have increasingly become targets of attacks and their rights are violated in many countries. The EU believes it is important to ensure the safety of human rights defenders and protect their rights. In this regard it is important to apply a gender perspective when approaching the issue of human rights defenders.

iv. Operational Guidelines

7. The operational part of these Guidelines is meant to identify ways and means of effectively working towards the promotion and protection of human rights defenders, within the context of the Common Foreign and Security Policy.

Monitoring, reporting and assessment

8. EU Heads of Mission are already requested to provide periodic reports on the human rights situation in their countries of accreditation. The Council Working Party on Human Rights (COHOM) has approved the outline of fact sheets to facilitate this task. In line with these fact sheets Missions should address the situation of human rights defenders in their reporting, noting in particular the occurrence of any threats or attacks against human rights defenders. In this contexts HoMs should be aware that the institutional framework can have a major impact on the ability of human rights defenders to undertake their work in safety. Issues such as legislative, judicial, administrative or other appropriate measures, undertaken by States to protect persons against any violence, threats, retaliation, de facto or de jure adverse discrimination, pressure or any other arbitrary action as a consequence of their legitimate exercise of any of the rights referred to the UN Declaration on Human Rights Defenders are all relevant in this regard.

9. The EU Heads of Mission are requested to deal with the situation of human rights defenders at meetings of local working groups on human rights. Where it is called for, HoMs should make recommendations to COHOM for possible EU action, including condemnation of threats and attacks against human rights defenders, as well as for demarches and public statements where human rights defenders are at immediate or serious risk. HoMs may decide to conduct an urgent local action to support human rights defenders who are at immediate or serious risk, and to report on their action to COHOM and other relevant working parties with recommendations concerning the scope for following up the European action. HoMs should also report on the effectiveness of EU action in their reports. Furthermore, Missions should pay particular attention to the specific risks faced by women human rights defenders.

10. The HoM reports and other relevant information, such as reports and recommendations from the Special Rapporteur on Human Rights Defenders, other UN Special Rapporteurs and Treaty bodies and the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe as well as non-governmental organisations, will enable COHOM and other relevant working parties to identify situations where EU action is called for and decide on the action to be taken or, where appropriate, make recommendations for such action to PSC/ Council.

Role of EU Missions in supporting and protecting human rights defenders

11. In many third countries, EU Missions (Embassies of EU Member States and European Commission Delegations) are the primary interface between the Union and its Member States and human rights defenders on the ground. They therefore have an important role to play in putting into practice the EU's

policy towards human rights defenders. EU Missions should therefore seek to adopt a proactive policy towards human rights defenders. They should at the same time be aware that in certain cases EU action could lead to threats or attacks against human rights defenders. They should therefore, where appropriate, consult with human rights defenders in relation to actions which might be contemplated. If action is taken on behalf of the EU, EU Missions should provide feedback to human rights defenders and/or their families.

Measures that EU Missions could take include:

- preparing local strategies for the implementation of these guidelines, with particular attention to women human rights defenders. EU Missions will bear in mind that these Guidelines cover human rights defenders who promote and protect human rights, whether civil, cultural, economic, political or social. EU Missions should involve human rights defenders and their organisations in the drafting and monitoring of local strategies;
- organising at least once a year a meeting of human rights defenders and diplomats to discuss topics such as the local human rights situation, EU policy in this field, and application of the local strategy for implementing the EU Guidelines on human rights defenders;
- coordinating closely and sharing information on human rights defenders, including those at risk;
- maintaining suitable contacts with human rights defenders, including receiving them in Missions and visiting their areas of work; consideration could be given to appointing specific liaison officers, where necessary on a burden-sharing basis, for this purpose;
- providing, as and where appropriate, visible recognition for human rights defenders and
- their work, through appropriate use of the media – including the internet and new information and communication technologies – publicity, visits or invitations for such purposes as presenting prizes they have obtained;
- where appropriate, visiting human rights defenders in custody or under house arrest and attending their trials as observers.

Promoting respect for human rights defenders in relations with third countries and in multilateral fora

12. The EU's objective is to influence third countries to carry out their obligations to respect the rights of human rights defenders and to protect them from attacks and threats from non-State actors. In its contacts with third countries, the EU will, when deemed necessary, express the need for all countries to adhere to and comply with the relevant international norms and standards, in particular the UN Declaration. The overall objective should be to bring about an environment where human rights defenders can operate freely. The EU will make its objectives known as an integral part of its human rights policy and will stress the importance it attaches to the protection of human rights defenders. Actions in support of these objectives will include the following:

- where the Presidency or the High Representative for the Common Foreign and Security Policy or the Personal Representative of the SG/HR on Human Rights or EU Special Representatives and Envoys or representatives of the Member States or the European Commission are visiting third countries, they will, where appropriate, include meetings with human rights defenders during which individual cases and the issues raised by the work of human rights defenders are addressed, as an integral part of their visits;
- the human rights component of political dialogues between the EU and third countries and regional organisations, will, where relevant, include the situation of human rights defenders. The EU will underline its support for human rights defenders and their work, and raise individual cases of concern whenever necessary. The EU will be careful to involve human rights defenders, under the most appropriate arrangements, in the preparation, follow-up and assessment of the dialogue in accordance with the EU Guidelines on human rights dialogues;

- EU Heads of Mission and EU Embassies will remind third countries' authorities of their obligation to implement effective measures to protect human rights defenders who are or could be in danger;
- working closely with other like-minded countries notably in the UN Human Rights Council and the UN General Assembly;
- recommending, where appropriate, to countries when they are under the Universal Periodic Review of the Human Rights Council that they bring their legislation and practices into line with the UN Declaration on Human Rights Defenders;
- promoting the strengthening of existing regional mechanisms for the protection of human rights defenders, such as the focal point for human rights defenders and national human rights institutions of the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, the Special Rapporteur on Human Rights Defenders of the African Commission on Human and Peoples' Rights and the special Human Rights Defenders Unit within the Inter-American Commission on Human Rights, and the creation of appropriate mechanisms in regions where they do not exist.

Support for Special Procedures of the UN Human Rights Council, including the Special Rapporteur on Human Rights Defenders

13. The EU recognises that the Special Procedures of the UN Human Rights Council (and the individuals and groups carrying them out: Special Rapporteurs, Special Representatives, Independent Experts and Working Groups) are vital to international efforts to protect human rights defenders because of their independence and impartiality and their ability to act and speak out on violations against human rights defenders worldwide and undertake country visits. While the Special Rapporteur on Human Rights Defenders has a particular role in this regard, the mandates of other Special Procedures are also of relevance to human rights defenders. The EU's actions in support of the Special Procedures will include:

- encouraging States to accept as a matter of principle requests for country visits under UN Special Procedures;
- promoting, via EU Missions, the use of UN thematic mechanisms by local human rights communities and human rights defenders including, but not limited to, facilitating the establishment of contacts with, and exchange information between, thematic mechanisms and human rights defenders;
- since the Special Procedure mandates cannot be carried out in the absence of adequate resources, EU Member States will support the allocation of sufficient funds from the general budget to the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.

Practical supports for Human Rights Defenders including through Development Policy

14. Programmes of the European Union and Member States aimed at assisting in the development of democratic processes and institutions, and the promotion and protection of human rights in developing countries – such as the European Instrument for Democracy and Human Rights – are among a wide range of practical supports for assisting human rights defenders. These can include but are not necessarily limited to the development cooperation programmes of Member States. Practical supports can include the following:

- supporting human rights defenders, as well as NGOs that promote and protect human rights defenders' activities, through such activities as capacity building and public awareness campaigns, and facilitating cooperation between NGOs, human rights defenders and national human rights institutions;
- encouraging and supporting the establishment, and work, of national bodies for the promotion and protection of human rights, established in accordance with the Paris Principles, including, National Human Rights Institutions, Ombudsman's Offices and Human Rights Commissions.

- assisting in the establishment of networks of human rights defenders at international level, including by facilitating meetings of human rights defenders both within and outside the EU;
- seeking to ensure that human rights defenders in third countries can access resources, including financial resources, from abroad and that they can be informed of the availability of those resources and of the means of requesting them;
- ensuring that human rights education programmes promote, inter alia, the UN Declaration on Human Rights Defenders;
- providing measures for swift assistance and protection to human rights defenders in danger in third countries, such as, where appropriate, issuing emergency visas and facilitating temporary shelter in the EU Member States.

Role of Council Working Parties

15. In accordance with its mandate COHOM will keep under review the implementation and follow-up to the Guidelines on Human Rights Defenders in close coordination and cooperation with other relevant Council Working Parties. This will include:

- promoting the integration of the issue of human rights defenders into relevant EU policies and actions;
- undertaking reviews of the implementation of these Guidelines at appropriate intervals;
- continuing to examine, as appropriate, further ways of cooperating with UN and other international and regional mechanisms in support of human rights defenders;
- reporting to the Council, via PSC and COREPER, as appropriate on an annual basis, on progress made towards implementing these Guidelines.

Kiambatanishi cha 2

Rejea kuhusu Taratibu za Kimataifa na Kikanda

Taratibu za Kikanda na Kimataifa

Tume ya Afrika Kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu

Ikiwa imeanzishwa na Mkataba wa Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu, Tume hii ilianza kutumika tarehe 21 Oktoba, 1986 baada ya kupitishwa jijini Nairobi (Kenya) mwaka 1981 na Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Shirika la Umoja wa Afrika, Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu inahusika na kuhakikisha uendelezaji na ulinzi wa Haki za Binadamu na Haki za Watu katika Bara la Afrika. Tume hii ina makao yake makuu mjini Banjul, Gambia.

African Commission on Human and Peoples' Rights
31 Bijilo Annex Layout, Kombo North District
Western Region
S.L.P. 673
Banjul, Gambia
Barua pepe: achpr@achpr.org
Simu: (220) 4410 505/4410 506
Faksi: (220) 4410 504
Tovuti rasmi: <http://www.achpr.org>

MWONGOZO KWA AJILI YA USHIRIKI KATIKA CHAMA CHA KIRAIA: UTARATIBU WA NCHI WA UTOAJI TAARIFA YA TUME YA AFRIKA KUHUSU HAKI ZA BINADAMU NA HAKI ZA WATU
Huduma za Kimataifa za Haki za Binadamu, Chama cha Haki, Amani na Demokrasia, na Haki za Binadamu za 'Conectas' (2011)

Mkataba wa Afrika hutoa majukumu maalum ya Nchi Wanachama wa Umoja wa Afrika ili kutekeleza Mkataba wa Afrika katika ngazi ya nchi. Hasa, kila mwakilishi wa nchi atawasilisha kila miaka miwili, kuanzia tarehe Mkataba unapoanza kutumika, taarifa juu ya hatua za kisheria au nyinginezo zilizochukuliwa, kwa lengo la kutimiza haki na uhuru unaotambuliwa na ulioahidiwa na Mkataba huo (Kifungu cha 62). hutoa fursa ya kutathmini hatua za Serikali ili kuendeleza haki zilizolindwa katika Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu na itifaki zake, kubaini vikwazo ili kufanikisha haki hizi, na kuandaa mapendekezo kwa ajili ya kuboresha utekelezaji wake nchini. Ushiriki wa vyama vya kiraia ni muhimu kwa ajili ya kutofautisha na taarifa ya serikali, kuhakikisha

kuwa Tume ina picha sahihi ya hali ya mahali husika na watu wake. Kwa ujumla, wawakilishi wa Serikali wameonyesha ushiriki duni katika mchakato huu: taarifa za wawakilishi wa nchi wengi zimepitwa na wakati; Serikali zinashindwa kushiriki kikamilifu katika Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu; na Tume haina uwezo wa kuhakikisha ufuatiliaji unaofaa na utekelezaji wa mapendekezo yake. Kwa kiasi kikubwa, vyama vya kiraia vichache hushiriki mara kwa mara katika vikao vya Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu na vile vinavyoshiriki mara nyingi havizingatii utaratibu wa utoaji wa taarifa za Nchi. Zaidi ya hayo, ushauri unaopatikana juu ya ushiriki wa vyama vya kiraia kwa Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu hautilii sana maanani utaratibu huu. Mwongozo huu ni juhudi za kukabiliana na pengo hili na kuhamasisha vyama vya kiraia kushiriki kwa kiwango cha juu zaidi katika mchakato huu. Inatoa taarifa za msingi, ikielezea changamoto na kushirikiana vidokezo vinavyohusu uzoefu halisi toka kwa vyama vya kiraia vinavyofanya kazi na Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu.

Chanzo: http://www.ishr.ch/component/docman/doc_download/1325-road-map-to-the-achpr-english

Kifaransa: http://www.ishr.ch/component/docman/doc_download/1326-roadmap-to-the-achpr-french

KANUNI ZA UTARATIBU WA TUME YA AFRIKA YA HAKI ZA BINADAMU NA HAKI ZA WATU

Kanuni za utaratibu huimarisha miongozo ya utendaji wa siku hadi siku ya Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu. Hii ni pamoja na muundo wa Tume, mamlaka yake, na utoaji wa taarifa na taratibu ndogo.

Chanzo: <http://www.achpr.org/english/ROP/Rules%20of%20Procedure.pdf>

MKATABA WA AFRIKA KUHUSU HAKI ZA BINADAMU NA HAKI ZA WATU

Mkataba wa Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu (Mkataba wa Banjul), ambao ulianza kutumika mwaka 1986, ni chombo muhimu zaidi cha haki za binadamu katika ngazi ya kanda.

Tovuti rasmi: http://www.achpr.org/english/_info/charter_en.html

Chanzo cha Kifaransa: http://www.achpr.org/francais/_info/charter_fr.html

MWONGOZO WA MKATABA WA AFRIKA WA HAKI ZA BINADAMU

Shirika la 'Amnesty International' (2006)

Watetezi wa Haki za binadamu na mashirika yasiyo ya kiserikali katika Afrika wanaweza kuimarisha kazi yao ya kuiwajibisha serikali kwa kushirikiana na Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu. Mwongozo huu wa Tume ya Afrika unakusudia kuyasaidia mashirika yasiyo ya kiserikali katika Afrika na watetezi wengine wa haki za binadamu kufikiwa na Tume ya Afrika katika kusaidia kazi yao. Ni mwenza wa Mwongozo wa Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu.

Chanzo Rasmi: <http://www.amnesty.org/en/library/info/IOR63/005/2007>

Kiingereza: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR63/005/2007/en/6796e85a-d36a-11dd-a329-2f46302a8cc6/ior630052007en.pdf>

Kiarabu: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR63/005/2007/en/0af52585-9319-4850-b08a-d648d53da5d630052007ara.pdf>

Kifaransa: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR63/005/2007/en/0df88665-58ec-4214-aa0f-034a0/ior630052007fra.pdf>

KUADHIMISHA MKATABA WA AFRIKA IFIKAPO MIKA 30: MWONGOZO WA MFUMO WA AFRIKA WA HAKI ZA BINADAMU

Kituo cha Haki za Binadamu katika Chuo Kikuu cha Pretoria & Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu (2011)

Mwongozo huu unatoa historia fupi ya Mkataba wa Afrika, inatathmini mafanikio ya Tume ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu, chombo chake cha ufuatiliaji, na kuonyesha changamoto za baadaye. Ingawa Tume ya Afrika hadi sasa kimekuwa chombo cha msingi cha haki za binadamu katika Afrika, imekuwa ikikamilishwa na Mahakama ya Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Haki za Watu na Kamati ya Wataalamu wa Afrika kuhusu Haki na Ustawi wa Mtoto. Vyombo hivi na hati zao za uanzilishi pia hujadiliwa ili kutoa picha ya jumla ya mfumo wa Afrika ya haki za binadamu.

Chanzo cha Kiingereza: http://www.pulp.up.ac.za/pdf/2011_13/2011_13.pdf

Chanzo cha Kifaransa: http://www.pulp.up.ac.za/pdf/2011_14/2011_14.pdf

MWANDISHI MAALUM WA TUME YA AFRIKA KUHUSU HAKI ZA BINADAMU NA HAKI ZA WATU JUU YA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU BARANI AFRIKA

Sawa na mfumo wa Umoja wa Mataifa wa taratibu maalum ya (vikundi vya kazi, wataalamu wa kujitegemea na Waandishi maalum), Umoja wa Afrika pia una taratibu maalum za mada. Mwandishi maalum huyu hufanya kazi juu ya suala la watetezi wa haki za binadamu katika Afrika.

Tovuti Rasmi: http://www.achpr.org/kiingereza/_info/index_hrd_en.html

AZIMIO LA TUME YA AFRIKA YA HAKI ZA BINADAMU NA HAKI ZA WATU KUHUSU ULINZI WA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU BARANI AFRIKA

Azimio hili ni waraka rasmi ambao unampa madaraka Mwandishi Maalum kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu.

Chanzo Rasmi: http://www.achpr.org/english/_info/hrd_res_appoin_3.html

Umoja wa Ulaya

MIONGOZO YA UMOJA WA ULAYA KUHUSU WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU

Msaada kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu tayari ni jambo la muda mrefu la sera ya mahusiano ya nje ya haki za binadamu ya Umoja wa Ulaya. Madhumuni ya Miongozo hii ni kutoa mapendekezo yanayotekelezeka kwa ajili ya kuimarisha utekelezaji wa Umoja wa Ulaya kuhusiana na suala hili. Miongozo hii inaweza kutumika katika mawasiliano na nchi zinazoendelea katika ngazi zote pamoja na mikutano ya kimataifa ya haki za binadamu, ili kusaidia na kuimarisha juhudi zinazoendelezwa na Umoja huu kuendeleza na kuhimiza heshima ya haki ya kutetea haki za binadamu.

Chanzo: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

UMOJA WA ULAYA: KUKUA KWA CHANGAMOTO YA KUWALINDA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU

Shirika la 'Amnesty International' (2008)

Kijitabu hiki kimebuniwa kwa ajili ya wale wanaojihusisha moja kwa moja katika utekelezaji wa 'Mwongozo wa Ulaya kuhusu watetezi wa Haki za Binadamu'. Madhumuni ya Miongozo hii "ni kutoa mapendekezo yanayotekelezeka kwa ajili ya kuimarisha utekelezaji wa Umoja wa Ulaya" kuhusiana na watetezi wa haki za binadamu. Kama imetekezwa kikamilifu, uwezekano wa kuleta mabadiliko ni muhimu. Waraka huu una lengo la kuimarisha mapendekezo yaliyotolewa katika taarifa ya shirika la 'Amnesty International' ya mwaka 2007 na kuchochea hatua zaidi, zenye ufanisi, zenye utaratibu mzuri na zilizo thabiti katika kusaidia na kulinda haki za binadamu za watetezi.

Chanzo Rasmi: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR01/009/2008/en>

Kiingereza: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR01/009/2008/en/af7612f2-3eb0-11dd-9656-05931d46f27f/eur010092008eng.pdf>

Kifaransa: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR01/009/2008/en/9433a40d-6d26-11dd-8e5e-43ea85d15a69/eur010092008fra.pdf>

Kiingereza: <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR01/009/2008/en>

Umoja wa Mataifa

AZIMIO LA UMOJA WA MATAIFA KUHUSU WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU (1998)

Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Haki na Wajibu wa Watu, Makundi, na Vyombo vya Jamii vya Kukuza na Kulinda Haki za Binadamu Zinazotambuliwa Kiulimwenguni na Uhuru wa Msingi (linalojulikana kwa kifupi kama Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu) linapanga viwango vya kimataifa ambavyo hulinda shughuli za watetezi wa haki za binadamu duniani kote. Linatambua uhalali wa shughuli ya haki za binadamu na haja ya shughuli hii na wale wanaoitekeleza kulindwa. Chini ya Azimio hili, mtetezi wa haki za binadamu ni mtu yeyote anayefanya kazi kwa ajili ya kukuza na kulinda haki za binadamu. Ufafanuzi huu mpana unajumuisha wafanyakazi wa haki za binadamu wataalamu na vilevile wasio wataalamu, wafanyakazi wa kujitolea, waandishi habari, wanasheria na mtu

mwingine yeyote anayefanya shughuli ya haki za binadamu, hata kama ni mara moja moja.

Tovuti rasmi: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Declaration.aspx>

AZIMIO LA ULIMWENGU LA HAKI ZA BINADAMU

Azimio la Ulimwengu la Haki za Binadamu, ambalo lilipitishwa na Mkutano Mkuu wa Umoja wa Mataifa tarehe 10 Desemba, 1948, ilikuwa matokeo ya Vita Kuu ya Pili ya Dunia. Pamoja na kumalizika kwa vita hivi, na uundwaji wa Umoja wa Mataifa, jumuiya ya kimataifa iliapa kutoruhusu asilani mauaji kama yale ya mgogoro ule kutokea tena. Viongozi duniani waliamua kuusaidia Mkataba wa Umoja wa Mataifa mwongozo wa kuhakikisha upatikanaji wa haki ya kila mtu kila mahali.

Tovuti rasmi: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

MWANDISHI MAALUM WA UMOJA WA MATAIFA KUHUSU HALI YA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU

Madaraka juu ya hali ya watetezi wa haki za binadamu yalianzishwa mwaka 2000, na Tume ya Haki za Binadamu (kama Utaratibu Maalum) kusaidia utekelezaji wa Azimio la 1998 kuhusu watetezi wa haki za binadamu. Mwaka 2008, kwa azimio 7/8 na mwaka 2011, kwa azimio la 16/5, Baraza la Haki za Binadamu, liliamua kuendelea na madaraka juu ya watetezi wa haki za binadamu kwa muda wa miaka mitatu mfululizo. Mshika madaraka wa sasa, Bi Margaret Sekaggya, aliteuliwa na Baraza la Haki za Binadamu mwezi Machi, 2008. Bibi Sekaggya ni hakimu kutoka Uganda na alikuwa Mwenyekiti wa Tume ya Haki za Binadamu Uganda toka mwaka 1996 hadi 2008. Kati ya mwaka 2006 na 2008 alikuwa mjumbe wa Kikosi Maalum cha Ngazi ya Juu cha Umoja wa Mataifa juu ya Utekelezaji wa Haki ya Maendeleo.

Chanzo Rasmi: <http://www2.ohchr.org/english/issues/defenders/index.htm>

Utaratibu wa Malalamiko: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Complaints.aspx>

UFAFANUZI KWA AZIMIO JUU YA WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU (2011)

'Ufafanuzi wa Azimio kuhusu watetezi wa haki za binadamu' ni waraka wa kurasa 100 zinazohamishika toka katika kompyuta, waraka ambao huelezea haki zilizokubaliwa katika Azimio, kutokana zaidi na taarifa iliyopokelewa na taarifa iliyotolewa na Waandishi Maalum wawili kuhusu hali ya watetezi wa haki za binadamu, Hina Jilani (2000-2008) na Margaret Sekagya (tangu 2008), katika kipindi cha miaka kumi na moja iliyopita.

Toka haki ya kulindwa na uhuru wa maoni na kujieleza hadi haki ya kuwasiliana na vyombo vya kimataifa na kupata fedha, uchambuzi wa 'ufafanuzi' wa kile ambacho haki hizi zinahusika nacho na kinachohitajika ili kuhakikisha utekelezaji wake. Pia linashughulikia vikwazo vya kawaida na ukiukwaji unaowakabili watetezi, na hutoa mapendekezo ya kuwezesha utekelezaji wa Madola kwa kila haki.

[http://www.ohchr.org/
Documents/Issues/Defenders/
CommentarytoDeclarationondefendersJuly2011.pdf](http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/CommentarytoDeclarationondefendersJuly2011.pdf)

MAKOSA YA BINADAMU, HAKI ZA BINADAMU: MWONGOZO WA CHOMBO CHA HAKI ZA BINADAMU CHA UMOJA WA MATAIFA *Tume ya Haki za Binadamu ya Ireland ya Kaskazini na Ulinzi wa Haki za British Irish (2011)*

Huu ni mwongozo ambao utayasaidia mashirika yasiyo ya kiserikali, wanasheria, na watu binafsi kutumia njia zao kati ya mifumo mbalimbali ya haki za binadamu ya Umoja wa Mataifa. Mifumo hii inaweza kuonekana migumu kwa wale wasioiozea lakini, kama mwongozo huu unavyoonyesha, kwa kweli zinapatikana na ni rahisi kutumia. Ingawa kimsingi ilikusudiwa wasomaji wa nchini Uingereza na Ireland, sehemu kubwa ya taarifa na utambuzi uliomo katika mwongozo huu utakuwa wa manufaa kwa watu katika nchi nyingi duniani.

Chanzo: [http://www.frontlinedefenders.org/
manuals/human-wrongs-human-rights](http://www.frontlinedefenders.org/manuals/human-wrongs-human-rights)

Nyingine

JITIHADA ZA NORWEI KUWAUNGA MKONO WATETEZI WA HAKI ZA BINADAMU: MWONGOZO WA HUDUMA ZA NJE (2010)

Imeandaliwa miongozo kwa balozi zinazohusiana na msaada wa Norwei kwa ajili ya watetezi wa haki

za binadamu, ili kuimarisha msaada wa Norwei wa nchi na nchi kwa ajili ya kundi hili. Lengo kuu la miongozo hii ni kuisaidia Wizara ya Mambo ya Nje na balozi za Norwei kuzipanga hatua kiutaratibu na kuongeza juhudi za kuwasaidia watetezi wa haki za binadamu na kazi yao. Moduli kuhusu watetezi wa haki za binadamu kwa ajili ya kozi ya mafunzo ya elektroniki ya Taasisi ya Huduma za Nje kuhusu haki za binadamu pia imeanzishwa, kama hatua ya kujenga uwezo.

Chanzo:[http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/
Documents/veiledninger/2010/hr_defenders_
guide.html?id=633052](http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/Documents/veiledninger/2010/hr_defenders_guide.html?id=633052)

Kiambatanishi cha 3

Rasilimali kwa Watetezi wa Haki za Binadamu

Ulinzi na Usalama kwa Watetezi wa Haki za Binadamu

Kiongozi kipya cha Ulinzi kwa Watetezi wa Haki za Binadamu *Ulinzi wa Kimataifa (2009)*

Madhumuni ya kiongozi hiki kipya ni kuwaongezea watetezi wa haki za binadamu maarifa na nyenzo ambazo zinaweza kuwa za manufaa kwa kuboresha uelewa wao juu ya usalama na ulinzi. Kuna matumaini kwamba kiongozi hiki kitasaidia mafunzo juu ya usalama na ulinzi na kuwasaidia watetezi kufanya tathmini zao wenyewe za hatari na kufafanua kanuni na taratibu za usalama na ambazo zitaambatana na mazingira yao maalum. Kiongozi hiki ni matokeo ya uzoefu wa pamoja wa zaidi ya miaka 25 wa wajumbe wa Ulinzi wa Kimataifa katika kufanya kazi na haki za binadamu na sheria ya kibinadamu na katika ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu na makundi mengine yenye mazingira magumu. Uzoefu wa wajumbe wa Ulinzi wa Kimataifa unatokana na kujihusisha na kushiriki kwao kwa mara ya kwanza katika Vikosi vya Amani vya Kimataifa - kazi na muundo wa ugani wa Vikosi vya Amani vya Kimataifa. Tumekuwa na fursa ya kujifunza na kubadilishana uzoefu na maarifa na mamia ya watetezi ugani, hali kadhalika katika warsha, mikutano na majadiliano juu ya usalama. Mengi ya maudhui ya kiongozi hiki tayari yameshatumika kwa vitendo, ama katika kazi ya ulinzi au katika warsha za mafunzo na watetezi. Kiongozi hiki ni matunda ya majadiliano yote haya, na tuna deni kubwa kwa watetezi walioshiriki kwa mchango wao.

Chanzo: <http://www.protectionline.org/New-Protection-Manual-for-Human>

Kitabu cha mafunzo kuhusu usalama: Hatua thabiti kwa watetezi wa haki za binadamu walio hatarini *'Front Line' (2011)*

Kitabu cha mafunzo kuhusu Usalama kimebuniwa ili kuinua mwamko katika masuala ya usalama na kuwasaidia watetezi wa haki za binadamu kufikiria namna ya kupunguza vitisho. Kitabu hiki kinawasaidia watetezi wa haki za binadamu kujifunza hatua za kuunda mpango wa usalama - kwa watu binafsi na kwa mashirika. Kinafuata njia ya utaratibu wa kutathmini hali ya usalama wao na

kuendeleza mikakati na mbinu za kupunguza hatari na uwezekano wa kupata madhara.

Chanzo: http://www.frontlinedefenders.org/files/Workbook_ENG.pdf

Usalama katika Kisanduku *'Front Line' na Mbinu za Pamoja za Teknolojia (2011)*

Usalama katika sanduku-ni juhudi za Mbinu za Pamoja za Teknolojia na 'Front Line'. Iliundwa ili kutimiza mahitaji ya usalama na faragha ya mfumo wa kupokea na kutuma taarifa kwa tarakimu, ya mawakili na watetezi wa haki za binadamu. Usalama katika kisanduku ni pamoja na Jinsi ya kuandaa kijarida, ambayo inazungumzia masuala kadhaa muhimu ya usalama wa mfumo wa kupokea na kutuma taarifa kwa tarakimu. Pia hutoa mkusanyiko wa Miongozo-kwa-Vitendo kila mmoja ukiwa na programu fulani ya kompyuta isiyolipiwa au chombo cha programu ya kompyuta ya chanzo wazi, pamoja na maelekezo ya jinsi ya kutumia chombo hicho kulinda kompyuta yako, kulinda taarifa zako au kudumisha faragha ya mawasiliano yako ya Intaneti.

Chanzo Rasmi: <http://security.ngoinabox.org/>

Kiingereza: <https://security.ngoinabox.org/en>

Kifaransa: <https://security.ngoinabox.org/fr>

Kiarabu: <https://security.ngoinabox.org/ar>

Mwongozo makini wa Kulinda Usalama wa Utambulisho wako na Dhamana ya Mtandao wa Intaneti Wakati wa Kutumia Simu za Mkononi (2011)

Mwongozo huu umeandikwa kwa ajili ya raia wa Mashariki ya Kati na Afrika Kaskazini, ambao wanataka kutumia teknolojia kwa usalama kuwasiliana, kupanga, na kupeana data (taarifa mpya, habari, vyombo vya habari nk), lakini inaweza kutumiwa na mtu yeyote katika mtandao wa intaneti anayetaka kulinda faragha na usalama wake mahali popote. Umeandikwa kwa ajili ya hadhira kubwa iliyo na elimu ya wastani ya kompyuta, ambao wangependa kujua hatua wanazoweza kuchukua ili kuwa salama zaidi katika mtandao wa intaneti na wakati wa kutumia vyombo vya simu za mikononi. Mwongozo huu una vidokezo na nyenzo za

kupunguza uchunguzi na ufuatiliaji, kulinda faragha, na kushughulikia udhibiti. Unashughulikia: matumizi salama ya barua pepe na kupiga gumzo, tabia nzuri za neno la siri, jinsi ya kuweka kompyuta yako isipate virusi na taarifa zako zilizomo humo kuzipata mtu mwingine kwa njia ya wizi, jinsi ya kupata udhibiti wa mtandao wa intaneti wakati ukiwa hutumii majina, mbinu za kutumia simu za mkononi kwa usalama, na ukiwa na vyanzo kwa rejea za kina zaidi.

Chanzo: http://www.protectionline.org/IMG/pdf/fcea379753a53a03bf_ofm6bnld6.pdf

Usimamizi wa Usalama wa Utendaji katika mazingira ya ukatili (2010) ***Mtandao wa Matendo ya Kibinadamu (2010)***

Tangu kuchapishwa kwa toleo la kwanza la Mapitio ya 8 ya Matendo Mema juu ya Usimamizi wa Usalama wa Utendaji katika mazingira ya ukatili muongo mmoja uliopita, mazingira ya usalama wa kimataifa yamebadilika kwa kiasi kikubwa. Mazingira mapya ya migogoro yameunda vyanzo vipya vya tishio kwa utekelezaji wa kibinadamu kimataifa. Kuongeza ukatili dhidi ya wafanyakazi wanaotoa misaada na shughuli zao, zikiwemo utekaji nyara na mashambulizi ya kuua zaidi, yamekuwa na athari kubwa kwa kazi za kibinadamu zenye unafuu katika mazingira yasiyo salama. Wakati huo huo, mashirika yenyewe yamekuwa makini zaidi kwa haja ya kutoa usalama na dhamana ya wafanyakazi wao. Ili kuonyesha mabadiliko haya, Mtandao wa Matendo ya Kibinadamu umechapisha toleo jipya la GPR 8. Toleo jipya hili pia linarekebisha maelezo ya awali na pia kutoa mada mpya, kama vile mitazamo ya usalama wa kupanga programu za 'usimamizi wa mbali, utendaji bora katika uratibu wa usalama baina ya mashirika na jinsi ya kufuatilia, kupeana taarifa za usalama na kuzichambua. Toleo jipya pia linatoa njia panuzi zaidi ya kusimamia matukio muhimu, hasa katika utekaji nyara na uchukuaji mateka, na kujadili masuala yanayohusiana na tishio la ugaidi.

Chanzo: <http://www.odihpn.org/hpn-resources/good-practice-reviews/operational-security-management-in-violent-environments-revised-edition>

Kamera kila mahali: Changamoto za sasa na Fursa katika Mahusiano ya Haki za Binadamu, Video na Teknolojia ***Ushahidi (2011)***

Taarifa hii huuliza maswali magumu kuhusu jinsi

ya kulinda na kuwawezesha wale wanaojaribu kuonyesha wazi dhulma kwa njia ya video. Hutoa mapendekezo maalum kwa ajili ya hatua za haraka na za baadaye ambazo zinaweza kupunguza hatari kwa wale wanaohatarisha maisha yao. Taarifa hii ni hatua muhimu katika kuelewa jinsi tunavyoweza kuunganisha nguvu za video na teknolojia ili kuwawezesha wanaharakati kulinda na kutetea haki za binadamu. Hii ni enzi ya teknolojia ya kuleta mabadiliko.

Kiingereza: <http://witness.org/cameras-everywhere/report-2011/inquiry-form>

Kiarabu: http://witness.org/sites/default/files/downloads/ce_exec_summary_arabic-final2.pdf

Utaratibu Bora wa Watetezi wa Ulinzi wa Haki za Binadamu na Mafundisho Yaliyoyapatikana: Sheria, Sera ya Taifa na Vitengo vya Watetezi (Juzuu ya I) ***Ulinzi wa Kimataifa (2009)***

Katika miaka ya karibuni serikali kadhaa zimeunda taratibu maalum za kitaifa za kuwalinda watetezi, wote katika nchi zenye ukosefu mkubwa wa ulinzi kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu. Taratibu hizi (sheria, sera za utekelezaji, ofisi) zimeanzishwa kwa shinikizo kutoka (na kwa ushirikiano wa) mashirika ya kitaifa na kimataifa ya haki za binadamu, pamoja na msaada muhimu wa kisheria kutoka kwenye Azimio la Umoja wa Mataifa kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu.

Katika **Ulinzi wa Kimataifa**, hali hii imetufanya tujifunze juhudi hizi za kitaifa: ni zipi hizo na zina nini ndani yake? Zilitokeaje, hufanyaje kazi na zina athari gani kwa ulinzi wa watetezi? Tulianzisha kikundi cha utafiti (kilichoundwa na wanasheria na wataalam wa ulinzi) na kufanya mahojiano mengi na watetezi wanaume na wanawake pamoja na viongozi wa serikali katika nchi 16 katika mabara matatu. Pia tuliingia katika mchakato wa kuandaa na kuchambua vyombo vya utekelezaji wa sheria katika ngazi ya kitaifa (wakati tukichunguza za kimataifa na za kikanda zilizopo). Wakati wa utafiti huu tuliona juhudi za kitaifa zisizo za kiserikali tu za aina hii katika Brazil, Colombia, Guatemala, Mexico na Peru (Marekani ya Kati na ya Kusini), Uganda na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (Afrika) na Nepal (Asia). Wakati kunaweza kuwepo mashirika kadhaa yanayofanya kazi katika masuala yanayohusiana na ulinzi na kutoa michango muhimu, ni Guatemala (UDEFGUA), Uganda (EHAHRDP) na Colombia (Somos Defensores Programu) tu walio na vitengo vitatu vya watetezi vilivyoanzishwa mahsusi na asasi

za kiraia. Wao ni waanzilishi katika uwanja huu na pamoja na Ofisi za Ulinzi zilizoanzishwa na Ulinzi wa Kimataifa na mashirika ya kutoa misaada (kama vile Vikosi vya Amani vya Kimataifa), ni miongoni mwa vikundi hivyo vya asasi za kiraia ambazo kazi yake ya pekee ni ya ulinzi wa watetezi wa mahali husika.

Chanzo: <http://focus.protectionline.org/-Protection-of-human-rights->

Utendaji Bora wa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu na Mafundisho Yaliyopatikana: Mitazamo ya Uendeshaji wa Ulinzi wa Watetezi (Juzuu ya II) ***Ulinzi wa Kimataifa (2009)***

Juzuu hii ya pili, “ Programu ya Ulinzi kwa Watetezi”, huchambua mitazamo inayotekelezeka ya programu za ulinzi: hatua hizi ni pamoja na, jinsi ilivyoundwa, na matokeo yake. Kitabu hiki kinalenga nchi tatu ambazo ulinzi wake ulichunguzwa, yaani Brazil, Guatemala na Colombia.

Chanzo: <http://www.protectionline.org/Protection-of-human-rights,10400.html>

Kiarabu: http://www.protectionline.org/IMG/pdf/manual_arabic_pi__1st_edition_2009__web.pdf

Kutetea Haki za Binadamu

Kufuatilia na Kuchunguza Mauaji ya Kisiasa Shirika la ‘Amnesty International’ na ‘CODESRIA’ (2000)

Utumiaji wa kanuni za jumla kwa ajili ya ufuatiliaji na uhifadhi wa nyaraka ulioelezwa bayana kwa masharti ya kufuatilia kesi ya mtuhumiwa wa mauaji ya kisiasa.

Chanzo: http://www.protectionline.org/IMG/pdf/spa_killings.pdf

Ukweli - Kufuatilia na Kuhifadhi Taarifa za Ukiukwaji wa Haki za Binadamu katika Afrika Shirika la Amnesty International na CODESRIA (2000)

Kitabu hiki na vijitabu vinavyoendana vilianzishwa ili kutekeleza madai ya mtazamo wa ufanisi zaidi, wa kitaalamu na wenye msingi wa mahali husika kwa ufuatiliaji, uhifadhi wa nyaraka na kutafuta ukweli wa haki za binadamu katika Afrika. Ukusanyaji huu

unalenga kuwezesha mashirika ya haki za binadamu na wanaharakati binafsi kufanya ufuatiliaji, uhifadhi wa nyaraka na kutafuta ukweli, na kufanya hivyo kwa kutumia utendaji bora na uzoefu wa watetezi wa haki za binadamu wa Kiafrika.

Chanzo: http://www.protectionline.org/IMG/pdf/Ukweli_eng.pdf

Mahakama ya Kimataifa ya Makosa ya Jinai - Taarifa kwa Watetezi wa Haki za Binadamu ‘Front Line’

Watetezi wa ‘Front Line’ wamechapisha kitabu cha mwongozo kuhusu Mahakama ya Kimataifa ya Makosa ya Jinai kwa watetezi wa haki za binadamu. Mwongozo huu una taarifa muhimu juu ya jinsi Mahakama inavyofanya kazi, inavyoweza kufikiwa, na jinsi mtu binafsi anavyoweza kuitumia Mahakama.

Chanzo: <http://www.frontlinedefenders.org/manuals/the%20international%20criminal%20court>

Mbinu Mpya katika Haki za Binadamu: Kimbilio la Mhalifu ***Mbinu Mpya katika Haki za Binadamu (2004)***

Top of Form

Duniani kote na katika ngazi zote, katika vijiji vidogo na katika serikali za kitaifa hali kadhalika katika ngazi za juu za haki ya kimataifa, watu wanajenga na kutumia mbinu za kiubunifu kufanya kazi zao kwa ufanisi zaidi. Mbinu Mpya katika Mradi wa Haki za Binadamu hudhibiti ubunifu wa mbinu hizi na kushirikiana nazo na wengine wanaojitahidi kuendeleza haki za binadamu.

Chanzo: <http://www.newtactics.org/ToolsforAction/TheNewTacticsWorkbook/Readordownloadfiles>

Kiarabu: <http://www.newtactics.org/ar/tools/new-tactics-human-rights-resource-practitioners>

Kifaransa: <http://www.newtactics.org/fr/tools/new-tactics-human-rights-resource-practitioners-french>

Kiswahili: <http://www.newtactics.org/sw/tools/new-tactics-human-rights-resource-practitioners>

Utekelezaji wa Uhuru wa Kujiieleza: Orodha ya Kuzingatia kwa Utekelezaji wa Azimio la Kanuni kuhusu Uhuru wa Kujiieleza barani Afrika
Kifungu cha 19 (2006)

Orodha hii ya kuzingatia imetungwa mahsusi kwa ajili ya mashirika ya vyama vya kiraia katika Afrika na mahali pengine kwa wale wanaotaka kufanya uchambuzi wa kina wa hali ya utekelezaji wa Azimio la Kanuni kuhusu Uhuru wa Kujiieleza katika nchi yoyote ya Afrika. Orodha hii inaruhusu mashirika ya vyama vya kiraia vinavyofanya kazi kuhusu masuala yanayohusiana na uhuru wa kujiieleza na kupata taarifa ili kuthibitisha mapungufu kwa kigezo cha masharti thabiti kwa ajili kya kutimiza na kulinda uhuru wa kujiieleza. Kwa sababu hiyo, baadhi ya maswali huhusu maeneo makubwa zaidi ya suala lenyewe la uhuru wa kujiieleza. Orodha ya kuzingatia hutafsiri kila kifungu cha Azimio kwa kina, hutoa maelezo ya kutosha juu ya jinsi uhuru wa kujiieleza unavyoweza kutekelezwa na kutolewa.

Chanzo: <http://www.article19.org/data/files/pdfs/tools/africa-foe-checklist.pdf>

Ufuatiliaji wa vurugu zilizofadhiliwa na Serikali katika Afrika
Kifungu cha 19 (2000)

Mwongozo huu una lengo la kufuatilia vurugu zilizofadhiliwa na serikali katika Afrika na, hasa, kile tunachokiita “ ukandamizaji usio rasmi”: hutupia macho shughuli ambazo mkono wa serikali umefichwa au kugeuziwa mgongo. Hata hivyo, ujuzi mwingi unaweza kutumika katika mazingira mbalimbali ya aina tofauti. Ingawa umelenga wanaharakati wa haki za binadamu nchini Kenya, Nigeria na Afrika Kusini, ni matumaini yetu itakuwa ya manufaa katika kuwapa mafunzo wafuatiliaji katika Afrika nzima na hata mahali pengine. Wanaharakati wa haki za binadamu wanapaswa kujisikia huru kurahisisha au kutumia sehemu za mwongozo huu ili kutimiza mahitaji yao maalum, ikiwa ni pamoja na kutafsiri katika lugha za kienyeji.

Chanzo: <http://www.article19.org/data/files/pdfs/tools/monitoringviolenceafrica.pdf>

Mwongozo wa Haki za Uchumi, Kijamii na Kiutamaduni kwa Mtandao wa Intaneti
'Front Line' (2003)

'Front Line' iliamuru Kituo cha Utekelezaji wa Haki za Kijamii na Kiuchumi kutengeneza mwongozo kupitia

mtandao wa intaneti ukilenga hasa haki za Kiuchumi, Kijamii na Kiutamaduni.

Chanzo: <http://www.frontlinedefenders.org/manuals/eco-soc-cul>

Mwongozo wa Haki za Kiraia na Kisiasa
'Front Line' (2003)

'Front Line' iliamuru Washauri wa Haki za Binadamu kutengeneza mwongozo unaoruhusu kuathiriana kupitia mtandao wa intaneti kwa ajili ya watetezi wa haki za binadamu wanaofanya kazi ya Haki za Kiraia na Kisiasa.

Chanzo: <http://www.frontlinedefenders.org/manuals/frontline-civil-political-rights>

Kiingereza: <http://www.frontlinedefenders.org/manual/en/>

Kiarabu: <http://www.frontlinedefenders.org/manual/ar/>

Kifaransa: <http://www.frontlinedefenders.org/manual/fr/>

Uandishi wa habari, vyombo vya habari na changamoto ya utoaji taarifa za haki za binadamu
Sera ya Baraza la Kimataifa kuhusu Haki za Binadamu (2002)

Madhumuni ya taarifa hii ni kujadili matatizo ya kutoa taarifa za masuala ya haki za binadamu na kuthibitisha mafundisho yanayoweza kupatikana kutokana na uzoefu mbalimbali ili kutoa mapendekezo thabiti kwa taaluma ya uandishi wa habari, watunga sera, na watetezi wa haki za binadamu. Lengo ni kuboresha ubora na uthabiti wa kazi katika eneo hili.

Chanzo: http://www.ichrp.org/files/reports/14/106_report_en.pdf

Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu

Mwitikio wa Haraka kwa Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu walio Hatarini: Kupanga na Tathmini ya Awali *Chama cha Haki za Wanawake katika Maendeleo (2011)*

Chama cha Haki za Wanawake katika Maendeleo na Muungano wa Kimataifa wa Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu walifanya marekebisho makubwa mbalimbali ya mwitikio wa haraka unaopatikana kwa Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu walio hatarini duniani kote. Taarifa hii inaeleza aina ya nyenzo na mikakati inayopatikana ili kukabiliana na hali ya dharura ya vurugu dhidi ya Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu na pia baadhi ya mashirika ambayo huwapatia.

Chapisho hili ni sehemu ya mfululizo mpya ambao Chama cha Haki za Wanawake katika Maendeleo hutoa pamoja na Muungano wa Kimataifa wa Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu. Malengo ya mfululizo huu wa Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu ni kuongeza ufahamu wa nyenzo zilizopo kusaidia na kutetea Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu na kuhakikisha kuwa wanawake wanaharakati wa haki duniani kote wana taarifa muhimu kwa kupata nyenzo hizi kwa urahisi.

Kiingereza: <http://www.awid.org/Media/Files/WHRD-Urgent-Responses-ENG>

Kiarabu: <http://www.awid.org/Media/Files/urgent-responses-arabic>

Kuzifanya haki kuwa uhalisia – Mfuko wa vifaa kwa ajili ya warsha kuhusu kukomesha ukatili dhidi ya wanawake *Shirika la 'Amnesty International' (2004)*

Mwongozo wa wajibu wa mataifa kuzifanya haki za wanawake kuwa halisia - kutekeleza majukumu yao chini ya sheria ya kimataifa ya mikataba na mila ili kuheshimu, kulinda na kutekeleza haki za binadamu katika sheria na vitendo.

Chanzo: <http://www.amnesty.org/fr/node/867>

Kitabu cha rejea kuhusu Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu *Ushauri wa kimataifa kuhusu Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu (2005)*

Ukusanyaji wa makala zilizowasilishwa katika vikao vya kwanza vya mkutano wa Ushauri wa Kimataifa

kuhusu Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu uliofanyika Colombo, Sri Lanka kati ya tarehe 29 mwezi Novemba – tarehe 2 mwezi Desemba, 2005. Makala hizi zimepangwa katika sehemu tano: maelezo ya muktadha na mantiki ya kampeni, historia na dhana ya istilahi, masuala muhimu yanayowakabili wanawake watetezi wa haki za binadamu, mapendekezo kwa ajili ya mikakati ya ulinzi, na uwajibikaji kwa wanawake wanaofanya kazi katika kutafuta haki.

Chanzo: <http://www.forum-asia.org/?p=5422>.

Mapendekezo ya Utekelezaji Mahsusi wa Jinsia wa Mwongozo wa Umoja wa Ulaya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu

Waraka huu wa rasimu unaonyesha mapendekezo thabiti kwa ajili ya Balozi za wananchi wanachama wa Umoja wa Ulaya (ikiwa ni pamoja na wajumbe wa balozi mbalimbali na balozi ndogo za nchi wanachama wa Umoja wa Ulaya na Tume ya Ulaya) katika utekelezaji wa “Kuhakikisha ulinzi - Miongozo ya Umoja wa Ulaya kuhusu Watetezi wa Haki za Binadamu” (Miongozo ya Umoja wa Ulaya). Imekusudiwa mahsusi kuhakikisha msaada stahiki na ulinzi wa wanawake watetezi wa haki za binadamu.

Chanzo: <http://www.omct.org/violence-against-women/statements/2006/11/d18321/>

Mikakati ya Usalama ya Wanawake Watetezi wa Haki za Binadamu: Msisitizo, Msimamo, Upinzani, Uwepo *Mfuko wa 'Urgent Action Fund' (2008)*

Upinzani hutuletea sauti za wanawake watetezi wa haki za binadamu kutoka duniani kote. Kila mwanamke anaongea kutokana na uzoefu wake binafsi juu ya kupambana na ukatili na ubaguzi katika mazingira magumu - katika hali ya migogoro dhahiri au ya kificho, vurugu zilioandaliwa za kutumia silaha pamoja na kuongezeka kwa imani kali ya kidini nchini Iran, Colombia, Nepal, Burma, Thailand, Algeria, Tunisia, Bosnia, Serbia na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo. Upinzani ni safari na sherehe ya ujasiri. Mikakati ya kushangaza ambayo huwawezesha wanawake watetezi wa haki za binadamu kuishi, kustawi na kufanikiwa - licha ya changamoto na hatari za kazi hii, na ufinyu mkubwa wa nyenzo na msaada. Upinzani hutambulisha dhana ya 'usalama unganishi' – iliyobuniwa na wanaharakati wa Colombia na kuungwa mkono na wanawake watetezi wengine wa haki za binadamu duniani kote: dhana ambayo hutupa changamoto sisi kutafsiri upya dhana ya 'usalama' iliyofanywa

kama jeshi, ikatenganishwa na kutambua kwamba usalama unganishi ni kuhusu kujisikia salama katika nyanja zote za maisha yetu - kutoka kwenye uwezo wetu wa kulisha familia zetu hadi kuzungumza kwa uhuru juu ya serikali zetu.

Chanzo: <http://urgentactionfund.org/index.php?id=144>

Kiingereza: <http://urgentactionfund.org/assets/files/Resiste/Resiste-Final-Web.pdf>

Kifaransa: http://urgentactionfund.org/assets/files/uafpubs/FINAL_WEB_French_Insiste_Persiste.pdf

Kiarabu: <http://urgentactionfund.org/assets/files/Resiste/Insiste%20Persiste%20Resiste%20Existe%20Arabiska.pdf>

Watetezi wa Kundi la Wachache

Haki za Wasagaji, Mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili:

Mtazamo wa Haki za Binadamu (2000)

Mitaala hii inakusudiwa kuendeleza uchunguzi makini zaidi na hatua ya busara miongoni mwa wanafunzi wa shule za sekondari kuhusu masuala ya wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili. Hata hivyo, tofauti na mitaala miingine, mjadala huu si katika mazingira ya haki za kiraia au kisiasa bali katika mukhtadha mpana wa haki za binadamu. Haki hizi, kama zilivyoielezwa katika Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu, miongoni mwa nyingine, ni pamoja na haki ya elimu, utambulisho, usalama, mkusanyiko, kujieleza, ajira, afya, na 'familyóall' muhimu kwa mjadala wa sasa wa haki za wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili.

Chanzo: <http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/hreduseries/TB3/toc.html>

Mwongozo wa Ulinzi kwa Watetezi wa Wafanyao mapenzi kinyume cha desturi
Ulinzi wa Kimataifa (2010)

Ulinzi wa Kimataifa umekuwa ukifanya kazi katika ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu kwa miaka kadhaa. Hadi sasa kazi yetu imelenga zaidi juu ya watetezi wa haki za binadamu wa kawaida wanaofanya kazi katika hali ya migogoro ya wazi. Katika mazungumzo na watetezi mbalimbali

wanaofanya kazi juu ya haki za wanovutiwa na aina mbalimbali za kufanya mapenzi, yaani na jinsi yake, tofauti au zote na utambulisho wa kijinsia ikawa dhahiri kwamba tunahitajika kupanua mtazamo wetu na kazi yetu ili kujumuisha na maelezo ya kina ya mada hii inayoikabili sekta hii ya jamii ya haki za binadamu. Majadiliano mengi juu ya aina ya muundo wa kutumia kwa hili ulitokea katika kipindi cha miezi kadhaa yaliyoshirikisha mazungumzo na aina zote mbalimbali za watetezi, wa kawaida na "wasio wa kawaida". Ulinzi wa Kimataifa ulizifanyia kazi hoja na maoni ya ukosoaji yaliyofanywa kuhusu vitabu vyake vya awali vya miongozo kwa ajili ya ulinzi wa watetezi na kuanza kuangalia jinsi ya kushughulikia haja ya kuzungumzia maelezo ya mada hii. Kwa kutumia kazi yake na watetezi wa wafanyao mapenzi kinyume cha desturi nchini Nepal na kuthibitishwa na watetezi wengine kote duniani ilianza kubaini masuala ya kawaida ambayo yaliathiri jamii yetu na wale wanaoitetea. Utafiti wa kina ulifanywa, vyanzo vikuu na pia vidogo vilitakwa ushauri na Ulinzi wa Kimataifa ulianza kutumia mfumo wake kuendana na watetezi wa kawaida.

Mwongozo huu ni matokeo ya mchango wa watu wengi si tu kwa utafiti na kitengo cha mafunzo cha Ulinzi wa Kimataifa. Umeundwa uwe wa vitendo, umeundwa kutia changamoto, kuzua mjadala katika mashirika na labda kuhamasisha zaidi katika mfumo wa ulinzi wetu kwa ujumla. Ina maana gani kuingiza Vifupisho zaidi na zaidi bila kurekebisha mazungumzo na ajenda yetu, na zaidi ya hivyo kurekebisha hatua zetu za usalama ili kuhakikisha kuwa mfumo wetu kweli unafanya kazi yake ya ulinzi? Mwongozo huu umepimwa, umekubaliwa na Ulinzi wa Kimataifa unatumaini kuwa utaendelea kukua na kwa matumaini kuendelea kufaa katika maudhui yake kwa jamii ya wafanyao mapenzi kinyume cha desturi. Inaweza tu kufanya hivyo ikiwa watetezi hao watashiriki katika mchakato huu ulioanza.

Chanzo: <http://www.protectionline.org/Protection-Manual-For-LGBTI.html>

Haki za Binadamu za Watu Wasagaji, Mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili, wenye jinsi mbili: Utangulizi wa kufanya kazi na Vyombo vya Umoja wa Mataifa vya Ufuatiliaji Mikataba na Taratibu Maalum za Tume ya Haki za Binadamu ya Umoja wa Mataifa
Shirika la Amnesty International (2005)

Madhumuni ya waraka huu ni kutoa mwongozo wa msingi juu ya jinsi asasi zisizo za kiserikali zinavyoweza kutumia vyombo vya Umoja wa

Mataifa vya Ufuatiliaji Mikataba (inajulikana kama “Vyombo vya Mikataba”) na Taratibu Maalum za Tume ya Umoja wa Mataifa kuhusu Haki za Binadamu (Tume) kuibua masuala juu ya kuendeleza na kulinda haki za binadamu za watu ambao ni wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili au wenye jinsi mbili. Waraka huu unatoa ushauri wa vitendo juu ya jinsi ya kutumia vyombo hivi kuinua masuala binafsi pamoja na hali ya jumla ya ukiukwaji wa haki za binadamu za watu wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili.

Chanzo: <http://www.amnesty.org/en/library/info/IO40/004/2005>.

Kanuni za Yogyakarta (2006)

Mwaka 2006, katika kukabiliwa na mifumo ya unyanyasaji iliyothibitishwa vizuri, kundi la wataalamu wa kimataifa wa haki za binadamu wenye sifa walikutana Yogyakarta, Indonesia na kueleza kwa muhtasari kanuni za kimataifa zinazohusiana na tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi na utambulisho wa kijinsia. Matokeo yake yalikuwa Kanuni za Yogyakarta: mwongozo wa jumla wa haki za binadamu unaothibitisha viwango vya kisheria vya kimataifa vyenye masharti ambavyo mataifa yote lazima kuyazingatia. Zinaleta matumaini tofauti kwa siku zijazo ambapo watu wote waliozaliwa huru na wenye utu na haki sawa wanaweza kupata haki hiyo ya thamani kutokana na uzawa wake.

Chanzo: <http://www.yogyakartaprinciples.org/>

Kiambatanisho cha 4

Mashirika yanayofanya kazi na watetezi wa Haki za Binadamu Mashirika

Amnesty International (Msamaha wa Kimataifa)

Shirika lisilo kwa ajili ya kujitengenezea faida, lililoko Uingereza, linalomtetea kila mtu kunufaika na haki zote za binadamu zilizopo kwenye Azimio la kimataifa la Haki za Binadamu na viwango vingine vya kimataifa vya haki za binadamu.

Chanzo Rasmi: <http://www.amnesty.org>

Article 19 (Kifungu cha 19)

Shirika lisilo kwa ajili ya kujitengenezea faida, lililoko Uingereza, linalotetea uhuru wa kujieleza kama ilivyoainishwa katika Kifungu cha 19 cha Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu.

Chanzo Rasmi: <http://www.article19.org>

Avocats Sans Frontières (Watetezi Wasio na Mipaka)

'Avocats Sans Frontières' wanaingilia nchi ambayo haki za binadamu haziheshimiwi, ambapo vurugu za kisiasa na utawala wa migogoro ya kutumia silaha, na ambapo kanuni za kisheria zimekiukwa. Haki katika nchi hizo, mara nyingi ni za kiholela, hazihakikishii usalama wa watu. Migogoro haitatuliwi kwa kiwango cha kuridhisha katika mahakama za nchi. Watu ambao haki zao zimekiukwa hukimbilia kwa wanaojaribu kuleta haki kwa kupambana na uhalifu katika nchi zao, ambayo huendelea kuwa sheria yenye nguvu au madhubuti zaidi, na kuchangia kwa hali ya ghasia.

Chanzo Rasmi: <http://www.asf.be/>

Committee to Protect Journalists (Kamati ya Kulinda Waandishi wa Habari)

Kamati ya Kulinda Waandishi wa Habari ni shirika lisilo kwa ajili ya kujitengenezea faida, linalojitegemea, linalokuza uhuru wa habari duniani kote kwa kutetea haki za waandishi kutoa taarifa za habari bila hofu ya kulipiziwa kisasi.

Chanzo Rasmi: <http://www.cpj.org>

Commonwealth Human Rights Initiative (Jitihada za Haki za Binadamu za Jumuiya ya Madola)

Commonwealth Human Rights Initiative (CHRI ni shirika la kimataifa lisilo la kiserikali, linalojitegemea, kisilokuwa la kisiasa, lililo na madaraka ya kuhakikisha utekelezaji wa vitendo wa haki za binadamu katika nchi za Jumuiya ya Madola. Mwaka 1987, vyama kadhaa vya kitaalam vya Jumuiya ya Madola vilianzishwa. Waliadini kuwa wakati Jumuiya ya Madola inazipa nchi wanachama maadili ya pamoja na kanuni za kisheria za kuzingatia katika kufanya kazi na kuendesha mkutano ambao utaendeleza haki za binadamu, kulikuwa na uzingativu mdogo juu ya masuala ya haki za binadamu katika Jumuiya ya Madola.

Chanzo Rasmi: www.humanrightsinitiative.org/

European Centre for Development Policy Management (Kituo cha Usimamizi wa Sera ya Maendeleo cha Ulaya)

Kituo cha Usimamizi wa Sera ya Maendeleo cha Ulaya husaidia kupunguza uundaji wa sera 'zisizo pacha' kati ya Afrika, Caribbean na Pacific na Umoja wa Ulaya. Hii hufanyika kwa kuimarisha uwezo wa mashirika ya umma, binafsi na mashirika yasiyo kwa ajili ya kujitengenezea faida katika nchi za Afrika, Caribbean na Pacific ili kusimamia vizuri sera za maendeleo yao wenyewe na ushirikiano wa kimataifa. Kituo cha Usimamizi wa Sera ya Maendeleo cha Ulaya pia hufanya kazi na serikali na mashirika katika Ulaya ili kufanya sera na nyenzo za maendeleo kuwa za ufanisi zaidi.

Chanzo Rasmi: <http://www.ecdpm.org/>

'Front Line' (Mstari wa Mbele)

Front Line ilianzishwa kwa lengo maalum la kuwalinda watetezi wa haki za binadamu, watu wanaofanya kazi, bila vurugu, kwa haki yoyote au zote zilizotajwa katika Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu. Front Line ni Taasisi ya Kimataifa kwa ajili ya ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu. Tunafanya kazi ya kufanya utekelezaji wa haraka na

wenye ufanisi katika kusaidia kuwalinda watetezi wa haki za binadamu walio hatarini ili waweze kuendelea na kazi yao kama wakala muhimu wa mabadiliko ya kijamii.

Chanzo Rasmi: www.frontlinedefenders.org

Human Rights First (Haki za Binadamu Kwanza)

'Human Rights First' inaamini kujenga heshima kwa ajili ya haki za binadamu na utawala wa sheria, kutasaidia kuhakikisha utu ambao, kila mtu anastahili na itapunguza udhalimu, vitendo visivyokubalika, kutovumilia, na vurugu. 'Human Rights First' ina tovuti kuhusu watetezi wa haki za binadamu ambayo huonyesha kesi, taarifa na maelezo ya nchi.

Chanzo Rasmi: <http://www.humanrightsfirst.org/>

'Human Rights First' pia ina programu ya watetezi wa haki za binadamu ambayo kati ya mambo mengine huzingatia kusaidia watetezi wa haki za binadamu wanaoteswa na watetezi wa haki za binadamu walio hatarini:

Barua pepe: defenders@humanrightsfirst.org

Human Rights House Network (Mtandao wa Nyumbani wa Haki za Binadamu)

Sisi hulinda, kuwawezesha na kuunga mkono mashirika ya haki za binadamu ndani ya nchi na kuungana nao katika mtandao wa kimataifa wa 'Human Rights Houses'.

Chanzo Rasmi: <http://humanrightshouse.org/>

Human Rights Watch (Uangalizi wa Haki a Binadamu)

'Human Rights Watch' ni shirika lisilo la kiserikali, linalojitegemea, linaloungwa mkono na michango kutoka kwa watu binafsi na taasisi mbalimbali duniani kote. 'Human Rights Watch' imejitolea kulinda haki za binadamu za watu duniani kote. 'Human Rights Watch' hutuma habari na taarifa kuhusu hali ya watetezi wa haki za binadamu duniani kote.

Chanzo Rasmi: www.hrw.org/

Interights (Haki mbalimbali)

'Interights' inakusudia kutekeleza haki za binadamu kwa kutumia sheria, ikitoa ulinzi na ufumbuzi, katika kanda maalum na juu ya masuala yenye lengo la mkakati; na kuwawezesha washirika halali na kuwahamasisha kwa matumizi ya sheria yaliyo na manufaa ili kulinda haki za binadamu. Huwasaidia wanasheria, majaji, mashirika yasiyo ya kiserikali na waathirika walio katika maeneo hayo kwa shughuli zilizolenga kushughulikia mahitaji ya kila kundi na kanda. Hufanya kazi katika mataifa yanayoendelea na yaliyoendelea.

Chanzo Rasmi: <http://www.interights.org>

International Commission of Jurists (Tume ya Kimataifa ya Wanasheria)

Tume ya Kimataifa ya Wanasheria imejitolea kwa uwezo wa kiwango cha juu, mshikamano, na utekelezaji wa sheria na kanuni za kimataifa zinazoendeleza haki za binadamu. Tume ya Kimataifa ya Wanasheria hutoa utaalamu wa kisheria katika ngazi zote za kimataifa na kitaifa ili kuhakikisha kuwa maendeleo katika sheria ya kimataifa inazingatia kanuni za haki za binadamu na kwamba viwango vya kimataifa vinatekelezwa katika ngazi ya kitaifa.

Chanzo Rasmi: <http://www.icj.org>

International Federation for Human Rights (Shirikisho la Kimataifa la Haki za Binadamu)

Shirikisho la kimataifa la Haki za Binadamu hutetea haki zote za kiraia, kisiasa, kiuchumi, kijamii na kiutamaduni, zilizowekwa katika Azimio la Kimataifa la Haki za Binadamu. Linafanya kazi katika uwanja wa kisheria na kisiasa, kuunda na kuimarisha nyenzo za kimataifa kwa ajili ya ulinzi wa Haki za Binadamu na utekelezaji wake.

Chanzo Rasmi: <http://www.fidh.org>

International Lesbian and Gay Association (Chama cha Kimataifa cha Wasagaji na Mashoga)

Chama cha Kimataifa cha Wasagaji na Mashoga ni mtandao wa makundi ya kitaifa na ya mahali husika duniani kote kilichojitolea kufanikisha haki sawa

kwa wasagaji, mashoga, wanaovutiwa kimapenzi na watu wa jinsia zote mbili na wenye jinsi mbili, kila mahali. Chama cha Kimataifa cha Wasagaji na Mashoga, kilichoanzishwa mwaka 1978, mpaka sasa ni shirikisho pekee la kimataifa lisilo la kiserikali na lisilokuwa kwa ajili ya kujitengenezea faida, la kijamii lililolenga katika kuwasilisha ubaguzi kwa misingi ya tabia ya mwenendo wa kufanya mapenzi kama suala la kimataifa.

Chanzo Rasmi: <http://ilga.org>

International Service for Human Rights (Huduma ya Kimataifa ya Haki za Binadamu)

Huduma ya Kimataifa ya Haki za Binadamu ni chama cha kimataifa kinachowahudumia watetezi wa haki za binadamu. Huhamasisha maendeleo, uimarishaji, matumizi ya ufanisi na utekelezaji wa sheria za kimataifa na kikanda na taratibu za ulinzi na uendelezaji wa haki za binadamu.

Chanzo Rasmi: <http://www.ishr.ch>

New Tactics for Human Rights Project (Mbinu mpya za Mradi wa Haki za Binadamu)

Tangu mwaka 1999, 'New Tactics for Human Rights Project' imefanya kazi kwa kutoa nyenzo kwa watetezi wa haki za binadamu wanaotoa ufumbuzi wa mbinu bunifu kwa ajili ya kupambana na changamoto maalum. Nyenzo hizi huwawezesha wanaharakati kupanga changamoto maalum za kipekee kwa maeneo yao wanayoshughulikia,, kutambua njia ambazo zimefaa katika mazingira mengine ili kuzirekebisha na kutekeleza mbinu hizo katika maeneo husika.

Chanzo Rasmi: <http://www.newtactics.org/>

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (Wizara ya Mambo ya Nje ya Norway)

Kulinda haki za binadamu ni kipaumbele kikuu katika sera za Norway za haki za binadamu. Lengo la jumla ni kwamba juhudi za kuendeleza na kutetea haki za binadamu katika maeneo yote ya dunia ziweze kufanyika bila vikwazo au vitisho kwa watetezi wa haki za binadamu au familia zao. Katika mashirika ya Umoja wa Mataifa na mengine ya kimataifa, Norway huendeleza kikamilifu juhudi za kuunga mkono

watetezi wa haki za binadamu.

Katika ngazi ya kitaifa, balozi nyingi za kidiplomasia za Norwei zina jukumu la kuchukua hatua mbalimbali na kuendesha kampeni za pamoja na watendaji wengine wa kimataifa ili kusaidia kazi yao. Watetezi wa haki za binadamu ni washirika muhimu wa ushirikiano kwa balozi za kidiplomasia.

Chanzo Rasmi: <http://www.regjeringen.no/en/dep/ud.html?id=833>

Observatory for the Protection of Human Rights Defenders (Uangalizi kwa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu)

Taasisi ya Kimataifa ya Haki za Binadamu iliunda 'Uangalizi wa Ulinzi wa Watetezi wa Haki za Binadamu', ikiungana na Shirika la Dunia Dhidi ya Mateso. Uangalizi huo una mtazamo wa mbinu mbili: kuingilia kati ili kuzuia au kupata ufumbuzi katika hali za ukandamizaji na mchango wa uhamasishaji wa kimataifa kutambua shughuli za watetezi wa haki za binadamu na haja ya ulinzi wao katika ngazi ya kikanda na kimataifa.

Chanzo Rasmi: http://www.fidh.org/rubrique.php3?id_rubrique=180

Barua pepe: Appeals@fidh-omct.org

Protection International (Ulinzi wa Kimataifa)

Watetezi wa Haki za Binadamu ni mmoja wa watendaji wakuu wa mapambano dhidi ya kutoadhibu kwa ajili ya haki. Wao ni watu muhimu wenye malengo katika kujenga na kuimarisha amani na demokrasia bali hujikuta wakiishia katika mashambulizi na vitisho vya mara kwa mara. Ulinzi wa Kimataifa unachangia kuimarisha usalama na ulinzi wa watetezi wa haki za binadamu na kuhamasisha jamii ya kitaifa na kimataifa (bunge, serikali, Umoja wa Mataifa, raia wa kawaida, vyombo vya habari). Vile vile huwapatia maarifa na nyenzo muhimu pande husika na walengwa ili waweze kushirikisha ulinzi wa mahali husika na watu wake katika mipango na programu za kazi. Programu hii pia huwezesha ubadilishanaji wa uzoefu ndani ya nchi na kuendeleza matendo bora kati ya watetezi wa haki za binadamu

Chanzo Rasmi: <http://www.protectioninternational.org/>

Reporters Without Borders (Waandishi Wasiokuwa na Mipaka)

Waandishi Wasiokuwa na Mipaka huwatetea waandishi wa habari na wasaidizi wa vyombo vya habari waliofungwa au kuteswa kwa kufanya kazi yao na huonyesha wazi wanavyotendewa vibaya na mateso yao katika nchi nyingi. Hupambana dhidi ya udhibiti na sheria ambazo hudhoofisha uhuru wa habari, hutoa misaada ya fedha kila mwaka kwa waandishi wa habari 300 au vyombo vya habari vilivyo na hali ngumu (kuwalipia wanasheria, huduma ya matibabu na vifaa) na pia kwa familia za waandishi wa habari waliofungwa, na hufanya kazi kuboresha usalama wa waandishi wa habari, hasa wale wanaotoa taarifa katika maeneo ya vita.

Chanzo Rasmi: <http://en.rsf.org>

Urgent Action Fund (Mfuko wa Utekelezaji wa Haraka)

‘Urgent Action Fund’ ni mfuko pekee wa kimataifa wa wanawake duniani ulioundwa kushughulikia taarifa za muda mfupi. Moja ya maeneo yao muhimu ya kushughulikia ni ulinzi wa watetezi wa wanawake wa haki za binadamu.

Chanzo Rasmi: <http://www.urgentactionfund.org/>

Tawi la Afrika (Nairobi): <http://www.urgentactionfund-africa.or.ke/>

Simu: (254) 020 2,301,740

Faksi: (254) 020 2,301,740

Simu ya Ofisi: +254 726577560

Barua pepe: info@urgentactionfund-africa.or.ke

Witness (Shuhudia)

‘Witness’ ni shirika la kimataifa lisilojizalishia faida ambalo hutumia nguvu ya video na usimuliaji wa hadithi kuufungua macho ulimwengu juu ya ukiukwaji wa haki za binadamu. Shirika hili liliundwa kwa ushirikiano ulioanzishwa mwaka 1992 na mwanamuziki na mtetezi wa haki za binadamu, Peter Gabriel, asasi za ‘Human Rights First’ na ‘Reebok Human Rights Foundation’.

Chanzo Rasmi: <http://www.witness.org/>

World Organization Against Torture (Shirika la Dunia Dhidi ya Mateso)

Sekretarieti ya Kimataifa ya Shirika la Dunia Dhidi ya Mateso ikiwa na makao yake jijini Geneva, hutoa msaada wa tiba binafsi, kisheria na/au kijamii kwa mamia ya wahanga wa mateso na kuhakikisha usambazaji wa kila siku wa rufaa za haraka duniani kote, ili kuwalinda watu binafsi na kupambana na kutoadhibiwa. Programu maalum huiwezesha kutoa msaada kwa makundi maalum ya watu walio na uwezekano wa kudhurika, kama vile watetezi wa haki za binadamu. Katika mfumo wa shughuli zake, Shirika la Dunia Dhidi ya Mateso, pia huwasilisha mawasiliano binafsi na taarifa zisizokuwa za kawaida kwa taratibu maalum za Umoja wa Mataifa, na kushirikiana kikamilifu katika maendeleo ya desturi za kimataifa kwa ajili ya ulinzi wa haki za binadamu.

Chanzo Rasmi: <http://www.omct.org>

Mradi wa Watetezi wa Haki za Binadamu Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika (EHAHRDP) unajaribu kuimarisha kazi ya watetezi wa haki za binadamu katika kanda ndogo nzima kwa kupunguza uwezekano wao wa kuathiriwa na hatari ya mateso na kwa kukuza uwezo wao ili waweze kutetea haki za binadamu kwa ufanisi.

EHAHRDP ni sekretarieti ya Mtandao wa Mradi wa watetezi wa Haki za Binadamu Afrika ya Mashariki na Pembe ya Afrika (EHAHRD-Net), mtandao wa mashirika zaidi ya 75 ya haki za binadamu katika nchi kumi na moja za kanda ndogo: Burundi, Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya, Rwanda, Somalia (pamoja na Somaliland), Sudan Kusini, Sudan, Tanzania na Uganda.

East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project
Human Rights House, Plot 1853, Lulume Rd., Nsambya
P.O Box 70356 Kampala Uganda
Phone: +256-312-256-820
Fax: +256-312-256-822
Email: program@defenddefenders.org, hshire@yorku.ca
Web : <http://www.defenddefenders.org>

Produced with the support of:

facebook.com/humanrightsdefendersproject

[@EHAHRDP](https://twitter.com/EHAHRDP)